

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

МАТЕРІАЛИ КРУГЛОГО СТОЛУ

**«ТРАНСКОРДОННЕ
СПІВРОБІТНИЦТВО В УМОВАХ
ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»**

Одеса, 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

МАТЕРІАЛИ КРУГЛОГО СТОЛУ
«ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В
УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»

27 січня 2023 року

Одеса, 2023

Транскордонне співробітництво в умовах збройних конфліктів: матеріали круглого столу (м. Одеса, 27 січня, 2023 р.). м. Одеса, 2023. 94 с.

Редакційна колегія:

Сайчин О. С. академік Української академії наук, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності Інституту права ім. Князя Володимира Великого МАУП, адвокат, член Одеської обласної колегії адвокатів

Прилуцька А. Є. кандидат філософських наук, професор, завідувач кафедри документознавства Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут», Відмінник освіти України

Гегечкорі О. В. кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Національної академії Національної гвардії України

Чістякова І. М. кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри міжнародних відносин та права Національного університету «Одеська політехніка»

Озернюк Г. В. кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та права Національного університету «Одеська політехніка», адвокат, член Одеської обласної колегії адвокатів

Відповідальний за випуск: Озернюк Г.В., Чістякова І.М.

Матеріали подано в авторській редакції. Редакційна колегія не завжди поділяє висловлені позиції та не несе відповідальності за їх зміст.

ЗМІСТ

<i>Оборський Г. О.</i> ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ЗВО В УМОВАХ ВІЙНИ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ.....	6
<i>Бабіна В. О., Миргородська О. О.</i> ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	7
<i>Бабіна В. О., Попазова М. С.</i> РЕГІОНАЛІЗМ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ОСОБЛИВОСТІ СЬОГОДЕННЯ.....	9
<i>Бакланова Н. М.</i> ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОЇ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ІЗ ЗАХІДНИМИ КРАЇНАМИ.....	11
<i>Кривдіна І. Б., Білоусов О. С.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ПРОЄКТУ „ЕЛЕКТРОННА ЧЕРГА ПЕРЕТИНУ КОРДОНУ” (2022 Р.).....	14
<i>Гегечкорі О. В., Іващенко Д. І.</i> ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОВІДНОСИН РЕЛІГІЇ І ВОЄННОЇ СФЕРИ.....	17
<i>Бондар В. О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА З УКРАЇНОЮ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	18
<i>Громаковська З. П., Кілко В. В.</i> УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ДИСТАНЦІЙНОМУ РЕЖИМІ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ» В СУЧАСНИХ УМОВАХ...	20
<i>Деркач Т. В., Єрмак С. О., Мурашко І.С.</i> ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДУНАЙСЬКОЇ СТРАТЕГІЇ.....	23
<i>Захарченко В. І., Метіль Т. К., Меркулов М. М.</i> РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЇ ТРАНСКОРДОННОЇ КООПЕРАЦІЇ ЗА УМОВ ЕФЕКТИВНИХ ТРАНСКОРДОННИХ РИНКІ.....	26
<i>Заяков І.В.</i> РЕАЛІЗАЦІЯ ПРІОРИТЕТУ «ВЗАЄМОДІЮЧИЙ РЕГІОН» В МЕЖАХ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНА-ЄС В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	33
<i>Каліберда О. Г.</i> ЗАСТОСУВАННЯ САНКЦІЙ ПРОТИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ У СФЕРІ МІЖНАРОДНОГО СПОРТУ.....	34
<i>Кислюк Л. В.</i> ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ «ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ».....	40
<i>Kovalyk O. A., Khlifi N., Kasongo A.</i> THE COMPETITIVENESS OF AN INTERNATIONAL BUSINESS THROUGH DIGITIZATION OF BUSINESS PROCESSES.....	41
<i>Кубко В. П., Потанчук А. В.</i> ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ.....	43

<i>Кудлай І. В.</i> ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ТА ПОМ'ЯКШЕННЯ ПРИКОРДОННИХ КОНФЛІКТІВ.....	46
<i>Латишева В. В.</i> ВПЛИВ НАЦІОНАЛЬНОГО ЧИННИКА НА ПРОЦЕСИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	47
<i>Лозовський О. М.</i> МОТИВАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ...	49
<i>Мельник Ю. П.</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ КРАЇНАМИ.....	52
<i>Моїсєєва Т. М., Животенков М.</i> УКРАЇНА – БРИТАНІЯ – ПОЛЬЩА: ПЕРШІ «КРОКИ» ТРИСТОРОННЬОГО АЛЬЯНСУ.....	54
<i>Небож І. В., Рісслінг Р. С., Кулагіна В. В.</i> СТАН АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА СПІВПРАЦІ З ЄС В ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ.....	56
<i>Ніколіна І. І.</i> РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИКИ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ	58
<i>Озернюк Г. В.</i> ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ШЛЯХОМ ПІДВИЩЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ.....	60
<i>Подгорна В. В., Кузьмич М. В., Апенько Д. В.</i> СПОРТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ РАСИЗМУ.....	62
<i>Подгорна В. В., Кокотєєва А. С., Топорова Р. В.</i> УРАХУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ПРИ УДОСКОНАЛЕННІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ.....	65
<i>Прилуцька А.</i> МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ УСТАНОВ ІНФОРМАЦІЙНО-СЕРВІСНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	67
<i>Сайнчин О. С.</i> КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА НОВЕЛА ЩОДО ВИПРОВОДУВАННЯ (ГЛОРИФІКАЦІЯ) ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ АНТИРОСІЙСЬКОЇ КОАЛІЦІЇ.....	69
<i>Сиводєд І. С.</i> УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА В СИСТЕМІ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЩОДО ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ.....	72
<i>Татакі Д. Д.</i> МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ.....	75
<i>Федорова А. І.</i> УКРАЇНА – ПОЛЬЩА: ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ.....	76
<i>Чістякова І. М.</i> ВІЙНА В УКРАЇНІ ЯК АПОФЕОЗ ТЕРОРИЗМУ В ЄВРОПІ. ГЕНОЦИД УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ ЯК ПРОЯВ ТЕРОРИЗМУ.....	79

<i>Ширяєва Л. В., Балахонова О. В., Євсєєва Д. В.</i> ЄВРОРЕГІОНИ У ЯКОСТІ МЕХАНІЗМУ КООРДИНАЦІЇ МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО І ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА.....	81
<i>Shlenova M.</i> PECULIARITIES OF PERSONNEL MANAGEMENT UNDER THE MARTIAL LAW.....	87
<i>Бібліографія</i>	89

Оборський Г. О.

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ЗВО В УМОВАХ ВІЙНИ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Підготовка висококваліфікованих фахівців, кадрів із вищою освітою, є одним із пріоритетних напрямів діяльності будь-якої держави. Право людини на освіту закріплене на міжнародно-правовому та національному рівні: Загальної декларації прав людини, Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Закон України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність» тощо.

Право на освіту є одним із фундаментальних прав людини, що забезпечує життєві інтереси людини, її соціально-культурний розвиток, конкурентоспроможність, добробут, підлягає всебічній охороні та має власні механізми захисту.

Складна ситуація роботи ЗВО в результаті соціально-економічних державних перетворень неодноразово спостерігалась, як в нашій країні, так і в зарубіжних країнах, що надало змогу виробити низку механізмів щодо регулювання роботи ЗВО в кризових умовах. Дослідження специфіки роботи ЗВО в умовах війни в Україні має історичну базу досвіду ЗВО під час подій Першої та Другої світової війни.

Сьогодні російська воєнна інтервенція на терени нашої держави ставить нові виклики по збереженню освітньої галузі. Крім проблемних питань переміщення ЗВО у зв'язку із активними військовими діями, масовим переміщенням здобувачів та виїздом професорсько-викладацького складу, ще одним питанням стає інформаційна ідеологічна боротьба на тимчасово окупованих територіях в функціонуючих освітніх закладах, адже саме ЗВО покликані виховувати молодь в національних культурних традиціях пошани до української державності.

Історично проблема функціонування вишів в Україні під час війни вирішувалася завдяки їх переміщенню в її неокуповану частину та закордон. Як правило, переміщені ЗВО розміщувались на базі вже функціонуючих навчальних закладів, користувались всебічною підтримкою їх колективів. Майже всі нині відомі університети мають історичний досвід переміщення під час революційних чи військових дій.

Серед основних проблем, з якими стикалося керівництво переміщених ЗВО були, розміщення викладацького складу та студентів, нестача аудиторного фонду, низька платоспроможність споживачів освітніх послуг, необхідність зниження концентрації студентських мас.

Цікавою тенденцією було існування «дублів» ЗВО, частина яких залишилась на території сучасної Польщі, конкуренція серед земських управ щодо запрошення ЗВО, ідеологічна спрямованість «роздроблених» ЗВО на різні настанови, допомога меценатів та населення.

Під час військових дій освітній процес фактично не відбувався: ЗВО були зруйновані, використовувались у військових цілях, основна частина професорсько-викладацького складу та студентства була задіяна у військових діях. Основним виходом із вказаної складної ситуації стало об'єднання існуючих ЗВО задля їх подальшого збереження та виживання.

З російською агресією на територію України, проблема переміщення ЗВО постала ще з 2014 р., коли загалом переїхало 18 ЗВО з приблизним студентським складом біля 40000 та професорсько-викладацьким складом понад 3500 осіб. Сьогодні, в 2023 р., вона набирає

все більших обертів, станом на травень кількість самостійних переміщених ЗВО сягала 25, а кількість переміщених структурних підрозділів становила 19.

Отже, на сьогодні, основним механізмом врегулювання переміщення ЗВО стає розробка та впровадження відповідних нормативно-правових актів, сприяння відновленню матеріально-технічної бази, інтеграція в новий місцевий освітній простір, залучення іноземних донатів, створення органу спільного керування – Ради ректорів переміщених ЗВО, полегшення правил прийому, ліцензування та акредитації тощо.

Бабіна В. О., Миргородська О. О.

ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН

Проблема взаємозв'язку між політикою та фінансовими ринками є центральною для багатьох, якщо не для більшості, дослідників у галузі політичної економії. Існуюча література зосереджена на впливі внутрішніх і міжнародних політичних інтересів, інституцій і політичних рішень на доходи та нестабільність на ринках акцій, облігацій та валютних ринках. Це має наслідки для трьох основних дебатів у політології: розподільчі ефекти політики, глобалізація та державна автономія і політичне коріння економічної довіри та її протиріччя з демократичною підзвітністю.

У той час як вивчення політики та фінансових ринків ускладнюється декількома теоретичними та емпіричними проблемами, останні методологічні інновації в політичних дослідженнях створюють вікно можливостей для розвитку галузі.

Вивчення тем політичної економії в дослідженнях фінансів все ще є відносно новим. Політична економія фінансів розглядає, як структура політичних інститутів і розподіл політичної влади в суспільстві впливають на розвиток і функціонування фінансових систем і навпаки.

Відносини між політикою та фінансовими ринками є центральними для політичної економії. Політики турбуються про фінансові ринки, оскільки ціни на активи мають серйозні наслідки для виборців і ключових суспільних груп, а отже впливають на популярні оцінки діяльності політиків. Фінансові інвестори хвилюються про політику, оскільки політичний вибір вирішальним чином впливає на фінансові прибутки та нестабільність [1, 197]. Політичні події часто становлять великий ризик або можливість для інвесторів.

Таким чином, багато аспектів політичної економії базуються на механізмах, які працюють через зв'язок між політикою та фінансовими ринками. Прикладами є дослідження фіскальних і монетарних інститутів, фінансових криз, економічного розвитку, глобалізації та навіть торгівлі, які – іноді явно, а часто неявно – висловлюють свою позицію щодо фінансових ефектів політичного вибору (наприклад, кризи).

В основі міжнародної фінансової політики лежить управління валютно-фінансовими та кредитними відносинами у сфері міжнародних відносин, пов'язаних з міжнародним поділом праці, формуванням та погашенням державного боргу та участю у міжнародних фінансових відносинах.

Держава захищає свої інтереси через митну та валютну політику, особливості якої визначаються ступенем зацікавленості держави в експорті та імпорті.

Міжнародна фінансова політика держави має базуватися на наукових концепціях у цій галузі, аналізі попередньої практики та вимог поточного та стратегічного соціально-економічного розвитку як окремої країни, так і всього світу [4].

Економіка є надзвичайно складним живим організмом. Прийняття того чи іншого рішення, зокрема з питань міжнародної фінансової політики, має базуватись на розумінні складності та глибокої взаємозалежності економічних процесів. Напрями та глибина економічних змін внаслідок реалізації фінансової політики значною мірою залежить від тривалості реалізації фінансової політики, характеру фінансової політики та узгодженості фінансової політики з іншими сферами економіки.

Також є необхідним розглянути роботу міжнародної спільноти над тим, як реформувати архітектуру міжнародної валютної та фінансової системи. Уникнення криз у майбутньому або принаймні зменшення їх частоти чи інтенсивності залежить від успіху цих зусиль [3, 17].

Мета, підсумована кількома словами, полягає в тому, щоб побудувати більш здорову міжнародну фінансову систему, яка сприятиме вільному, але впорядкованому міжнародному руху капіталу, заснованому на надійних національних системах і розважливій, прозорій макроекономічній політиці. Це буде система, яка сприятиме прозорості через міжнародно визнані стандарти та кодекси належної практики; тут ми побачимо «золоте правило» в дії. Це також буде система:

що сприяє надійності фінансового сектору на основі ефективної регулятивної та наглядової практики;

яка прагне розвивати зрілі відносини між приватним і державним секторами, щоб кожен відігравав свою повну та відповідальну роль, зокрема у запобіганні та розв'язанні фінансової кризи;

яка має на меті розвиток відкритих інтегрованих ринків капіталу, причому прогрес у напрямку лібералізації руху капіталу здійснюється окремими країнами в упорядкованому та чітко послідовному порядку;

гарантує, що міжнародні фінансові інституції та інші агентства повинні бути адаптовані та зміцнені, щоб вони могли повноцінно відігравати свою роль у світі, що розвивається.

У багатьох частинах світу міжнародні фінансові установи відіграють важливу роль у програмах соціального та економічного розвитку країн з економікою, що розвивається, або з перехідною економікою [2, 78]. Ця роль включає консультування щодо проектів розвитку, їх фінансування та допомогу в їх реалізації.

Кожна з цих інституцій, що характеризується кредитними рейтингами ААА та широким складом країн-позичальників і донорів, працює незалежно. Проте всі мають такі цілі та завдання:

- зменшити глобальну бідність та покращити умови життя та стандарти людей;
- підтримувати сталий економічний, соціальний та інституційний розвиток;
- сприяти регіональній співпраці та інтеграції.

Міжнародні фінансові організації досягають цих цілей за допомогою позик, кредитів і грантів національним урядам. Таке фінансування, як правило, прив'язане до конкретних проектів, спрямованих на економічний і соціально сталий розвиток. Міжнародні фінансові організації також надають технічну та консультативну допомогу своїм позичальникам і проводять обширні дослідження з питань розвитку [5]. На додаток до цих можливостей державних закупівель, коли багатостороннє фінансування надається національному уряду для реалізації проекту чи програми, міжнародні фінансові організації все частіше надають

кредити безпосередньо суб'єктам, які не мають суверенних гарантій. До них належать субнаціональні органи влади, а також приватний сектор.

Сучасний розвиток економіки України тісно пов'язаний із світовими кредитними ринками, міжнародними фінансовими падіннями та залежить від світових тенденцій і факторів економічного розвитку. Глобалізація світового фінансового середовища не локалізує фінансово-кредитні відносини лише на внутрішньому рівні, а й сприяє вільному переміщенню позичкового капіталу в глобальній економіці, дозволяючи залучати необхідні кошти для потреб національних економік.

У сучасній системі міжнародних відносин ефективне використання кредитних ресурсів міжнародних фінансових інституцій є важливим джерелом реалізації пріоритетних проєктів і завдань соціально-економічного розвитку, інструментом інституційних реформ та міжнародної інтеграції.

Як позичальник на міжнародному кредитному ринку Україна співпрацює з багатьма іноземними державними та міжнародними фінансово-кредитними установами. Сучасна криза національної економіки України, складне соціально-економічне становище українців та нестабільна військово-політична ситуація в країні вимагають пошуку незвичних шляхів їх подолання та розробки превентивних програм запобігання політичній та економічній кризі. Проте реалізація цих програм потребує значних фінансових ресурсів, більшу частку яких могли б забезпечити кредитні кошти, залучені від іноземних кредиторів.

У цьому контексті досить актуальною та корисною для України є співпраця з Міжнародним валютним фондом (МВФ). Проте мінливість зовнішнього та внутрішнього економічного середовища України актуалізує дослідження та аналіз фінансово-кредитних показників співробітництва України та МВФ.

Література:

1. Albu N., Albu C. N., Gray S. J. Institutional factors and the impact of international financial reporting standards: the Central and Eastern European experience. Accounting Forum. Routledge, 2020. Т. 44. №. 3. С. 184-214.
2. Chugunov I., Kucher N. Міжнародні фінанси в умовах глобалізації. Foreign trade: economics, finance, law. 2020. Т. 113. №. 6. С. 67-82.
3. Strange S. International political economy: the story so far and the way ahead. An international political economy. Routledge, 2020. С. 13-25.
4. Голдак С. М. Міжнародний валютний фонд та форми його співробітництва з Україною. Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення. 2021. с. 43.
5. Пакунова К. Г. Співробітництво України з МВФ у розрізі її національних інтересів. Інноваційні ідеї та креативні проєкти в цифровій екосистемі : зб. доп. 88-ї наукової студентської конференції, 12–18 травня 2021 р. Київ, КНЕУ, 2021.с. 100.

Бабіна В. О., Попазова М. С.

РЕГІОНАЛІЗМ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У сучасному світі існує велика різноманітність різних інтеграційних форм. На цьому тлі спостерігається пересічне членство великої кількості держав в різних регіональних структурах, доповнення формальних міждержавних взаємодій на регіональному рівні

розширюються стійкими неформальними і приватними зв'язками завдяки участі недержавних акторів у регіональній інтеграції, формування регіональних мереж співробітництва в різних сферах, нарешті, активізація прямих відносин між міждержавними союзами різних регіонів і створення трансконтинентальних блоків співробітництва [1].

Все разом являє собою складну «багаторівневу конструкцію», що поступово склалася в процесі еволюції регіоналізму: від старого «регіоналізму до» нового і, нарешті, до порівняльного регіоналізму. У разі порівняльного регіоналізму «мається на увазі, перш за все, нове прочитання концепту» регіон і спроба створити новий напрям у вивченні регіонального рівня розвитку в контексті глобальних процесів сучасності, вільний від «Європейського універсалізму».

Провідними тенденціями сучасного світового розвитку є два процеси - глобалізація і регіоналізація, які аж до початку ХХІ ст. оцінювалися дослідниками як протилежні один одному явища. Сполучення глобального і регіонального рівнів світополітичною практики завжди було одним з найбільш дискусійних моментів в теорії міжнародних відносин. Велика частина дослідників або зосереджувалися виключно на глобальних світових процесах (глобалізм), фактично ігноруючи регіональну специфіку, або акцентували свою увагу на вивченні конкретного регіону (регіоналізм), наслідком чого ставала недооцінка глобального системного контексту [2].

На мій погляд, сьогодні очевидна важливість і необхідність нових теоретичних підходів для дослідження цілісної картини світу, де одночасно і глобальний, і регіональний аспекти отримали б рівну увагу. Сьогодні глобалізація і регіоналізація стають взаємно обумовлюють один одного процесами. Більш того, регіоналізацію все частіше розглядають як частину глобальних процесів.

В результаті сьогодні на практиці ми маємо різноманітність інтеграційних форм: від регіональних організацій до інтеррегіональних і трансрегіональних зв'язків, що формуються з урахуванням регіонального та глобального контекстів. Крім того, спостерігаються Пересічне членство великої кількості держав в різних регіональних структурах, Доповнення формальних міждержавних взаємодій на регіональному рівні розширюються стійкими неформальними і «приватними» зв'язками за рахунок активності бізнесу і цивільних структур у формуванні регіональних блоків різного рівня, а також активізація прямих відносин між міждержавними союзами різних регіонів.

Все разом являє собою складну «багаторівневу конструкцію», що поступово склалася в процесі еволюції регіоналізму: від «старого» регіоналізму до «нового» і, нарешті, до «порівняльного» регіоналізму (comparative regionalism), формування проблемного поля якого знаходиться на стадії свого становлення і викликає активні дискусії в зарубіжній та українській науковій літературі [3].

Теорії регіоналізму стійко увійшли в науковий обіг в кінці 1980-х рр. і, як відзначають Ф. де Ломбарді, Ф. Содербаум, Л. Ван Лангенхове і Ф. Берт, вже на початковому етапі дебатів з приводу природи раннього регіоналізму були присутні елементи порівняльних досліджень [4].

Дані підходи зайняли свою власну нішу в теоріях міжнародних відносин і стали незалежними від класичних інтеграційних підходів. Якщо в кінці минулого століття експерти тільки почали формувати теоретичні кластери регіональних підходів, намагаючись ідентифікувати і визначити поняття «регіоналізм», то сьогодні ми можемо стверджувати, що концептуальне осмислення підходів до регіоналізму і регіоналізації знаходить вираз у всеосяжному підході «порівняльного» регіоналізму. Проте в українському науковому лексиконі даний термін поки не закріпився, що обумовлено, з

одного боку, традиційними для міжнародних досліджень труднощами перекладу, а з іншого — незавершеністю процесу формування проблемного поля нової дисципліни [5].

Так, наприклад, ряд дослідників пояснюють необхідність появи терміна «порівняльний регіоналізм» вивченням процесів регіоналізації за межами Європи або порівнянням цих моделей з європейською практикою. Інші дослідники під порівняльним регіоналізмом мають на увазі крен у бік соціального конструктивізму при вивченні регіонів. У той же час в цілому роботи даних дослідників спрямовані на нове прочитання концепту «регіон» і являють собою спробу створити новий напрямок у вивченні регіонального рівня розвитку в контексті глобальних процесів сучасності.

Література:

1. Поручник А.М. Європейська інтеграційна політика: навч посібник. К. КНЕУ. 2020
2. Про Основні напрями зовнішньої політики України. Законодавство України, 2010 [online]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12>.
3. Стельмах О. М. Міжнародно-правовий режим безпеки дослідження та використання космічного простору в мирних цілях: дис. к. юрид. н.: 12.00.11 // О. М. Стельмах. Київ. 2016. 240 с.
4. Гронтковська Г.Е. Ряба О.І., Венцурик А.М., Красновська О.І. Міжнародна економіка: Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури 2014. 382.
5. Козик В.В., Панкова Л.А., Даниленко Н.Б., Міжнародні економічні відносини: Навчальний посібник К.: Знання 2018. 406 с.

Бакланова Н. М.

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОЇ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ІЗ ЗАХІДНИМИ КРАЇНАМИ

Посилення глобалізаційних процесів є важливою передумовою зародження транскордонного співробітництва між сусідніми державами та регіонами зі спільним кордоном. Це у свою чергу, створює нові можливості для активізації економічної активності прикордонних територій та підвищення рівня їх конкурентоспроможності на національному та міжнародному рівнях. Необхідність вирішення спільних проблем, що виникають у транскордонному регіоні – суміжних прикордонних територіях сусідніх держав: вдосконалення і розбудова транскордонної інфраструктури і забезпечення екологічного стану, спільне використання водних ресурсів, просторове облаштування потребують узгоджених взаємовигідних та скоординованих дій. Поряд з цим, вдосконалення та поглиблення транскордонного співробітництва відкриває нові можливості і резерви для активізації господарської діяльності в периферійних територіях регіонів, мобілізації природно-ресурсного потенціалу і підвищення конкурентоспроможності. Саме ці фактори диктують необхідність координації розвитку транскордонних регіонів по всьому периметру території нашої держави. Вивчення питань, пов'язаних з транскордонним співробітництвом набуло широкого висвітлення в науковій літературі зарубіжних та вітчизняних вчених, зокрема: І.Артёмова, П.Беленького, В.Будкіна, М.Долішнього, В.Євдокименко, М.Козоріз, М.Лендзел, Е.Кацперської, П.Лазутка, Н.Мікула, А.Мокій, Ю.Окуньовської, В.Пила, С.Писаренко, П.Шилепницького та інших.

Метою дослідження є розкриття транскордонного співробітництва як пріоритетного напрямку розвитку, розробка пропозицій з активізації цього процесу та огляд транскордонного співробітництва в умовах війни для України з Польщею.

Транскордонне співробітництво відіграє важливу роль у розвитку суміжних територій навколо державного кордону. Зазначена співпраця позитивно відображається на розвитку економіки, соціокультурної сфери, освіти та інших сферах суспільного життя в процесі інтеграції до регіонального та міжнародного економічного простору. Відповідно до українського законодавства, «транскордонне співробітництво – спільні дії, спрямовані на встановлення та поглиблення економічних, соціальних, наукових, технологічних, екологічних, культурних і інших відносин між суб'єктами й учасниками таких відносин в Україні і відповідними суб'єктами і учасниками таких відносин із сусідніх держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством» [2]. Нинішній етап функціонування системи транскордонних відносин в умовах поглиблення інтеграційних процесів дозволяє зробити висновок, що транскордонне співробітництво в Європі зараз знаходиться на етапі системних якісних змін. З одного боку, в рамках розширеного Європейського Союзу, транскордонне співробітництво вступило в стадію активного розвитку на основі суттєвого пониження бар'єрного характеру внутрішніх для ЄС державних кордонів і стає засобом успішної реалізації спільної регіональної політики, принципу субсидіарності, децентралізації влади тощо, а в більш ширшому розумінні – будівництва цілісної «Європи регіонів» [4]. З іншого – на нових зовнішніх кордонах ЄС – воно перетворюється в дійовий інструмент формування розширеним Євросоюзом смуги добросусідства та інтенсивного розвитку зв'язків європейської спільноти з усіма розташованими по периметру прикордонними державами. Разом з тим, для значної частини країн-не членів ЄС транскордонне співробітництво з межуючими державами-членами ЄС в нових умовах представляє собою надзвичайно важливий, а в деяких випадках на цьому етапі єдиною можливий та винятково ефективний, шлях практичного включення до загальноєвропейських інтеграційних процесів.

Після вступу групи країн Центральної та Східної Європи до Європейського Союзу суттєво змінився статус транскордонного співробітництва між Україною та центральноєвропейськими державами – її західними сусідами-новими членами ЄС. Транскордонне співробітництво України із західними сусідами – Республікою Польща, Словацькою Республікою і Угорщиною здійснюється безпосередньо на нових спільних східних кордонах ЄС. Внаслідок цього відносини транскордонного співробітництва центральноєвропейських країн з Україною перетворилися із стосунків «другого ешелону» у взаємини ЄС із Україною як безпосереднім сусідом першого порядку Євросоюзу і держав Центрально-Східної Європи. Якщо раніше транскордонне співробітництво України з сусідніми країнами було в основному справою двосторонніх або багатосторонніх відносин держав Центральної та Східної Європи, то зараз воно вийшло за цей дещо звужений регіональний формат і перетворилося у форму стосунків України не лише з окремими країнами ЦЄ, ЄС чи їх об'єднаннями, але і з Євросоюзом загалом. Транскордонне співробітництво центральноєвропейських держав з Україною стало невід'ємною складовою частиною нової східної політики Євросоюзу.

Пріоритетними партнерами для України сьогодні є Румунія, Словаччина, Угорщина, Польща. Зі Словаччиною співпраця має стосуватися: реформування органів місцевого самоврядування; забезпечення розвитку туристично-рекреаційного потенціалу прикордонних регіонів; виконання культурно-мистецьких програм; введення спрощеного механізму малого прикордонного руху та розширення території його дії; удосконалення та

спрощення механізму малого прикордонного руху, модернізація та реконструкція пунктів пропуску на українсько-словацькому кордоні. З Румунією – оновлення існуючої та створення нової інфраструктури для покращення доступності до регіонів, забезпечення розвитку транспорту, зв'язку; посилення співпраці у сфері освіти, досліджень, технологічних розробок та інновацій; забезпечення розвитку мережі автомобільних доріг та прикордонної інфраструктури; охорона навколишнього природного середовища [5]. З Угорщиною – забезпечення розвитку протипаводкового захисту та створення інтегрованої системи прогнозування паводків; стале використання природних ресурсів, зокрема – управління водними ресурсами та ведення лісового господарства; охорона навколишнього природного середовища; забезпечення розвитку підприємництва; обмін досвідом з Угорською стороною щодо енергоефективності та енергозбереження; співпраця між навчальними закладами. З Польщею – покращення доступності до регіонів, модернізація і забезпечення розвитку існуючої транскордонної інфраструктури для підвищення її пропускнуої спроможності; забезпечення розвитку меліоративних мереж для сприяння розвитку сільських територій, електро- та водопостачання; забезпечення розвитку співпраці з урахуванням досвіду Республіки Польща у реформуванні та провадженні діяльності органів місцевого самоврядування, розвитку малого, середнього та соціального підприємництва; обмін досвідом у сфері енергоефективності; забезпечення безпеки та боротьба з організованою злочинністю, введення спрощеного режиму малого прикордонного руху, підтримка транскордонного співробітництва [3].

Фаза повномасштабного вторгнення військ Російської Федерації на територію України, яка почалася 24 лютого 2022 р., вплинула на формат міжнародного співробітництва на рівні регіонів. Якщо раніше йшлося про локальні проекти культурного, просвітницько-інформаційного та гуманітарного спрямування, точкові екологічні ініціативи, систематичне проведення днів добросусідства та под., то зараз контекст поглиблення таких взаємодій повністю підпорядкований потребам і проблемам війни. Йдеться про специфічні види допомоги, яку отримує Україна і українські громадяни, котрі через активні бойові дії були вимушені тікати за кордон, і про порядок денний дипломатичних комунікацій. В умовах війни побратимське співробітництво як політичний інститут функціонує, спираючись на попередньо укладені двосторонні угоди, як політичний процес втілене передусім гуманітарними місіями від регіону до регіону: доставляють боєприпаси та військову техніку, приймають наших поранених у військові госпіталі, приймають біженців. Близько 90% з них – жінки та діти, які також більш вразливі до ризиків насильства та жорстокого поводження, включаючи торгівлю людьми, контрабанду та незаконне усиновлення [1].

Кожна з держав транскордонного співробітництва допомагає в цій важкій ситуації Україні, але окремої уваги потребує транскордонне співробітництво з Польщею. Найбільша кількість наших біженців знаходиться у Польщі. Як свідчить Управління Верховного комісара ООН у справах біженців станом на 5 січня 2023 р. більшість українців перетнула польський кордон – 8,6 млн, з них офіційно зареєструвалися в країні 1,5 млн. осіб, оскільки польський уряд максимально спростив перетин кордону та документальне оформлення вантажів [6]. Тісні контакти та тривалі партнерські стосунки українських міст забезпечили не лише підтримку своїм регіонам, але й сприяли залученню відповідних ресурсів для найбільш постраждалих від російських обстрілів міст і областей, слугуючи для гумвантажів координаційним штабом і транзитною зоною. У Києві Уряди України і Польщі (червень 2022 р.) підписали вісім угод про співпрацю у сферах: енергетики, військово-оборонного комплексу, транскордонного та митного співробітництва, екологічної політики, відбудови

України, а також співробітництва в питанні національної пам'яті. Наразі запити на допомогу міст-побратимів для українських регіонів починають конкретизуватися, як і пояснення можливостей таку допомогу реалізувати. Партнерство та геостратегічне значення Польщі та України сприяє формуванню у регіоні Центральної Європи тандему регіональних лідерів, здатних протистояти викликам і загрозам міжнародному порядку, що змінюється.

Отже, геополітичний статус транскордонного співробітництва України із західними державами піднявся на якісно вищий щабель, що слід вважати беззаперечним позитивом. Саме сьогодні взаємодія України з ЄС та країнами-членами ЄС може бути більш динамічною і ефективною. Сучасні європейські інтеграційні процеси та розширення ЄС створюють в основному сприятливу для України ситуацію щодо подальшого вдосконалення транскордонного співробітництва із західними центральноєвропейськими сусідами і ЄС загалом для переходу до якісно вищого етапу співпраці.

Література:

1. Відповідь ЄС на міграційну кризу в Європі. *Ми з України*. URL: [https://ukraine.europarl.europa.eu/uk/-the-eu-response-to-the-ukraine-refugee-/products-details/20220329CAN65346?xtor=SEC-169-GOO-\[Ukraine\]-\[Responsive\]-S-біженці%20з%20україни](https://ukraine.europarl.europa.eu/uk/-the-eu-response-to-the-ukraine-refugee-/products-details/20220329CAN65346?xtor=SEC-169-GOO-[Ukraine]-[Responsive]-S-біженці%20з%20україни).

2. Про транскордонне співробітництво: Закон України № 2515-III від 04.09.2018. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2004. № 45. ст.499. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15#Text>

3. Окуньовська Ю. В. Діяльність громадських організацій України та Польщі у контексті транскордонного співробітництва. *Evropský politický a právní diskurz*. Vol.8, №.2. P.32-39.

4. Прямі іноземні інвестиції в регіони України. *VoxUkraine*. 2022. URL: <https://voxukraine.org/pryami-inozemni-investytsiyi-v-regiony-ukrayiny/>

5. Румуни, які підтримують Україну й боротьбу Українського народу за демократичні цінності, – це друзі українців назавжди. *Голос України. Газета Верховної ради України*. URL: <http://www.golos.com.ua/article/359190>.

6. УКРІНФОРМ. Портал операційних даних. URL: <https://www.ukrinform.ua>

Білоусов О. С., Кривдіна І. Б.

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ПРОЄКТУ «ЕЛЕКТРОННА ЧЕРГА ПЕРЕТИНУ КОРДОНУ» (2022 Р.)

Прийняття постанови Кабінету Міністрів України №1393 від 09.12.2021 року „Питання реалізації експериментального проекту з організації управління чергами перед міжнародними пунктами пропуску через державний кордон України для автомобільного сполучення „Електронна черга перетину кордону” надало можливість у 2022 році в рамках здійснення транскордонного співробітництва України з Польщею запустити на Волині пілотний проект „Електронна черга перетину кордону”

Метою впровадження вищезазначеного проекту уряд визначив комплексне розв'язання соціально-економічних, криміногенних та природоохоронних проблем, зумовлених чергами автомобільних транспортних засобів, що використовуються в

міжнародних перевезеннях для транспортування товарів через митний кордон України на під'їзних шляхах до міжнародних пунктів пропуску через державний кордон України для автомобільного сполучення, створення ефективної системи та інфраструктури для прогнозованого перетину державного кордону України, формування інноваційних інструментів фінансування інфраструктури перетину державного кордону України [4]. Було також запозичено міжнародні передові методи та досвід функціонування електронної системи управління чергами автомобільних транспортних засобів перед міжнародними пунктами пропуску через державний кордон України для автомобільного сполучення та визначено, що реалізацію експериментального проекту необхідно розпочати з 15 грудня 2021 року.

Проект «Електронна черга перетину кордону» реалізується Міністерством інфраструктури у співпраці з Міністерством цифрової трансформації, Державної митної та прикордонної служби України за підтримки USAID/UK Aid проекту «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах/TAPAS».

Необхідно зауважити, що Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль в серпні 2022 року зазначав, що прискорення проходження на пунктах пропуску людей, автівок і вантажів сприятиме активізації роботи бізнесу та збільшенню товарообігу. Саме тоді перед міністерством інфраструктури були поставлені кілька завдань, зокрема, прискорити запуск послуги «електронна черга» на кордоні та активізувати створення мережі сучасних сервісних зон для вантажних автомобілів та водіїв біля прикордонних пунктів пропуску. У перспективі такі зони необхідно буде облаштувати згідно зі стандартами та директивами ЄС по всій країні. Також Мінінфраструктури спільно з Держмитслужбою має опрацювати заходи щодо розширення пропускної спроможності державного кордону, зокрема закупівлю обладнання для сканування авто та прискорення проходження митних процедур. Крім того, в Україні опрацюють питання продовження облаштування прикордонної інфраструктури за рахунок кредитних і грантових коштів партнерів, зокрема Польщі [1].

У вересні 2022 року було презентовано зазначений Проект, а заступник міністра інфраструктури України Мустафа Найєм в коментарі Укрінформу розповів про особливості його впровадження на практиці: «Зараз готуємося запустити пілотний проєкт «Електронна черга перетину кордону» («eЧерга») на першому пункті пропуску «Ягодин-Дорогуськ». Це важливо, в першу чергу, для комфорту водіїв, а також – для організації роботи пунктів пропуску, адже вони – наше обличчя, перше, що бачать перевізники, прибуваючи в Україну з інших країн. І часто це два різні світи з порівнянням, на жаль, не на нашу користь, отож будемо це виправляти» [5]. Посадовець зауважив, що необхідність в проєкті «eЧерга» виникла через збільшення навантаження на автомобільні пункти пропуску. Саме після повномасштабного вторгнення росії в Україну наші морські та повітряні шляхи були заблоковані, а кількість товарів, які перевізники переправляють автівками через кордон з того часу невідомо збільшується. «Пункти перетину кордону працюють, перевищуючи свою проєктну здатність. Міністерство інфраструктури України наразі спільно з Митною та Прикордонною службою паралельно реалізують проєкт «Відкритий кордон», щоб збільшити пропускну спроможність ПП – розбудовують прикордонну інфраструктуру, збільшують існуючі і відкривають нові пункти пропуску. Разом з тим, проєкт «eЧерга» дозволить скоротити час перебування водія в фізичній черзі біля кордону», - розповів М. Найєм [5].

Як повідомлялося в Міністерстві інфраструктури України, система електронної черги перетину кордону «eЧерга» дозволить перевізникам попередньо записатись і приїхати на пункт пропуску у заздалегідь призначений час. Система буде безкоштовною,

заїжджати до сервісної зони водіям буде необов'язково. Перевізник зможе самостійно обирати місце очікування, а система автоматично сповіщатиме, коли потрібно під'їжджати до пункту пропуску (ПП). Спочатку систему впровадять на одному пункті пропуску. Після випробувань та вдосконалення вона буде масштабована на всі ПП в Україні. Цього року також розробники планують створити мобільний додаток в рамках створення системи "єЧерга" для водіїв.

Тестування нової системи перетину кордону у міжнародному пункті пропуску "Ягодина" – "Дорогуськ" тривало з 31 жовтня до 9 грудня 2022 р. Весь цей час працівники Укртрансбезпеки працювали на місці і розповідали водіям, як зареєструватися. Фактично ж запрацювала електронна черга – єЧерга – перетину українсько-польського кордону, яка діятиме лише для вантажних автомобілів, 12 грудня 2022 року. На випадок відключення електроенергії систему забезпечили генераторами, а поблизу кордону встановили "старлінки", аби працівники "Ягодина" та водії мали доступ до безперебійного інтернету. На випадок форс-мажорних обставин інформування водіїв відбувається максимально зручним способом – смс. Стати в електронну чергу можна через спеціальний сайт echerha.gov.ua. Для цього потрібні адреса електронної пошти та мобільний телефон.

Серед основних труднощів реєстрації у системі є відсутність у водіїв старшого віку смартфонів та/або електронної пошти. Проте водія зареєструвати може його логіст чи власник авто. Крім того, перетнути українсько-польський кордон не зможуть ті водії вантажних авто, які не зареєструвалися в електронній черзі чи внесли недостовірні дані. Вони повинні знову записатися в чергу і чекати проїзду. Для очікування на кордоні поблизу "Ягодина" облаштували безоплатну стоянку на 250 місць [3]. Станом на 18:00 12 грудня 2022 р. єЧергою проїхало 356 вантажівок, або 100% всього вантажопотоку [2].

Таким чином, основними позитивними факторами успішного впровадження пілотного проекту «Електронна черга перетину кордону» є:

- створення сервісу прогнозованого часу перетину кордону – управління чергами;
- усунення черги вантажного автотранспорту перед міжнародними автомобільними пунктами пропуску;
- покращення умов навколишнього середовища і санітарного стану в прикордонній смузі.

Література:

1. Денис Шмигаль доручив прискорити запуск електронної черги на кордоні. 12.08.2022 Укрінформ: Мультимедійна платформа іномовлення України. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3549262-smigal-doruciv-priskoriti-zapusk-elektronnoi-cergi-na-kordoni.html>
2. Мустафа Найем 13.12.2022 «Відкритий кордон»: єЧерга замінила живу чергу. Міністерство інфраструктури України Facebook <https://www.facebook.com/voladm.gov.ua/posts/pfbid02GYL2eToog2a1tt7uHXCgW597P8ZaJkD16SRw2THdkQtSaBmB9ypJ3cjAvwz4Fdml>
3. На "Ягодині" запрацювала електронна черга перетину кордону для вантажівок. 12.12.2022. Суспільне новини. <https://suspilne.media/337118-na-agodini-zapracuvala-elektronna-cerga-peretinu-kordonu-dla-vantazivok/>
4. Питання реалізації експериментального проекту з організації управління чергами перед міжнародними пунктами пропуску через державний кордон України для автомобільного сполучення "Електронна черга перетину кордону". Кабінет Міністрів

України. Постанова. 09.12.2021. №1393. Верховна Рада України: офіційний сайт. Законодавство України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1393-2021-p#Text>

5. Пілот електронної черги на кордоні України запустять менш як за місяць. 14.10.2022. Укрінформ: Мультимедійна платформа іномовлення України. <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3593028-pilot-elektronnoi-cergi-na-kordoni-ukraini-zapustat-mens-ak-za-misac.html>

Гегечкорі О. В., Іващенко Д. І.

ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМВІДНОСИН РЕЛІГІЇ І ВОЄННОЇ СФЕРИ

Релігія від свого зародження і до наших днів має міцні взаємостосунки з воєнною сферою. Навіть в колишньому СРСР, де панувала атеїстична ідеологія, в роки Другої світової війни верховна державна влада для підйому патріотичного духу свого народу і війська вимушена була відновити в тилу і на фронті активну церковну діяльність.

В цілому в релігійному світогляді існує декілька концепцій пояснення неминучості збройних сутичок. Так, богословами часто стверджується, що війни виникають через гріхопадіння людей та діяння диявола. Мовляв, Бог посилає війну як покарання грішників за земні провини і дає можливість спокутувати їх. Відтак, доки буде гріх на землі – війна вважається необхідністю. Інша концепція пояснює збройні конфлікти моральним падінням людей, їхнім постійним прагненням порушити етичні норми, що встановлені Богом. Відповідно, ці війни, згідно з релігійним вченням, виникають не за волею Бога, а в зв'язку з антиморальною поведінкою людини. Трактуювання війни в релігійному світогляді також зводиться до твердження, що більшість збройних сутичок відбувається між людьми різної віри. І тут же слідує висновок: якби у світі панувала єдина релігія, то воєн можна було б уникнути.

Насправді ж війна є продовженням політики насильницькими (збройними засобами). Вона, як правило, залучає в своє лоно окрім суто військового чинника (армії) економіку, право, етику, ідеологію, суспільну психологію, релігію тощо

У демократичному суспільстві, до побудови якого прагне Україна, організації взаємодії між релігією та армією притаманні такі обов'язкові вимоги: чітко окреслене законодавством поле спільної діяльності, автономність та рівноправність, взаємна відповідальність, добровільність на співпрацю та зорієнтованість її учасників на досягнення соціально значущих цілей.

Релігія, як відомо, здійснює свій вплив на людину, спільноту – у вигляді суб'єкта, який має аксіологічний статус. В ході аналізу виявлено суттєві співпадіння за багатьма напрямками релігійної і світської моралі, особливо в питаннях патріотичного виховання захисника Вітчизни. Об'єктивно існує тісний зв'язок між національним і релігійним, що також ефективно працює на взаємну користь релігійним і світським інституціям. Воїнство, як свідчить історія, боронило від ворога не тільки свою землю, але й захищало, як правило, і свою віру. З боку багатьох церков привалює добропорядне ставлення до воїнства. В православ'ї, наприклад, воно іменується як христолюбиве. Є багато спільного, схожого, ідентичного в устрої та змісті армійського і церковного життя (ідея служіння, ієрархічність і послухання старшим, ритуали і символи, діяльність згідно зі встановленими (писаними) нормами і правилами, вимоги самопожертви заради високих ідеалів тощо).

До роз'єднуючи чинників між релігією та армією в демократичному суспільстві авторами віднесено світський характер держави, загальну секуляризацію суспільства, поверхневу набожність віруючої частини населення, превалювання в армії позарелігійних духовних засад, надмірне втручання політики в релігійні справи, міжконфесійні та внутрішньо церковні розбрати, прояви екстремізму в релігійному середовищі, нестійка позиція деяких конфесій під час ведення державою бойових дій, можлива співпраця їх з ворогом, суперечливий вплив релігії на психологію віруючих воїнів, тощо.

Бондар В. О.

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА З УКРАЇНОЮ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Відповідно до українського законодавства «транскордонне співробітництво - спільні дії, спрямовані на встановлення та поглиблення економічних, соціальних, наукових, технологічних, екологічних, культурних і інших відносин між суб'єктами й учасниками таких відносин в Україні і відповідними суб'єктами і учасниками таких відносин із сусідніх держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством» [2].

В загальному транскордонне співробітництво здійснюється як на міждержавному рівні, так і на рівні територіальних громад, їх представницьких органів, місцевих органів виконавчої влади. Таке співробітництво сприяє соціальній та економічній конвергенції прикордонних регіонів та створенню нових можливостей для їх розвитку, в тому числі розвитку економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин, обміну досвідом.

Україна має кордон із сімома державами, 19 із 25 адміністративно-територіальних одиниць є прикордонними. На території таких прикордонних областей, як Вінницька, Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Луганська, Одеська, Сумська, Харківська, Чернівецька, Чернігівська, Донецька, створено дев'ять єврорегіонів - Буг, Верхній Прут, Дністер, Дніпро, Карпатський, Нижній Дунай, Слобожанщина, Донбас та Ярославна, п'ять єврорегіонів створено з державами - членами ЄС (Польща, Словаччина, Румунія, Угорщина). У рамках єврорегіонів транскордонне співробітництво здійснюється з 1993 року.

У 2021 р. Кабінет Міністрів України затвердив постанову з державної програми розвитку транскордонного співробітництва на період 2021-2027 рр. Програма окреслює цілі та пріоритети, містить конкретні шляхи і способи розв'язання проблем, план заходів, джерела фінансування, визначає відповідальних виконавців цих заходів. Її реалізація має продовжити формувати позитивний міжнародний імідж України, вирішити проблеми диспропорції у соціально-економічному розвитку регіонів України, підвищити рівень зайнятості населення регіонів України, сприяти приросту експорту та імпорту товарів та послуг, покращити екологію, сприяти залученню фінансування для реалізації транскордонних проєктів та створенню нових органів транскордонного співробітництва [3].

Жорстоке та невиправдане повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України зупинило багато транскордонних проєктів та поставило під серйозну загрозу низку програм, критично важливих як для розвитку сусідніх з ЄС регіонів, так і для населення України й Молдови. Тому у результаті передбачено, що Європейська комісія на 100% візьме на себе фінансування транскордонних програм з Україною і Молдовою,

імплементация яких надзвичайно важлива для розвитку соціальної інфраструктури у прикордонних регіонах, включаючи підтримку шкіл, лікарень, органів соціальної опіки та установ.

Інтернет-видання «Європейська правда» стверджує, що Європейська комісія схвалила чотири нові програми за участю 10 держав-членів, України та Молдови на суму 533 млн євро фінансування ЄС у 2021-2027 роках для сприяння транскордонному та транснаціональному співробітництву. Ці програми отримають посилене фінансування на тлі березневого рішення Європейської комісії призупинити співпрацю з країною-агресором та її союзником, Білоруссю, а також передати 26,2 млн євро на посилення співпраці з Україною та Молдовою. 187 мільйонів євро виділять на транскордонне співробітництво між Польщею та Україною у сфері охорони природи, охорони здоров'я та управління кордонами. Програма сприятиме зміцненню регіональних закладів охорони здоров'я, покращенню доступу до спеціалізованої та екстреної медичної допомоги, а також підтримці довгострокового медичного обслуговування. Також 54 млн євро розподілять на транскордонне співробітництво між Румунією та Україною для покращення освіти, охорони здоров'я та збереження природи [1].

Варто зауважити, що ще одним з ключових інструментів ЄС з підтримки транскордонного співробітництва є програма «Interreg». Вона вирішує спільні проблеми у таких сферах, як охорона здоров'я, навколишнє середовище, наукові дослідження, освіта, транспорт та стійка енергетика. Нова програма Interreg NEXT PL-UA 2021-2027 на тепер уже затверджена Європейською Комісією. Це дає можливість продовжувати транскордонне співробітництво між Польщею та Україною, зміцнювати зв'язки між організаціями та мешканцями прикордонних територій, а також розвивати території, охоплені співробітництвом.

Слід відзначити, що на дану програму Європейська Комісія призначила 187,4 млн євро. Проекти в Програмі PL-UA реалізовуватимуться за п'ятьма пріоритетами (рис.) [4].

Про можливість даної програми розповідали в Ужгородському національному університеті, тема заходу «Мандрівна академія». Організаторами зустрічі виступили експерти Представництва Програми у Львові. Старший експерт даного представництва Василь Хім'як розповів «даним заходом ми фокусуємося на академічній спільноті, і тому він називається «Мандрівна академія», ми їздимо по вузах шести областей Західної України, які входять до території Програми Транскордонного Співробітництва. Також ми робимо ставку на студентів, адже в них є свіже бачення, нові, нестандартні ідеї, а це дуже важливо, коли йде мова про проекти» [5].

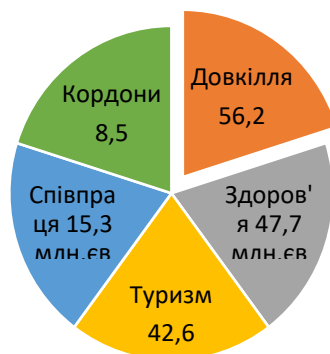

Рисунок – Пріоритети розвитку в Програмі PL-UA 2021-2027

В Україні до програми транскордонного співробітництва можуть долучатися представники шести західних областей – Волинської, Рівненської, Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської, Закарпатської. А з Польщі – Підляське, Люблінське, Підкарпатське і частина Мазовецького воєводства. Подавати заявки на грант можуть будь-які некомерційні установи, спільноти, громадські організації. Важливо, що проєкт має бути поданий спільно з польською організацією-партнером. Великі інфраструктурні проєкти подають обласні адміністрації, регулярні проєкти отримують від 200 тис. до 2,5 млн євро (загальний кошторис 130,6 млн євро) і мікропроєкти для категорії «співпраця» отримують по 60-100 тис. євро [5].

Таким чином, перспектива розвитку транскордонного співробітництва країн-членів Європейського Союзу з Україною передбачає поступову інтеграцію в єдиний ринок та кінцевим вступом до ЄС.

Література:

1. Європейська правда. ЄС виділяє понад 530 млн євро на транскордонне співробітництво з Україною та Молдовою. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/12/2/694542/>
2. Закон України «Про транскордонне співробітництво» №2515-III від 04.09.2018. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004. № 45. ст.499. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15#Text>
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки» №408 від 14.04.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408-2021-%D0%BF#Text>
4. Програма Interreg NEXT Польща-Україна 2021-2027 затверджена Європейською Комісією. URL: <https://pbu2020.eu/ua/news/2734>
5. Про можливості Програми Транскордонного Співробітництва Interreg NEXT Польща-Україна 2021-2027 розповідали в УжНУ. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/news/Interreg-NEXT-polshcha-ukrajina-2021-2027-rozpovidali-v-uzhnu.htm>
6. Транскордонне співробітництво та спільний європейський простір: теорія, практика і нові можливості / Колективна монографія. Львів-Olsztyn: Національний університет «Львівська політехніка», 2018. 160 с.

Громаковська З. П., Кілко В. В.

**УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В
ДИСТАНЦІЙНОМУ РЕЖИМІ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ»**

Сьогодні відбуваються стрімкі зміни у всіх галузях людського життя. Важливу роль цих змін грає розвиток науково-технічного прогресу, глобальна інформатизація всього світового співтовариства, особливо у передових країнах. Електронна освіта, набуває активного поширення не тільки у науково-методичній літературі, а й серед усіх верств населення завдяки наявній інформаційній інфраструктурі, «сукупності різноманітних інформаційних систем, інформаційних ресурсів, телекомунікаційних мереж, засобів

комунікацій і управління інформаційними потоками, а також організаційно-технічних структур, механізмів, що забезпечують їх функціонування» [4].

В умовах воєнного стану підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту відбувається в надзвичайно складних соціально-економічних умовах. Це потребує гнучкості освіти в закладах вищої освіти, а саме зміни класичної форми навчання на дистанційну, що передбачає розробку різноманітних технологій, у тому числі технології змішаного навчання. Вони дадуть змогу підвищити та вдосконалити ефективність освітнього процесу в тих умовах, в яких опинились ЗВО країни.

Дистанційне навчання являє собою набуття знань через всесвітню мережу Інтернет та інші комп'ютерні комунікаційні канали, що забезпечує інтенсивний і щільний двосторонній обмін інформацією між здобувачами й викладачем. Зараз в системі фізичного виховання студентів у ВНЗ склалася проблемна ситуація, як проводити практичні заняття під час проведення дистанційного навчання, що вимагає негайного розв'язання. Одне із таких рішень можливе за умови використання якісної дистанційної платформи та побудови індивідуальної, систематичної роботи зі студентом для засвоєння необхідного навчального матеріалу, залучення дієвих методів і форм навчання в тому числі інформаційних і комунікаційних технологій.

Інформаційні технології (ІТ) – це сукупність пристроїв, засобів та методів, що дозволяють керувати інформацією поза мозку людини.

Для вільної орієнтації в інформаційних потоках сучасний фахівець фізкультурно-спортивного профілю повинен уміти отримувати, обробляти, систематизувати та використовувати інформацію за допомогою відповідного програмного забезпечення, телекомунікаційних засобів.

Це очевидно, що інформаційні технології шляхом інтерпретації, подання, записування, розповсюдження інформації позитивно впливають на якість освіти. Але є і зворотній бік. Іноді неправильне використання інформаційних технологій призводить до психічних та фізичних розладів.

До основних переваг інформаційних технологій можна віднести [2]:

простіший спосіб отримання та аналізу інформації: завдяки технологічній машині люди отримують допомогу у кожному секторі;

швидкий двосторонній зв'язок: відеоконференції допомагають здобувачам та викладачам спілкуватися знаходячись у будь-якому місці країни (Європи);

зменшення кількості помилок: ІТ допомагають здобувачам робити значно менше помилок. Програми працюють точно, і їм просто залишається надати їй правильні дані;

економія часу: ІТ дозволяють заощадити час, за допомогою комп'ютера можна виконати будь-яку роботу в значно менший час.

Однак, попри всіх переваг наявні певні недоліки:

застосування ІТ вимагає достатньої матеріально-технічної бази;

необхідний постійний доступ до мережі та джерел живлення: в умовах воєнного часу виникає так зване «інтернет-нерівність» в залежності від областей країни;

ІТ викликають звикання;

часте використання ІТ до погіршення функцій пам'яті;

відпочинок перестає бути повноцінним.

Окрім переваг та недоліків, можна поділити ІТ за їхнім впливом на здоров'я. Наприклад, до позитивного впливу на здоров'я можна віднести:

швидкий моніторинг стану здоров'я: сучасні фітнес-гаджети та взагалі гаджети такого типу допомагають людині слідкувати за своїм здоров'ям. Це є позитивним

моментом, адже якщо гаджет фіксує параметри, що вказують на погіршення стану – це звертає увагу людини і вона може звернутися за медичною діагностикою та допомогою;

у час пандемії та військового стану такий тип спілкування та роботи (онлайн) допомагає зменшити соціальні контакти, та як наслідок, зменшити динаміку захворюваності та ризику потрапити в екстремальні умови, які загрожують життю;

Але на жаль, окрім позитивного впливу на здоров'я, спостерігається також і негативний. Головним чином негативний вплив ІТ стосується психічного здоров'я людини. До психічних проблем, пов'язаних з гаджетами відносяться такі проблеми [3]:

Номофобія (страх залишитися без мобільного телефону): захворювання вражає користувач, які старанно стежать за розвитком індустрії, і приділяють своєму телефону більше двох годин в день.

Кіберхвороба, або «цифрова морська хвороба»: дана недуга з'являється через зловживання використанням смартфонів та планшетних комп'ютерів. Хворих дійсно «заколисує» від використання телефону – це пояснюється візуальними ефектами інтерфейсу і розладом вестибулярного апарату. Справа в тому, що сучасні екрани дуже добре імітують навколишню дійсність – що дезорієнтує мозок. Відповідне, чим вище якість зображення, тим більша ймовірність виникнення даної проблеми.

Інтернет-залежність: страждаючі їй постійно хочуть отримати доступ у Мережу. Бажання повністю витісняє будь-які потреби, і змушує відмовитися від роботи та особистого життя.

Окрім вищезазначених проблем існує ще багато інших. До того ж, надмірне використання інформаційних технологій також призводить і до проблем з зором та поставою.

Підсумовуючи, можна зробити висновок про те що сьогодні ІТ є невід'ємною частиною нашого життя. Вони мають як переваги, так і недоліки, здійснюють як позитивний так і негативний вплив на здоров'я студентів та викладачів. Для запобігання негативного впливу необхідно інформувати здобувачів не тільки про «світлий бік медалі», а розказувати про ситуацію у цілому.

Література:

1. Інформаційні технології [Електронне джерело]: <http://apeps.kpi.ua/shcho-take-informatsiini-technologii> (дата звернення 10.01.2023)
2. Переваги та недоліки сучасних технологій [Електронне джерело]: <https://uk.arenas-architecte.com/qa-advantages-and-disadvantages-of-modern-technology-6361480> (дата звернення 10.01.2023)
3. Негативні наслідки ІТ на здоров'я людини [Електронне джерело]: <https://webtour.com/news/negativnye-posledstviya-informacionnyh-texnologij-na-zdorove-cheloveka.html> (дата звернення 10.01.2023)
4. Strategy of the Information Society Development in Ukraine. [online]. Available: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-p>. (дата звернення 10.01.2023)

Деркач Т. В., Єрмак С. О., Мурашко І. С.

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДУНАЙСЬКОЇ СТРАТЕГІЇ

За умов зовнішньої агресії, політичної та економічної кризи необхідна змістовна розмова про проблеми кожного конкретного українського регіону. Для Одеського регіону в контексті розглянутої нами теми актуальними є проблеми розвитку морегосподарського комплексу, дунайського судноплавства, дунайських портів та Придунайського регіону України в цілому.

В урядових документах щодо даного питання наголошено на необхідності ефективного використання портової інфраструктури, залучення інвестицій для розвитку стратегічних об'єктів з метою забезпечення їх конкурентоспроможності та збільшення обсягів перевалки товарів, розвитку річкового транспорту. Проте обґрунтованої транспортної політики, як вважає С. Гриневецький [1], і на чий аргументи ми спираємося, до сих пір немає, що країна, яка має такий транзитний потенціал і вибрала стратегічний напрямок інтеграції до європейського простору, загрожує, в окремому випадку втратою позиції на Дунаї.

Порти материкової України у 2014р. змогли компенсувати втрати, наростити обсяги вантажообігу, у т.ч. і за рахунок вантажопотоків, які раніше йшли через півострів. Набагато важливіше значення кримських портів з позиції логістики вантажопотоків. Останнім часом в Європі отримали поштовх прибережні перевезення. Порти півострова могли б грати не останню роль у розвитку цих перевезень у Чорному морі.

Приморська зона характеризується ступенем господарювання, її ширина розглядається залежно від геостратегії та функціонального типу використання території, безпосередньо пов'язаної з морем, наприклад, від 3 до 200 км.

Очевидно, що сьогодні до порядку денного варто включити питання про розвиток транзитного потенціалу України [3]. Це питання тим більш актуальне в світлі підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, в якому міститься ряд положень, що стосуються роботи морегосподарського комплексу. Наприклад, розділом 7 глави 6 угоди визначаються принципи лібералізації сектора транспортних послуг. Так, в області міжнародних морських перевезень встановлюється режим найбільшого сприяння судам, які ходять під прапорами України або країн — членів ЄС або ж знаходяться в управлінні провайдера послуг, зареєстрованого в даних державах. Це, зокрема, поширюється на такі сфери, як доступ до портів, використання інфраструктури і портових послуг, послуг з обробки морських вантажів, складських послуг.

Сьогодні проблема в тому, що судів під прапором України залишилось не так і багато. За роки незалежності тоннаж вітчизняного флоту скоротився в 9 разів. І поки що для відновлення флоту і статусу морської держави не було зроблено нічого.

У той час, як обсяги світових морських перевезень зростають, в Україні роль морського транспорту катастрофічно падає. Порівняно з 1990 р. обсяги вантажних перевезень морським транспортом у 2013 р. зменшилися у 15,5 рази (з 53253,3 тис. т. у 1990 р. до 3428,1 тис. т. у 2013 р. Питома вага морських перевезень у загальному вантажообігу складає 0,15% (!), а в пасажирських — нікчемні 0,1% [2, с. 41].

Зрозуміло, що проблеми морського транспорту з'явилися не сьогодні й вирішити їх за один рік не вдасться. Але якщо ми на ділі, а не на словах прагнемо до інтеграції до ЄС,

то нам слід звернути увагу на загальноєвропейські тенденції, зокрема не те, яку увагу Європа приділяє розвитку водного транспорту як екологічного, безпечного і ефективного.

До 2030 р. ЄС планує переключити 30% вантажопотоків, здійснюваних на відстань понад 300 км, на залізничний і водний транспорт. ЄС висунув концепцію “морських автомагістралей”, яка передбачає комбіновані перевезення автомобільним і водним (паромним) транспортом.

При цьому Україна, маючи дві транскордонні річки, такі як Дніпро і Дунай, за роки незалежності різко скоротила кількість річкових перевезень. З 1990 р. обсяги вантажних перевезень річковим транспортом до 2013 р. зменшилися у 23,1 разів (з 65728,1 тис. т. у 1990 р. до 2840, 5 тис. т. у 2013 р.). Питома вага річних перевезень у загальному обсязі вантажоперевезень становить 0,12 %. Обсяги перевезень пасажирів за цей період скоротилися взагалі у 30,2 разів (!) (з 19090, тис. чол. у 1990 р. до 631,1 тис. чол. у 2013 р.).

У жовтні 2013 р. Європейська комісія представила новий підхід до розвитку транспортної інфраструктури в ЄС, головна мета якого — створення трансєвропейської транспортної мережі (TEN-T). Основою для цього стануть дев'ять транспортних коридорів: два в напрямку Північ-Південь, три в напрямку Схід-Захід, а також чотири діагональних транспортних коридорів. Дев'ять пріоритетних транспортних коридорів отримають фінансування на період з 2014-2020 рр. в розмірі 2 млрд. євро через «Інструмент об'єднання Європи». При цьому необхідно пам'ятати: всі транспортні коридори закінчуються на кордоні з Україною. Наприклад, коридор Рейн — Дунай закінчується в румунській Тульче, а не в українському Ізмаїлі.

Проблема України в тому, що маючи всі можливості для інтеграції до європейської транспортної системи (і не тільки), вона ці можливості хронічно не використовує. Навпаки, невиправдано високі тарифи в тих самих портах, велика кількість перевіряючих і контролюючих служб і, як наслідок, високий рівень корупції, роблять український морегосподарський комплекс неконкурентоспроможним.

Сьогодні ми знаходимося тільки на початку процесу. Не секрет, що основну частину транзиту, що йде через українські порти, складають вантажі з країн Митного союзу, у першу чергу РФ. Ще до подій в Криму і на Донбасі РФ проводилася політика, спрямована на те, щоб російські вантажі йшли через російські, а не українські порти. Очевидно, що в нинішніх умовах російський транзит буде тільки зменшуватися, а не збільшуватися. Отже, перед країною в повній мірі постане проблема залучення нових вантажопотоків, які можуть стати заміною російським.

Якщо зараз не зайнятися проблемами флоту, новою привабливою тарифною та транзитною політикою, то Україна залишиться провінційною державою, у якої можуть легко відібрати вихід до моря.

У цьому контексті роль дунайського судноплавства явно недооцінюється, якщо не сказати просто - ігнорується. Маючи вихід до Дунаю, Україна може нарощувати обсяги мультимодальних перевезень з використанням залізничного, автомобільного і внутрішнього водного транспорту (у першу чергу, за рахунок судноплавства по Дніпру).

Але Дунай має для України не тільки економічне, але і політичне значення. Ще у червні 2011 р. Радою Європейського союзу було затверджено Стратегією ЄС для Дунайського регіону (Дунайська стратегія). До її реалізації були запрошені не тільки розташовані в Дунайському басейні 9 країн — членів ЄС (Австрія, Болгарія, Чехія, Німеччина, Угорщина, Румунія, Словаччина, Словенія і Хорватія), а й потенційні кандидати до вступу до ЄС: Сербія, Чорногорія, Боснія і Герцеговина, а також дві країн — партнери в рамках «Східного партнерства» - Україна і Молдова. У контексті підписання

Угоди про Асоціацію між ЄС та Україною Дунайська стратегія може стати тим інструментом, який прискорить процес імплементації угоди та дасть можливість продемонструвати, що Україна і ЄС мають спільні інтереси на регіональному рівні, здатні працювати разом і вирішувати спільні проблеми сталого розвитку Дунайського регіону як невід'ємної складової європейського простору.

Об'єктивним фактором невдач економічної політики держави в Придунав'ї є недостатнє бюджетне фінансування. Протягом 26 років незалежності Придунав'є залишалося практично без уваги з боку центру. Навіть Комплексна програма розвитку регіону на 2004-2020 рр. була профінансована лише на третину, через що більшість проблем так і залишилися невирішеними. У 2013 р. була підготовлена Концепція нової Програми розвитку Придунав'я на 2014-2017 рр., проте на повноцінну програму вона так і не вийшла.

Зрозуміло, що за нинішніх умов жорсткої економії говорити про які-небудь нові програми не доводиться. А значить, потрібно шукати нові інструменти для виконання наболілих завдань.

Але проблема в тому, що як вже неодноразово зазначалося, громадянське суспільство в Україні часто бере на себе функції, які, по ідеї, повинна виконувати держава. З реалізацією Дунайської стратегії ЄС відбувається те ж саме. Неурядові організації за рахунок залучення міжнародних грантів намагаються виконати або запропонувати механізм виконання назрілих завдань. Як приклад можна привести проєкт «Адаптація дельти Дунаю до кліматичних змін».

Не варто забувати, що можливості неурядових організацій обмежені, і вони не можуть вирішити ті проблеми, які знаходяться в компетенції держави. А у випадку з Дунайською стратегією участь держав спочатку була багато в чому формальною і декларативною.

Наприклад, у дунайського судноплавства, у т.ч. і в українській частині Дунаю, є значний резерв. Однак його розвиток стримується внутрішніми факторами. Зокрема, до сих пір, незважаючи на укази Президента і урядові програми, так і не реалізований стратегічний революційний проєкт будівництва автотраси Одеса – Рені за новим маршрутом, а також не проведено електрифікацію всієї ділянки залізниці Одеса – Ізмаїл.

Є позитивні зміни – КМ України схвалив проєкт угоди між Україною і Румунією про відкриття міжнародного пункту пропуску через українсько-румунський державний кордон між населеними пунктами Орловка (Україна) – Ісакча (Румунія). Передбачається, що ця паромна переправа істотно підвищить транзитний потенціал України і придунайського регіону, оскільки до цих пір існує парадоксальна ситуація, коли за наявності спільного кордону з Румунією вздовж Дунаю немає прикордонного переходу між двома країнами.

Крім того, є стримуючі фактори, які вимагають спільних зусиль усіх країн Дунайського басейну. Частка дунайського судноплавства в загальному обсязі перевезень внутрішніми водними шляхами Європи поки становить близько 10%, що говорить про наявність значних резервів. Однак дунайський судноплавний шлях часто не витримує конкуренції з залізничним і автомобільним транспортом через нерозвиненість інфраструктури, нерівномірності розвитку її окремих елементів, наявності перекатів і «вузьких місць», що міліють при нестачі дощів.

Поставлені Дунайською стратегією завдання усунення існуючих вузьких місць, забезпечення цілорічного судноплавства і розвитку терміналів в дунайських портах для зв'язку внутрішніх водних шляхів із залізничним і автомобільним транспортом вимагають серйозних фінансових вливань, а значить, підвищення координації діяльності урядів і парламентів країн Дунайського регіону.

Варто зауважити, що розвиток транспорту становить лише один з ключових напрямків Дунайської стратегії, яка являє собою комплексний документ, що охоплює сфери енергетики, туризму, науки та освіти.

Наприклад, до числа територій, які можуть сьогодні частково компенсувати втрату кримських туристичних об'єктів, варто віднести прибережну зону півдня Одеської області – Білгород-Дністровський, Кілійський і Татарбунарський райони, потенціал яких сьогодні використовується де на 50, а де і на 10 відсотків. Причина проста: відсутність елементарної інфраструктури – доріг, каналізації, централізованого водопостачання.

Якщо немає державних коштів для фінансування інфраструктурних проектів, то необхідно шукати можливості для державно-приватного партнерства, залучення міжнародної допомоги та інвестицій. У будь-якому випадку, треба щось робити.

Певна надія з'явилася з початком проведення регулярних конференцій парламентаріїв країн Дунайського регіону. У парламентарів є досить широкі можливості для участі в реалізації Дунайської стратегії – від парламентського контролю за діяльністю виконавчої влади до безпосередніх законодавчих ініціатив. Крім того, депутати можуть стати необхідною сполучною ланкою між експертним співтовариством, що працює в цій сфері, і органам виконавчої влади.

В контексті розглянутого питання у авторів є пропозиція щодо порушення роботи над науковим обґрунтуванням створення логістичного хабу на основі одного або декілька портів на Дунаї (Ізмаїл, Рені), ціллю якого має бути забезпечення розширення зернової угоди і поставок необхідних матеріалів для відбиття військової агресії в Україну.

Література:

1.Гриневецький С. Удержит ли Украина свои позиции на Дунае? 2015. URL: <https://zn.ua/internal/uderzhit-li-ukraina-svoi-pozicii-na-dunae-.html> (дата звернення: 16.01.2023).

2.Захарченко В. І., Коваленко С.І., Меркулов М., Ширяєва Л. В. Кластеризація транскордонного співробітництва у контексті євроінтеграції України. Одеса: Бахва, 2017. 100с.

3.Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: монографія. Львів: ІРД НАНУ, 2004. 395с.

Захарченко В. І., Метіль Т. К., Меркулов М. М.

РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЇ ТРАНСКОРДОННОЇ КООПЕРАЦІЇ ЗА УМОВ ЕФЕКТИВНИХ ТРАНСКОРДОННИХ РИНКІВ

За умов глобалізації суспільства посилюється процес регіоналізації. Проявом цього процесу, внаслідок зниження бар'єрної та зростання контактної функції державних кордонів, стає не тільки посилення існуючої раніше міжнародної транснаціональної регіоналізації, але і виникнення подальше посилення транскордонної регіоналізації. За сучасних умов економічний прогрес периферійних територій багато в чому залежить від економічної самоорганізації, від зусиль та ініціатив місцевої регіональної влади зі створення стійкого відтворювального контуру, який був би основою нового технологічного укладу, де головним активом будуть технологічні інновації та людські ресурси з необхідним рівнем кваліфікації. У результаті одночасного посилення процесів

регіоналізації та глобалізації змінюється територіальна організація суспільства: інтенсифікується процес формування транснаціональних регіонів і все більш активно починають формуватися і розвиватися транскордонні регіони.

Саме внаслідок зниження бар'єрної функції державних кордонів за умов глобалізації відбувається посилення процесів транскордонної регіоналізації, яка поширюється на всі рівні мережевої взаємодії господарюючих суб'єктів в формі євро регіонів, транскордонних кластерів, вільних економічних зон. Транскордонний регіоналізм є просторово інтегрованою формою економічного співробітництва в рамках європейського простору, вирішення проблем європейської безпеки, які перетинають національні кордони і забезпечують потужний імпульс ефективних колективних дій. Європейський регіоналізм – політика західно-європейських держав, заснована на принципах «атлантичного» Федералізму, що передбачає звільнення громадянського суспільства з-під опіки держави. Сутність європейського регіоналізму полягає в поетапному переході від національних об'єднань до Європи регіонів [12, с. 161]. Розвиток транскордонної кооперації приводить до появи транскордонного ринку, який можна визначити як систему взаємодії суб'єктів міжнародних економічних відносин на регіональному рівні, в рамках якої відбуваються економічні обміни і спільне використання матеріальних, фінансових і людських ресурсів в рамках єдиного транскордонного регіону. При цьому наявність кордону нівелюється побудовою транскордонних мережевих структур організації економічного простору, потенціал яких набагато вищий в силу необхідності ефективного використання однорідних неофакторів виробництва: інтелектуального капіталу, інформації, інноваційних технологій.

Транскордонні мережеві структури – це об'єднання бізнес-суб'єктів, що функціонують у межах чітко окреслених територіальних утворень (холдинги, кластери, партнерства) [1, с.16]. Їх можна розглядати як одну з різновидів великих мереж підприємницького типу. Вони являють собою мережу, що охоплює широкий спектр соціально-економічних аспектів. Будучи наслідком територіально-галузевого розподілу суспільного відтворення, такі гібридні форми вертикальної інтеграції реально втілюють ідеологію мережевого підходу; вони об'єднують широке коло учасників, у т. ч. інститути підтримки, виробничі та комерційні структури, серед яких виробники, постачальники, а також вищі навчальні заклади та наукові організації. Мережеві структури агрегують принципи як галузевого, так і регіонального (міжгалузевого) об'єднання учасників, заснованих на вертикальних взаєминах між різнорідними організаціями та на взаємодії інноваційних процесів зі швидкозмінним характером ринкових відносин.

У транскордонних регіонах економічний потенціал визначається мобілізаційним ресурсом всієї мережі та її впливом на глобальні обміни. Для них характерні гнучка спеціалізація, адаптивність до інновацій, що і визначає їх конкурентоспроможність.

Реалізація стратегії транскордонної кооперації за умов ефективних транскордонних ринків дозволяє знизити вплив факторів, що формують глобальну нестабільність і транснаціональні загрози. Глобалізація як об'єктивний процес розвивається у т. ч. і через регіональну інтеграцію. У зв'язку з цим виникає необхідність забезпечення безпеки не стільки національних економік, скільки регіональних союзів, що зазнають процес спільної адаптації. Аналіз структури міжнародних відносин свідчить, що в межах регіональних об'єднань держав формуються міжнародні регіональні інститути безпеки, матеріальну основу яких складає економічна підсистема.

Інтеграційна модель транскордонного регіоналізму активізує перспективи повномасштабного членства України в ЄС, що сьогодні розглядається як наша основна мета міжнародних відносин. З урахуванням необхідності підписання Угоди про вступ України

до ЄС і наявності ряду причин, які сприяють вирішенню даної проблеми найближчим часом, перед Україною сьогодні стоїть завдання формування моделі співробітництва з ЄС, яка б сприяла подальшому просуванню України в європейський економічний простір [3, с. 24]. Це так звана концепція «інтеграції без членства, яка передбачає сприяння розвитку транскордонного регіоналізму, що задовольняє очікування бізнесу і жителів транскордонного регіону. Концепція транскордонного регіоналізму передбачає розвиток транскордонної кооперації, виконує в процесі компліментарну функцію, генеруючи синергетичні ефекти.

Транскордонний регіоналізм спрямований на так звану субсидіарну державу, в рамках якої сусідні народи спільно вирішують свої економічні проблеми, знаходять взаємні інтереси економічного поділу праці, комбінацію ресурсів, використання транспортної інфраструктури з метою розвитку регіону по обидва боки кордону [6, с. 12].

З урахуванням динамічного розвитку геополітичної ситуації та розширення ЄС особливе значення для збалансованого і гармонійного набуває реалізація регіональної розвитку контингенту набуває реалізація імперативом якої є реалізація концепції «Європа регіонів», в якій регіон розглядається як найважливіший резерв внутрішньої єдності європейської інтеграції. Регіональна політика є інтегрованою частиною єдиної економічної політики ЄС. Це зумовлює і забезпечує комплексне вирішення проблеми подолання асиметричного розвитку регіонів. Якісно новий підхід до розгляду процесів, які відбуваються всередині ЄС, дає можливість говорити про нову якість регіональної політики. Фактично політика згуртування (cohesion policy) означає переплетення і узгодження регіональної та соціальної політик, що забезпечує більш високу ефективність їх реалізації. Європейський регіоналізм (Europe of Regions) означає заміну системи «держава — народи» на нові перспективи молодих і життєздатних регіонів. Об'єктом транскордонного регіоналізму виступає транскордонний регіон, який розглядається як носій конкурентних переваг і як елемент конкурентоспроможності, який має власну ідентичність, а також власні політичні, економічні та соціальні інститути, наділений правом самостійного визначення своїх потреб і економічних інтересів [8, с. 78].

У зниженні рівня глобальної нестабільності особлива роль належить розвитку інноваційної моделі транскордонного регіоналізму, яка передбачає концентрацію ресурсів прикордонних територій у структурі наукового, технологічного, виробничого потенціалів; впровадження програмно-цільового підходу до інноваційної діяльності підприємств, інтегрованих в транскордонний кластер; формування різних організаційних форм інноваційного розвитку прикордонних територій та активізацію участі малого бізнесу в інноваційному співробітництві.

Транскордонне співробітництво особливо посилюється в епоху глобалізації, коли інтенсифікуються транскордонні матеріальні, фінансові та людські потоки; знижується бар'єрна функція державних кордонів, що супроводжується формуванням мереж неформальної та формальної взаємодії між акторами сусідніх прикордонних регіонів. Горизонтальні мережеві зв'язку формують основу для утворення нових просторових форм інтеграції (єврорегіонів, трикутників зростання, коридорів розвитку, локальних форм транскордонної взаємодії – транскордонних кластерів, промислових дистриктів). Тим самим з'являється можливість підвищити ефективність використання ресурсів як за рахунок узгодження стратегічних напрямків розвитку окремих регіонів, так і за допомогою вироблення спільної стратегії дій.

Транскордонна кооперація стала грати важливу роль в сучасній міжнародній економіці, яка характеризується активізацією інтеграційних процесів. Будучи

пріоритетним вектором європейської регіональної політики, транскордонна кооперація стає інструментом розвитку прикордонних територій та чинником євроінтеграційних прагнень України. Подальше просування України шляхом інтеграції до ЄС неможливо без збільшення ролі регіонів.

За сучасних умов розширення процесів глобалізації зростає роль транскордонного співробітництва (ТС) регіонів і відкриваються нові можливості для активізації господарської діяльності на периферійних територіях і підвищення їх конкурентоспроможності. У кінці минулого століття регіональна політика ЄС перейшла до нової парадигми – від застосування механізмів ліквідації диспропорцій регіонального розвитку шляхом міжрегіонального перерозподілу ресурсів до мобілізації природно-ресурсного потенціалу територій і застосування принципу субсидіарності [10, с. 18]. Цей підхід був використаний суміжними прикордонними регіонами Європи, які налагодили взаємні контакти між державними регіональними органами влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, суб'єктами господарювання територій, об'єднуючи зусилля для вирішення спільних проблем від співробітництва за окремими транскордонними угодами до співробітництва в рамках єврорегіонів. Німеччина, Польща, Чехія та інші країни створили єврорегіони по всьому периметру своїх кордонів, що обумовлено, зокрема, поглибленням інтеграційних процесів і вдосконаленням механізмів фінансування регіонального розвитку в ЄС. Основні пріоритетні напрямки фінансової підтримки ЄС базувалися на загальних підставах просторового, облаштування європейського континенту, прийнятих Радою Європи, і передбачали підвищення координованості та узгодження розвитку суміжних прикордонних територій сусідніх країн шляхом розробки концепцій спільного розвитку прикордонних регіонів. Таким чином, з метою виявлення загальних проблем і пошуку ефективних шляхів їх вирішення виникла необхідність системного дослідження транскордонного регіону як бази розвитку транскордонного співробітництва, що вимагає належного теоретико-методологічного обґрунтування.

У даний час у вітчизняній науці реалізуються тільки перші спроби системних досліджень проблем транскордонних регіонів та транскордонного співробітництва; на початковому етапі формування перебувають система підтримки ТС, регіональна політика в цій сфері. Порівняння вітчизняного досвіду розвитку ТС з досягненнями країн ЄС, Центральної та Східної Європи, Балтії, з одного боку, і необхідність врахування рекомендацій Ради Європи щодо специфіки прикордоння в регіональній політиці; пріоритетів у фінансовій підтримці міжнародних фінансових установ; розширення регіональної політики ЄС на західні прикордонні області України – з другого, стали передумовами розробки теоретико-методичних основ транскордонного співробітництва. Це, у свою чергу, лягло в основу вироблення підходів до формування регіональної політики розвитку транскордонного співробітництва в Україні. З цієї точки зору, дослідження теоретико-методологічних проблем транскордонного співробітництва та формування регіональної політики його розвитку є актуальним і має велике значення для реалізації інтеграційної стратегії України та підвищення якості життя населення прикордонних регіонів.

Найбільш істотною відповіддю на внутрішні потреби України, з точки зору перспектив зростання конкурентоспроможності національної економіки, стало відкриття доступу українських товарів і послуг до Європейського ринку, сприяння адаптації України до стандартів ЄС, переорієнтація фінансової підтримки в плані відкриття доступу до кредитних та інвестиційних ресурсів, входження до транспортної та енергетичної систем

ЄС. Реалізація концепції транскордонного регіоналізму ґрунтується, насамперед, на діяльності інститутів транскордонного ринку, які покликані сприяти ефективному обміну товарами, ресурсами, капіталом і як наслідок забезпечувати економічну безпеку транскордонного регіону в процесі європейської інтеграції.

На наш погляд, за сучасних умов саме конкурентоспроможність стає неофактором економічної безпеки держави, а транскордонний регіон розглядається як носій конкурентних переваг і як складова конкурентоспроможності контрагентів транскордонного ринку. Вплив транскордонної кооперації на національну економіку неоднозначний. З одного боку, вона надає досягнення світового співтовариства без витрат на їх розробку, дозволяє використовувати більш дешеві ресурси, виробляти ті продукти, які вона може зробити з найменшими витратами. З другого боку, може виникнути загроза національній безпеці, зокрема організація виробничих структур не виходячи з балансу внутрішнього попиту і пропозиції, потреб національної економіки і вітчизняного товаровиробника, а виходячи з інтересів імпортерів, зарубіжних корпорацій і більш розвинених держав, так званих глобалізаторів.

Різний характер впливу транскордонної кооперації обумовлений цілою низкою чинників, включаючи рівень інституційної спроможності різних країн, рівень розвитку трудових ресурсів, їх здатність протиставити фактору нестійкості відповідні антициклічні макроекономічні стратегії, їх здатність генерувати інновації.

У геополітичній конкуренції ще більш посилюється значення науково-технічного прогресу, знань, здатності до впровадження нових технологій. Зростає роль людського фактору в організації виробництва. Країни, які не здатні забезпечити необхідний рівень відтворення людських ресурсів, і перш за все розвитку науки і освіти, якості інформаційного середовища, будуть приречені на поглиблення залежності від зовнішніх фінансових і інформаційних центрів і збережуть за собою, головним чином, функції джерела природної сировини Дешевої робочої сили для транснаціональних корпорацій, які концентрують глобальний інтелектуальний потенціал. Таким чином, транскордонна кооперація є сучасною формою економічних відносин, що формалізують взаємовигідні обміни у структурі транскордонного ринку, оскільки взаємодія прикордонних територій носить об'єктивний характер; формальні межі нівелюються, як і законодавчі відмінності [16, с. 102]. Особливістю таких взаємин є забезпеченість факторами виробництва і Єдині умови господарської діяльності економічних агентів по обидва боки кордону, просторове об'єднання яких дозволяє мінімізувати витрати виробництва і вирішувати ряд проблем соціально-економічного розвитку транскордонних регіонів.

Транскордонний ринок за сучасних умов є відкритим, що пов'язано з загальними для транскордонного регіону факторами виробництва, включаючи трудові та природні ресурси, на розвиток яких не впливає формальна наявність кордону, оскільки транскордонна взаємодія опосередкована ринковими законами і такою важливою категорією, як ефективність, тобто вона об'єктивно взаємовигідна.

Необхідно зауважити, що в результаті вертикальної інтеграції та більш ефективного використання факторів виробництва потенціал Єдиного транскордонного регіону набагато вищий, ніж у окремих прикордонних територій. Інститути транскордонного ринку генерують єдність цілей, завдань і проблем, які потребують вирішення, але і ефективність їх мережевої взаємодії значно вища.

Транскордонний ринок утворюють, перш за все, господарюючі суб'єкти, інтегровані в єдину просторову систему глобальних обмінів, в основі якої знаходяться інноваційні технології; вони і формують попит і пропозицію на ресурси та інноваційні продукти, а

також транспортні та інфраструктурні мережі, маркетингові та логістичні структури, розміщені по обидва боки кордону. Зазначена взаємодія передбачає інтеграцію певних ресурсів на основі довгострокових договірних відносин, в результаті яких реалізуються ті чи інші угоди. Таким чином, транскордонний ринок це сукупність інститутів, механізмів і стимулів у рамках транскордонного регіону, пов'язаних між собою стійкими торговельно-економічними відносинами на основі спеціалізації, кооперування і міжнародного поділу праці, які встановлюють контакти між суб'єктами прикордонної торгівлі сусідніх держав і опосередковують взаємовигідні обміни товарами та послугами. Транскордонний ринок - це певне інституціональне середовище (транскордонний простір) і встановлення договірних відносин (угод, контрактів) на прикордонних територіях з метою пошуку рішень для спільних та ідентичних економічних проблем [8, с. 121].

Формою розвитку транскордонних ринків є контакти їх учасників, які, реалізуючи довгострокові плани та проекти, також можуть укладати транскордонні угоди, а за необхідності для реалізації спільних стратегій соціально-економічного та екологічного розвитку транскордонного регіону створювати координаційні структури:

- еврорегіони;
- європейські угруповання територіального співробітництва;
- транскордонні промислові зони;
- технопарки;
- транскордонні кластери;
- транскордонні інноваційні проекти;
- транскордонні транспортні та логістичні центри.

Всі ці форми передбачають інтеграцію певних ресурсів шляхом встановлення договірних відносин, в результаті яких будуть реалізовуватися ті чи інші трансакції.

Транскордонний ринок, як і транскордонний регіон, розглядається як єдине, ціле, поліструктурне формування. Основна його специфіка полягає в наявності кордону і необхідності координації діяльності окремих прикордонних територій, яка реалізується за допомогою транскордонного співробітництва в різних організаційних формах. Інститути транскордонного ринку поєднують систему формалізованих правил і неформалізованих відносин учасників між собою і з зовнішнім оточенням. Виникаючий в результаті взаємодії суб'єктів транскордонного ринку синергетичний ефект пояснюється економією на витратах, специфікації прав власності, зниженні трансакційних витрат.

Розвиток транскордонного співробітництва, формування транскордонних ринків, розширення транскордонної торгівлі вимагає такого:

- поступового переходу від збутово-торговельних до виробничо-інвестиційних зовнішньоекономічних зв'язків на основі розвитку міжнародного кооперування і залучення прямих іноземних інвестицій;
- створення сприятливих умов для розвитку малого бізнесу (податкова, кредитна, митна політика);
- формування транскордонних торговельно-промислових організацій;
- пріоритетного розвитку інфраструктури транспорту, зв'язку, сфери послуг, торгівлі, складських мереж;
- прискорення створення повноважень зони вільної торгівлі між Україною та ЄС;
- визначення депресивних територій в транскордонних регіонах та їх державної підтримки;
- інтеграції прикордонних областей України до європейських регіональних структур.

І на останок. В результаті співпраці викладачів кафедри міжнародного менеджменту та інновацій Національного університету «Одеська політехніка» і кафедри управління підприємницькою та туристичною діяльністю Ізмаїльського державного гуманітарного університету досліджено і продовжуються дослідження за наступними напрямками: кластерна форма територіально-виробничої організації [10; 11], побудова ефективної інноваційно-ефективної регіональної економіки [1; 4; 5; 9; 12], стратегічне управління регіональним промисловим комплексом [6; 9], створення регіонального комплексу маркетингу інновацій [13], наукові основи формування стійких регіональних соціально-економічних систем [2; 3; 7; 8; 14].

Література:

1. Актуальні питання інноваційного розвитку держави, регіонів, підприємств: кол. монографія. За ред. В. Захарченко. Луганськ: Ноулідж, 2014. 182 с.
2. Запотоchnий І.В., Захарченко В.І. Державне регулювання регіональної економіки: монографія. Харків: Одіссей, 2003. 592 с.
3. Захарченко В., Вайсман В., Молина Е. Современная региональная экономика. Одесса: Наука и техника, 2004. 160 с.
4. Захарченко В., Вайсман В., Молина Е. Научно-техническое прогнозирование и развитие региона. Одесса: Наука и техника, 2004. 64 с.
5. Захарченко В.И., Меркулов Н.Н. Инновационная система региона. Одесса: Наука и техника, 2005. 116 с.
6. Захарченко В.И., Балахонова О.В. Стратегические направления развития экономики Украины и ее регионов. Винница: ФОП, 2011. 48 с.
7. Захарченко В.І., Балахонова О.В. Сталий розвиток економіки регіону: діагностика, методичне забезпечення, політика: монографія. Вінниця: Вінницька газета, 2012. 288 с.
8. Захарченко В.І., Метіль Т.К., Топалова І.А. Наукові основи управління ринковою системою регіону: монографія. Одеса: Атлант, 2016. 316 с.
9. Захарченко В.І., Топалова І.А. Інноваційний розвиток регіонального промислового комплексу на засадах стратегічного управління: монографія. Одеса: Бахва, 2017. 172 с.
10. Захарченко В., Коваленко С., Меркулов М., Ширяєва Л. Кластеризація транскордонного співробітництва у контексті євроінтеграції України. Одеса: Бахва, 2017.100 с.
11. Захарченко В., Поларієв О. Кластерна форма територіально-виробничої організації: монографія. Рига: Baltija Publishing, 2020. 376 с.
12. Інноваційно-інвестиційний клімат українського Причорномор'я: стан і безпекоорієнтований розвиток: кол. монографія. За ред. Меркулова М.М. Рига: Baltija publ., 2019. VI, 296 с.
13. Метіль Т.К. Формування регіонального комплексу маркетингу інновацій у трансформаційній економіці: Монографія. За ред. В. Захарченко Ізмаїл. Ірбіс. 2017.148с.
14. Наука і освіта українського Придунав'я: виміри, виклики, перспективи: кол. Монографія. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2020. 432 с.
15. Соціально-економічні та науково-технологічні аспекти безпекоорієнтованого розвитку прикордонного регіону: кол. монографія. За ред. М. Меркулова. Одеса: Фенікс, 2022. 220 с.

16. Теоретико-методологічні аспекти підвищення конкурентноспроможності прикордонного регіону: кол. монографія. За ред. В. Захарченко і М. Меркулова. Одеса: Атлант, 2018. 243 с.

Заюков І. В.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРІОРИТЕТУ «ВЗАЄМОДІЮЧИЙ РЕГІОН» В МЕЖАХ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНА-ЄС В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Актуальність дослідження викликана необхідністю поглиблення співпраці України та ЄС в межах транскордонного співробітництва в рамках реалізації програми Європейської комісії «Interreg NEXT Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна (2021–2127)» (Програма) в умовах воєнного стану та поглиблення інтеграції України до ЄС. Так, в межах реалізації Програми ЄС планує виділити, зокрема Україні кошти на транскордонне співробітництво у сумі 66 млн. євро [1]. В умовах війни, коли ВВП України в 2022 році скоротився біля 30%; країна отримала економічні збитки від війни біля 700 млрд. грн.; дефіцит державного бюджету збільшився близько на 911 млрд. грн.; інфляція становить біля 30%, а безробіття біля 35% [2], то виникає необхідність в залученні додаткових коштів (внутрішніх і зовнішніх). Одним із зовнішніх джерел залучення таких коштів і напрямом зниження, зокрема соціально-економічної напруги в Україні є реалізація пріоритету Програми «Взаємодіючий регіон» в межах транскордонного співробітництва «Україна – ЄС».

Метою дослідження є активізація процесу транскордонного співробітництва «Україна – ЄС» як потенційного фактору розвитку бізнесу та залучення інвестицій в умовах війни.

Аспекти транскордонного співробітництва відображено у працях вітчизняних науковців, зокрема: В. Борщевського, Е. Забарної, О. Копилук, Є. Матвеева, Н. Мікули, М. Пітюлича, С. Писаренко, В. Устименка, В. Чужикова, М. Янків та багатьох інших.

Програма реалізується нині в рамках «Політики згуртованості ЄС» та є надзвичайно важливим інструментом інтегрованого і збалансованого розвитку таких членів, як: Угорщина, Словаччина, Румунія і Україна. Бюджет Програми дозволяє цим країнам забезпечувати розвиток територіальних громад прикордонних територій України (Закарпатська область, Івано-Франківська область, Чернівецька область). Так, наприклад, за період 2014–2020 років за аналогічною Програмою ЄС виділила біля 67 млн. євро [1], що дало можливість реалізувати 79 проєктів в галузі подолання наслідків зміни клімату, охорони навколишнього природного середовища, системи охорони здоров'я, інституційного розвитку тощо. Нова Програма на 2021–2127 роки значно ускладняється війною в Україні та поширенням пандемії COVID-19.

Нова Програма спрямована на реалізацію проєктів, зокрема в наведених вище сферах та фінансово допомогти прикордонним територіям України в своєму розвитку в умовах війни. Біля 33% бюджету Програми має фінансуватись на такий пріоритет як – «Взаємодіючий регіон», який спрямований на підтримку функціонування рентабельних проєктів, зокрема за такими потенційними тематичними напрямками: «інноваційна спеціалізація, цифровізація, розвиток підприємництва та бізнесу»; «відновлювальна енергетика та енергоефективність»; «освіта»; «соціально-економічна інклюзія»

маргіналізованих спільнот»; «розвиток транскордонного транспорту та його доступності на прикордонних станціях»; «діяльність митних та прикордонних служб».

Наприклад, такий потенційний тематичний напрям як – розвиток підприємництва і бізнесу для прикордонних територій та інших територій України надзвичайно важливий. Адже, сьогодні, за даними Європейської Бізнес Асоціації [3], біля 50% компаній, які в неї входять сповістили, що в 2023 році буде передбачено позитивну динаміку їх розвитку. При цьому кожна четверта компанія прогнозує погіршення свого фінансового становища. Вселяє надію, що біля 75% компаній запланували підвищувати заробітні плати для своїх співробітників. Крім того, вартість запланованих інноваційних проєктів складає біля 3 млн. дол. США. Додатково варто відмітити, що біля 60% компаній планують інвестувати кошти в соціальні ініціативи (це становить приблизно 8% від їх доходів).

Таким чином, розвиток підприємництва і бізнесу в межах реалізації Програми для прикордонних територій України дозволить залучити додаткові іноземні інвестиції, активізувати бізнес в Україні, створити нові робочі місця, зменшити дефіцит бюджету тощо. В межах реалізації Програми в Україні потенційно можуть фінансуватись такі бізнес-ідеї, як, зокрема [4]: «Кіно-кафе», «Істівні стаканчики для кави», «Босабол», «Електролавки», «Фітостіни», «Водневі акумулятори» та багато інших. Крім того, активізація процесу реалізації Програми є додатковим фактором поглиблення євроінтеграції України і ЄС.

Література:

1. Website is managed by the EU-funded Regional Communication Programmer for the Eastern Neighborhood («EU NEIGHBOURS east»). EU Project. 2023. URL: <https://euneighbourseast.eu/projects/>.
2. Сайт Державної служби статистики України. Макроекономічна статистика. 2023. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. 47% бізнесів очікують зростання у 2023 році. 2023. URL: https://biz.ligazakon.net/news/214094_47-bznesv-ochkuyut-zrostannya-u-2023-rots---ba.
4. ТОП-200 бізнес ідей 2023 року в Україні. 2023. URL: <https://inventure.com.ua/uk/analytics/articles/top-200-biznes-idej:-yaka-najkrasha-biznes-ideya-u-2023-roci>.

Каліберда О. Г.

ЗАСТОСУВАННЯ САНКЦІЙ ПРОТИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ У СФЕРІ МІЖНАРОДНОГО СПОРТУ

Важливими факторами протидії агресивній війні РФ проти України є ізоляція держави-агресора та застосування проти неї жорстких санкцій у сфері міжнародного спорту. У перші дні війни Міністерство молоді та спорту України (ММС) та Національний олімпійський комітет України (НОК) звернулися за допомогою та підтримкою у боротьбі з російською агресією до світової спортивної спільноти - Міжнародного олімпійського комітету (МОК), міжнародних спортивних федерацій - членів МОК, національних спортивних федерацій та олімпійських комітетів країн ЄС та США.

Світова олімпійська спільнота виступила з рішучою підтримкою українського спорту.

У заявах від 24.02.2022 та 25.02.2022 Виконавчий комітет (ВК) Міжнародного олімпійського комітету (МОК) наголосив, що МОК рішуче засуджує порушення олімпійського перемир'я російським урядом та урядом Білорусі, який його підтримав. Відповідна резолюція ООН була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 02 грудня 2021 року на основі консенсусу всіх 193 держав-членів ООН. Олімпійське перемир'я розпочалося за сім днів до початку Олімпійських ігор, 04 лютого 2022 року, і закінчується через сім днів після завершення Паралімпійських ігор.

ВК МОК закликав усі міжнародні спортивні федерації перенести або скасувати спортивні заходи, заплановані на території Росії або Білорусі. Вони повинні врахувати порушення олімпійського перемир'я російським та білоруським урядами та надати абсолютний пріоритет безпеці спортсменів. МОК не планує жодних заходів у Росії та Білорусі. Крім того, МОК закликає не демонструвати російський або білоруський національний прапор і не грати російський або білоруський гімн на міжнародних спортивних заходах, на які ще не поширюються відповідні санкції Всесвітнього антидопінгового агентства (ВАДА) щодо Росії [1].

28.02.2022 МОК опублікував резолюцію про недопуск Росії та Білорусі до міжнародних змагань та відсутність таких на території цих країн. У той час як спортсмени з Росії та Білорусі могли б продовжувати брати участь у спортивних заходах, багато спортсменів з України не можуть це зробити через напад на їхню країну.

Тому ВК МОК всебічно вивчив ситуацію і прийняв наступну резолюцію:

З метою захисту чесності міжнародних спортивних змагань та безпеки всіх учасників МОК рекомендує Міжнародним спортивним федераціям та організаторам спортивних заходів не запрошувати та не дозволяти участі російських та білоруських спортсменів та посадових осіб у міжнародних змаганнях.

ВК МОК наполегливо закликає Міжнародні спортивні федерації та організаторів спортивних заходів у всьому світі зробити все можливе, щоб жоден спортсмен або спортивний чиновник з Росії або Білорусі не був допущений до участі в змаганнях від Росії або Білорусі. Російські або білоруські громадяни, як окремі особи, так і команди, можуть брати участь в спортивних заходах лише у нейтральному статусі. Забороняється демонстрація будь-яких національних символів, кольорів та прапорів, а також звучання гімнів. У цьому контексті МОК розглянув проведення зимових Паралімпійських ігор 2022 року в Пекіні та ще раз висловив свою повну підтримку Міжнародного паралімпійського комітету (МПК) та Ігор.

ВК МОК повторює наполегливу рекомендацію не організовувати жодних спортивних заходів на території Росії та Білорусі, оприлюднену 25 лютого 2022 року.

Виходячи з виняткових обставин ситуації та враховуючи надзвичайно серйозне порушення олімпійського перемир'я та інших порушень Олімпійської хартії російським урядом у минулому, ВК МОК прийняв спеціальне рішення про позбавлення олімпійських орденів усіх осіб, які на даний час займають важливі посади в уряді Російської Федерації або інші високі посади, пов'язані з урядом.

ВК МОК наголошує свою повну солідарність з членами української олімпійської спільноти. ВК МОК зобов'язується продовжувати та посилювати свої зусилля з надання гуманітарної допомоги. Тому ВК МОК сьогодні створила фонд солідарності. У зв'язку з цим МОК висловлює подяку Національним олімпійським комітетам (НОК) та Міжнародним спортивним федераціям, які вже підтримують українських спортсменів та їхні родини [1].

Резолюція має рекомендаційний характер, відтак кожна міжнародна федерація повинна була самостійно визначитись - повністю підтримати рішення МОК, затвердити частково чи проігнорувати взагалі.

03.03.2022 Президент МОК Томас Бах звернувся до учасників олімпійського руху, в якому розповів про подальші кроки щодо надання гуманітарної допомоги членам олімпійської спільноти в Україні.

За підтримки організації «Олімпійська солідарність» в Лозанні та членів НОК в Україні Сергій Бубка буде займатися розподілом коштів фонду солідарності серед членів української олімпійської спільноти та учасників спортивного руху. МОК почне збір інформації про місцезнаходження членів української олімпійської спільноти, а також про діючі ініціативи та доступну підтримку [1].

11.03.2022 Звернення Томаса Баха: «Світова спільнота безпрецедентно відреагувала на те, що широкий загал вважає поворотним моментом в історії світу. Досі небаченою більшістю голосів Генеральна Асамблея ООН рішуче засудила агресію Російської Федерації. Крім Росії та Білорусі, проти цієї резолюції проголосували лише три країни. За резолюцією послідували акти солідарності мільйонів людей та санкції з боку урядів по всьому світу.

Олімпійський рух одразу рішуче засудив порушення олімпійського перемир'я російським урядом, закликав перенести всі спортивні заходи, заплановані в Росії та Білорусі, та не демонструвати національну символіку цих країн у будь-якому вигляді на жодних спортивних заходах. МОК буде і далі викривати людей та організації, які несуть відповідальність за цю війну, розв'язання якої було грубим порушенням правила олімпійського перемир'я. З цієї причини жодні спортивні змагання або заходи не повинні проводитися на території Російської Федерації та Республіки Білорусь. На жодному із заходів, організованих олімпійським рухом, не можна демонструвати національну або державну символіку цих країн у будь-якому вигляді. Нас не спіймають в пастку дешевого аргументу, що це політизація спорту, що суперечить Олімпійській хартії, яка вимагає політичного нейтралітету. Ті, хто так відверто порушують олімпійське перемир'я політичними і навіть військовими засобами, не мають права засуджувати ці наслідки як політично вмотивовані» [1].

За підсумками першої оцінки нагальних потреб української олімпійської спільноти Фонд солідарності, створений МОК, організацією «Олімпійська солідарність» та Європейським олімпійським комітетом, визначив перші напрямки підтримки:

евакуація спортсменів, тренерів та членів їхніх родин з небезпечних районів, де ведуться активні бойові дії;

надання притулку та відповідних послуг, як транспортування, логістика, розміщення, харчування, забезпечення медикаментами та надання загальної гуманітарної допомоги в більш безпечних районах, а також експатріація, де це можливо, спортсменів, тренерів та членів їхніх родин.

Створення Фонду солідарності для підтримки українських спортсменів є безпрецедентним в олімпійській світовій історії рішенням. Кошти фонду направлені для організації участі українських спортсменів у всіх без винятку міжнародних змаганнях, тренувальних зборах та для забезпечення їх гуманітарних потреб. Були створені оперативні штаби в Україні та в Лозанні, які здійснюють збір інформації, потреб і надають безпосередню допомогу. Виконання цієї роботи відбувалося у співпраці з ММС України і

національними олімпійськими федераціями. З перших днів вторгнення РФ в Україну міжнародна спортивна спільнота застосувала санкції проти країни-агресора.

03.03.2022 Міжнародний Паралімпійський комітет (МПК) під головуванням Ендрю Парсонса усунув від участі у зимових Паралімпійських Іграх у Пекіні російських та білоруських спортсменів (раніше їм дозволили змагатися в нейтральному статусі).

Покарання у вигляді санкцій застосували міжнародні спортивні федерації з олімпійських та неолімпійських видів спорту:

Покарали повністю, виконавши резолюцію МОК, міжнародні федерації волейболу, вільної та греко-римської боротьби, стрільби з луку, тхеквондо, фехтування, важкої атлетики, велоспорту, веслування на каное та академічного веслування, бадмінтону, велоспорту, тенісу та настільного тенісу, регбі, автоспорту та мотоциклетного спорту, змішаних єдиноборств, Європейська федерація гандболу, Міжнародна боксерська асоціація (аматорський бокс), Міжнародний союз біатлоністів, Світова конфедерація бейсболу та софтболю, легкої атлетики (World Athletics).

Внаслідок повномасштабного вторгнення бан на міжнародні змагання з легкої атлетики отримали всі представники Росії, незважаючи на статус, а також спортсмени з Білорусі. «Усі спортсмени, персонал і оточення збірної Росії на найближче майбутнє усунуті від змагань під егідою World Athletics через ситуацію в Україні», - президент Себастьян Коу.

Застосували часткові санкції без повної заборони проведення міжнародних змагань на території Росії та Білорусі міжнародні федерації хокею, гімнастики, вітрильного спорту, кульової та стендової стрільби, сучасного п'ятиборства, триатлону, лижного спорту, бобслею та скелетону, гольфу, Міжнародний союз ковзанярів, Світова конфедерація більярду.

ФІФА та УЄФА усунули збірні команди та клуби Росії від участі у міжнародних змаганнях, скасували проведення фіналу Ліги чемпіонів-2022 у Петербурзі.

Допустили участь росіян та білорусів у нейтральному статусі міжнародні федерації дзюдо, водних видів спорту (плавання, стрибки у воду), шахів, самбо, професійного тенісу АТР та WTA. Відсторонили від міжнародних змагань лише російські команди та не відсторонили Білорусь міжнародні федерації баскетболу (ФІБА), скелелазіння, регбі, санного спорту, кьорлінгу. Застосували окремі санкції Світова федерація карате та Міжнародна федерація хокею на траві. Не застосували будь-яких санкцій міжнародна федерація кінного спорту та танцювального спорту.

Чотири світові організації професіонального боксу WBO, IBF, WBC та WBA на початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну спільним рішенням виключили зі своїх рейтингів спортсменів з Росії та Білорусі. Також вони заборонили проведення турнірів під їхньою егідою на території цих країн, тоді як в ІВО від цього кроку відмовились.

Через дев'ять місяців всупереч прийнятим рішенням про дискваліфікацію Всесвітня боксерська асоціація (WBA) відновила у своїх рейтингах російських та білоруських боксерів.

20.05.2022 у заключний день 139-ї сесії Міжнародного олімпійського комітету (МОК) президент МОК Томас Бах звернувся до членів МОК з приводу впливу російського вторгнення в Україну на світ спорту та українську олімпійську спільноту [1]. «Завдяки допомозі усіх членів світової олімпійської спільноти фонду вдалося зібрати приблизно 2,4 мільйона доларів США. Сьогодні в різних куточках світу перебуває приблизно 3000 українських спортсменів та тренерів, яких ми продовжуємо підтримувати. Через фонд

олімпійської солідарності ми вже надаємо фінансову підтримку 65 окремим проектам. Дякуємо МОК та світовій олімпійській спільноті», – сказав С. Бубка [1].

03.07.2022 Президент України Володимир Зеленський провів зустріч у Києві з президентом Міжнародного олімпійського комітету (МОК) Томасом Бахом.

Глава держави наголосив, що російське вторгнення стало жорстоким ударом і по українському спорту. «Понад сто тисяч українських спортсменів не мають змоги тренуватися. Сотні спортивних об'єктів зруйновані: це і великі об'єкти спортивної інфраструктури, і об'єкти на базі українських шкіл, університетів, спортивних клубів. Багато українських спортсменів пішли до лав Збройних Сил захищати нашу державу на фронті. На сьогодні 89 спортсменів і тренерів загинули внаслідок бойових дій, 13 були захоплені та перебувають у російському полоні», – розповів він.

Володимир Зеленський подякував Томасу Баху за рішення виділити новий пакет підтримки для українських олімпійців.

Президент України та очільник МОК приділили увагу необхідності продовження міжнародних зусиль для того, щоб представники держави-терориста не могли брати участі в міжнародних спортивних змаганнях. «Не можна допускати, щоб держава-терорист використовувала спорт для просування своїх політичних інтересів і пропаганди. Я вдячний пану президенту за непохитну позицію щодо відсторонення російських і білоруських спортсменів від офіційних змагань під егідою Міжнародного олімпійського комітету. Поки Росія намагається знищити український народ і підкорити інші країни Європи, її представникам не місце у спортивній спільноті світу», – заявив Володимир Зеленський.

Зі свого боку президент МОК запевнив Главу Української держави у незмінності своєї позиції щодо продовження політики рекомендацій міжнародним федераціям не запрошувати російських і білоруських спортсменів на міжнародні змагання. Володимир Зеленський і президент МОК обговорили також стратегію розвитку українського спорту після війни. «Я не сумніваюся, що після нашої перемоги ми зможемо забезпечити всі необхідні умови для проведення в Україні міжнародних спортивних заходів на найвищому рівні. Наші спортсмени й спортсменки, наша країна вже зробила вагомий внесок у розвиток олімпійського руху. Але наші можливості значно більші, і ми обов'язково реалізуємо їх», – переконаний Президент. Зокрема, він нагадав про намір претендувати в майбутньому на проведення Олімпійських ігор – у мирній, вільній і відбудованій Україні.

Президент МОК зазначив, що сьогоднішня зустріч у такий непростий для України час є свідченням того, що наша країна залишається відданою цінностям спорту, та наголосив, що прибув до Києва висловити солідарність з українським народом, зокрема зі спортсменами.

Зокрема, МОК потроїв фонд підтримки, створений з початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну, і нині він становить 7,5 млн. дол. За словами Томаса Баха, це дає змогу підтримати понад 3 тисячі членів олімпійського руху, олімпійських атлетів в Україні або тих, хто перебуває за кордоном [2].

26.10.22 Міністр молоді та спорту України В. Гутцайт на конференції міністрів Ради Європи в Анталії (Туреччина) подякував країнам-партнерам за підтримку і закликав:

відсторонити спортивні органи РФ та РБ від міжнародних спортивних федерацій;
позбавити всіх пов'язаних з країнами-агресорками осіб впливу на міжнародні спортивні федерації: усунути їх від правління та організаційних комітетів;

заборонити участь представників РФ та РБ у міжнародних змаганнях у будь-якому статусі, не допустити трансляції спортивних змагань у цих країнах.

Він закликав вжити ці заходи саме зараз, адже 2023 рік буде відбірковим до Олімпійських ігор-2024 в Парижі, а країни-агресорки роблять все, щоби повернутися у міжнародний спорт.

320 спортивних об'єктів вже постраждало через військову агресію РФ на території України. 87 з них зруйновано повністю або знищено частково. Розмір втрат сягає понад 250 млн долларів [3].

Всупереч таким втратам спортсмени України показали неймовірні результати. За підсумками 2022 року вони вибороли на офіційних міжнародних змаганнях з олімпійських, неолімпійських видів спорту і видів спорту осіб із інвалідністю 3467 нагород: 1398 золотих, 1023 срібних і 1046 бронзових медалей. Спортсмени всіх національних збірних команд за час війни взяли участь у понад 950 міжнародних змаганнях. Серед них історичні рекорди та спортивні тріумфи на Всесвітніх, Паралімпійських та Дефлімпійських іграх [4].

Наразі НОК України та Мінмолодьспорт України за підтримки МОК продовжують боротьбу на міжнародному спортивному фронті за повну ізоляцію та недопущення російських спортсменів до відбіркових ліцензійних змагань та Олімпійських Ігор-2024 у Парижі. Міжнародною спортивною спільнотою застосовано 136 спортивних санкцій проти росії та білорусі. З початку війни застосовано персональні спеціальні санкції проти майже 200 осіб зі сфери спорту, масмедіа (спортивних «журналістів»), молодіжної політики та національно-патріотичного виховання. Більшість – громадяни РФ, які відкрито підтримують військову агресію в Україні або закликають до таких дій [5].

15.01.2023 Президент України Володимир Зеленський підписав Указ № 23 про застосування санкцій проти російських діячів культури, медіасфери та спорту, в якому враховано пропозиції Мінмолодьспорту:

20.01.2023 Міністр молоді та спорту України, президент НОК України В. Гутцайт звернувся до президентів національних олімпійських комітетів 206 держав із закликом підтримати санкційну політику України проти російських та білоруських спортсменів України та вжити усіх можливих заходів, аби не допустити спортсменів із країн-агресорок до Олімпійських ігор-2024. Цю ж позицію він озвучив під час консультаційної онлайн-зустрічі президента МОК Томаса Баха з президентами НОК та генеральними секретарями [6].

Інформаційні ресурси:

1. <https://olympics.com/athlete365/uk/category/>
2. <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-i-tomas-bah-obgovorili-pidtrimku-ukrayin-76245>
3. <https://mms.gov.ua/news/250-milioniv-dolariv-u-stilky-za-poperednimy-pidrakhunkamy-otsiniuietsia-poshkodzhennia-sportyvnoi-infrastruktury-ukrainy-rosiiskymy-okupantamy>
4. <https://www.kmu.gov.ua/news/sportyvni-pidsumky-2022-roku-bilshe-trokh-tysiach-medalei-vyhrano-na-mizhnarodnii-areni>
5. <https://www.kmu.gov.ua/news/vadym-huttsait-sportyvni-sanktsii-proty-rosii-ta-bilorusi-povynni-zalyshatysia-nasha-nezminna-pozytsiia>
6. <https://mms.gov.ua/news/vadym-huttsait-cherez-viinu-rosii-na-terytorii-ukrainy-sport-uzhe-ne-poza-politykoiu>

Кислюк Л. В.

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ «ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ»

Від початку транскордонне співробітництво, як воно замислювалось у ратифікованій Україні Європейській рамковій конвенції (Мадрид, 21 травня 1980 року), постало однієї з ранніх проявів європейської інтеграції, що передувала політичному оформленню Євросоюзу.

До 2010-х років у нових реаліях воно успішно виконувало функцію «євроінтеграційного авангарду» для держав, які бажали до нього приєднатись. Здебільшого йшлося про країни колишнього комуністичного блоку, які потребували попередньої глибинної політичної та соціально-економічної трансформації. «Цілком закономірно, що певний час нові суб'єкти «придивлялися» один до одного. А встановлення прикордонних контактів було немов «маленьким кроком» в подоланні «великої дистанції» з налагодження повномасштабних двосторонніх міждержавних відносин» [1, с. 268].

Нарешті, у 2010–2020-х рр. в умовах фактичного початку нового геополітичного поділу світу взагалі та європейського континенту зокрема транскордонне співробітництво постало інструментом зміцнення «сірої зони Європи».

Україна однією з перших у Європі (не беручи до уваги Балканські війни середини 1990-х рр.) стикнулася з новими виміром транскордонного співробітництва — як інструмента «гібридної війни», сучасної форми протистояння між великими геополітичними суб'єктами, що поєднує застосування ворогуючими сторонами воєнних і невоєнних засобів у різному співвідношенні на різних стадіях війни. Маємо на увазі т. зв. конфлікт навколо о. Тузла у 2003 році. Останній хоча і подавався росіянами саме як ініціатива регіональної влади із побудови захисної дамби, насправді означав спробу встановлення контролю над Керченською протокою як першого кроку до анексії Кримського півострова. На той час через економічну слабкість російської федерації внаслідок низьких цін на нафту та її військову виснаженість після другої Чеченської війни конфлікт було заморожено. Прямим наслідком цього протистояння для України став початок громадянської мобілізації [2] хвилеподібний перебіг якої через низку суб'єктивних і об'єктивних причин не було завершено до 24 лютого 2022 року.

В останній за часом Державній програмі розвитку транскордонного співробітництва на 2021–2027 роки, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України № 408 від 14 квітня 2021 р., контексти «гібридної війни» було, на нашу думку, необгрунтовано звужено до відсутності контролю над 409,7 кілометра українсько-російського кордону та фінансово-економічних втрат від анексії Криму та утворення сепаратистських «ЛНР» та «ДНР» на частині Луганської та Донецької областей [3].

На нашу думку, не менш небезпечним є такий вимір транскордонного співробітництва як поглиблення зв'язків в науки, освіти, культури, туризму, спорту, помножений на мовний фактор — надання українській мові статусу регіональної у ряді областей, у тому числі прикордонних Луганській, Донецькій, Харківській та Одеській. Небезпечність цього фактора ми вбачаємо передусім у тому, що через значно вищий рівень природної ренти (порядку сотень мільярдів доларів проти десятків) країна-агресор дотепер має більш привабливі загальні соціально-економічні показники та більші можливості з фінансування виробництва та поширення заідеологізованих продуктів масової культури. Проте, як засвідчує досвід першої фази «гібридної війни» 2014–2022 рр., лише пряме

застосування військової сили забезпечило частковий успіх проекту «Новоросія». Більшість населення прикордонних областей продовжило зберігати умовну лояльність до умовного всеукраїнського Центру.

Порівняно з «гібридною війною» між росією та Україною інші транскордонні конфлікти першої чверті ХХІ ст. за участю нашої держави, передусім, «настирлива точкова паспортизація та розмивання прикордонних українських регіонів анклавними «подвійними громадян», особливо на Закарпатті [1, с.164-165] не мали такої гостроти. Як тому, що масштабність суб'єктів було значно нижчою, так і тому що Україна мала над потенційними недругами абсолютну воєнну перевагу.

Література:

1. Транскордонне співробітництво України: стан, проблеми, перспективи: монографія / За заг.ред. І.В. Артьомова. Ужгород: МПП «Гражда», 2012. 520 с.
2. Дембицький С. Показники національно-громадянської української ідентичності. Пресреліз КМІС. 2022. URL: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1131&page=3>
3. Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2021–2027 роки URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408-2021-п#Text>

Kovalyk O. A., Khlifi N., Kasongo A.

THE COMPETITIVENESS OF AN INTERNATIONAL BUSINESS THROUGH DIGITIZATION OF BUSINESS PROCESSES

The military actions had a very negative influence on the activities of Ukrainian enterprises and many of them stopped operating, while the vast majority of large and small manufacturing enterprises continue to work, slightly reducing production volumes. As a result of the Russian invasion of Ukraine, 52.8% of surveyed manufacturing enterprises reduced their activities, 23.6% stopped altogether, and 2% of enterprises were forced to leave the regions of active hostilities. Depending on the size of the enterprises, the factors that most significantly affected the general work in wartime conditions really differ. For example, for large enterprises it is mainly supply problems, for medium-sized ones – a lack of employees, and for small ones – sales problems [1].

The COVID-19 pandemic and martial law has made adjustments to the work of many companies. Some adapted to it immediately (trading companies, banks, IT companies, etc.), while some still cannot recover from the losses.

«Go digital or die» is the reality that the COVID-19 pandemic has led to. Today, companies are forced to switch to technologies that they did not plan to implement until a certain time, and to review their strategic priorities. Therefore, in connection with the pandemic and war, the digitization process has the following challenges for Ukrainian enterprises [3]:

Low level of competence and qualified personnel, which is accompanied by the need for personnel retraining;

Lack of a clear strategy for the further development of enterprises;

Insufficient financial ability of enterprises to implement digitization in economic activity;

The existence of many risks: possible loss of some customers, high competition and financial risks.

All of this leads to major problems with the competitiveness of Ukrainian enterprises in the international market.

Any changes at the enterprise must be accompanied by a clear plan of action that must contain such items as the tasks of the changes, their scope and definition of problems and elimination of contradictions that arise during implementation, elimination of resistance to changes.

When implementing the organizational support for managing business processes, it is necessary to take into account the fact that the goals of traditional organizational systems differ from strategically oriented ones. The specificity of the goals of the organizational support for managing business processes is that they should coincide with the strategic goals, but unlike the multi-directional goals of the organization, they should be interconnected and have a managerial definition.

Digital transformation involves a deep rethinking of how the enterprise works, how it interacts with the environment. There are fundamental rules for building a digital enterprise, which are determined by the business model, promotion channels, operating environment, business structure and processes, as well as the applied digital technologies [2].

International competition from the sphere of cost reduction moves to the sphere of creativity. For Ukrainian enterprises ensuring the development of digitalization is one of the prerequisites for the potential increase in production and innovation potential. Innovative advantages demonstrate the objective necessity of the transition of Ukrainian enterprises to digitalization as a prerequisite not only for its development, but also for survival in a global competitive environment on the international market.

The digitalization can help to solve the current goals market of Ukrainian enterprises while entering international market [4]:

Increasing the efficiency of international management and the validity of the decisions;

Shortening the terms of processing information and carrying out high-quality diagnostics of economic activity;

Ensuring adoption and coordination of international management decisions at various levels in today's unstable market conditions;

Growth of labor productivity.

Digitalization plays an important role in decision-making and project management and is becoming increasingly analytics-oriented. Virtually everything that the management of Ukrainian enterprises does can now be monitored and evaluated as a result of digitalization of work processes. This makes it possible to obtain additional data that project managers can use for the purpose of analysis, control and quality assessment of work on the international market.

Researching innovations in analytics, mobile solutions and automation at the global level, it can be concluded that the significant increase in productivity Ukrainian enterprises is facilitated by:

Exponential increase in the volume of available data: in the industry, a wider range of sensors is implemented, including vibration, optical and sound sensors, and data storage becomes much faster;

Increase in computing power and development of new analytical methodologies: traditional statistical methods, which can handle no more than a few production parameters, give way to machine learning algorithms capable of simultaneously analyzing numerous factors, even if these factors do not have linear relationships;

Mobile technologies are available for the workshop and contribute to a significant increase in productivity due to more effective management of labor forces and optimization of processes (for example, during maintenance);

Automation finds wider application in both production and support functions, combined with data analytics to ensure higher flexibility and increase production efficiency. Algorithms relate the physical properties of materials to production costs and efficiency limitations.

So, it can be concluded that digitalization of Ukrainian enterprises will help to rise their competitiveness in Ukrainian market as well as in the international market.

References:

1. Activities of domestic enterprises during the war in Ukraine: a real study condition and needs. K.: Center for resource-efficient and clean production, 2022. 23 p.
2. Kovalenko O., Zaets M., Stanislavuk O. Increasing the international competitiveness of industrial enterprise in the modern conditions of digital economy. *Economist*. № 9. 2021. pp.18-21.
3. Priyono A., Moin A. and Putri V. N. A. O. Identifying digital transformation paths in the business model of SMEs during the COVID-19 pandemic. *Journal of Open Innovation: Technology Market and Complexity*. Vol. 6. no. 4. 2020. pp. 104.
4. Wang H., Feng J., Zhang H. and Li X. The effect of digital transformation strategy on performance. *International Journal of Conflict Management*. Vol. 31. no. 3. 2020. pp. 441-462.

Кубко В. П., Потапчук А. В.

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ

Звернення до цифрової дипломатії та усвідомлення її актуальності пов'язані з такими факторами, як: збільшення інформаційних потоків, включення комунікації дипломатичної сфери в глобальний контекст мережевої взаємодії, використання нових каналів, інструментів комунікації та інтенсивності її протікання, а також поява нових видів впливу на аудиторію в практиці дипломатії.

Актуалізація цифрової дипломатії у зовнішній політиці країн усього світу відбулася через пандемію коронавірусної інфекції (COVID-19), яка торкнулася усіх сфер життя, у тому числі й дипломатичних відносин, та вивела використання інформаційних технологій на новий рівень. Адже мережа Інтернет, соціальні мережі Twitter, Facebook та інші стали практично чи не єдиним каналом зв'язку та інструментом впливу на широку громадськість.

Поняття «цифрова дипломатія» виникло досить недавно. Так, якщо раніше дипломатія здебільшого полягала тільки у взаємодії відповідальних відомств різних країн і була закритою сферою діяльності, то з розвитком таких інформаційних технологій, як телебачення і, особливо, Інтернет, дипломатія поступово перейшла в публічну сферу діяльності. Відповідно, як наукова та політична категорії цифрова дипломатія оформилася лише після повноцінного її входження на політичну арену та вбудовування у політичні процеси. За аналогією з поняттям «цифрова дипломатія» або «digital diplomacy» вживаються такі його синоніми: «Internet diplomacy», «eDiplomacy», «digital media diplomacy», «social media diplomacy», «Twitter diplomacy» чи «Twiplomacy», «public diplomacy Web 2.0», «cyberparadiplomacy» тощо [2]. Цей феномен зародився у Сполучених Штатах Америки, саме там розпочалася наукова діяльність у цьому напрямі.

Термін «електронна дипломатія» широкого вжитку у науковому та громадському спілкуванні набув із 2012 року. Так, австралійський науковець Фергюс Хансон електронну дипломатію визначив як можливість використання світової павутини і нових ІКТ для

підтримки і реалізації зовнішньополітичних цілей. Беручи за основу роботу департаменту е-дипломатії США, науковець виділив вісім пріоритетних векторів її реалізації: управління інформацією, управління знаннями, публічна дипломатія, консульські функції, свобода інтернету, реагування у надзвичайних ситуаціях, зовнішні ресурси та політичне планування [4].

Дослідниця із США П. Доші, професор Школи комунікацій Американського університету (США), цифровою дипломатією називає взаємодію глав держав, високопосадовців та урядів країн між собою та з населенням [3].

Першими країнами, які почали застосовувати цифрову дипломатію для вирішення завдань зовнішньої політики, просування цінностей політичної культури з національного рівня на міжнародний (формування «демократичного клубу») і виконання функціональних обов'язків МЗС і дипломатичних представництв, стали США, Великобританія і Канада. З недавнього часу до країн Європейського союзу у сфері цифрової дипломатії активно долучається й Україна.

У Стратегії публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021-2025 роки зазначені визначення та основні завдання у сфері цифрової дипломатії. Так, цифрова дипломатія – це напрям публічної дипломатії, що передбачає використання цифрових технологій і платформ, а також взаємодію з ними для захисту національних інтересів країни. Професійне та систематичне використання можливостей соціальних мереж і цифрових платформ дозволяє налагодити пряму комунікацію з громадянами іноземних країн з метою формування у них позитивного сприйняття України. Вимірами роботи суб'єктів публічної дипломатії у сфері цифрової дипломатії є:

взаємодія з міжнародними цифровими платформами для просування позитивного іміджу України у світі та захисту національної безпеки;

використання цифрових інструментів для організації заходів і проєктів публічної дипломатії;

використання потенціалу соціальних мереж та взаємодія з онлайн-спільнотами для формування позитивного іміджу України та просування інтересів України у світі.

У реалізації цього напрямку очікується тісна координація і співпраця ЗДУ з представниками Міністерства цифрової трансформації України, міжнародних цифрових платформ, зокрема Facebook, Google, Netflix, HBO та інших для реалізації цифрових проєктів і кампаній з популяризації України у світі [1].

Цифрова дипломатія є комплексним багатофункціональним механізмом, який завдяки специфіці Інтернет-простору інтегрує у собі різноманітні способи подачі інформаційних матеріалів (друковані тексти, фотографії, малюнки, графіки, відеофрагменти).

Історично головним майданчиком для цифрової дипломатії є соціальна мережа Twitter. Тому між термінами «цифрова дипломатія» та «Twitter-дипломатія» (або «твіпломатія») часто ставиться знак рівності. Twitter-дипломатія поєднує в собі різноманітні підходи до роботи, тому в стрічці соціальної мережі зустрічаються як нейтральні оголошення офіційних сторінок дипломатичних представництв, так і образні, здебільшого провокаційні висловлювання політичних діячів. За диспутами, які ведуть між собою офіційні сторінки (акаунти) зовнішньополітичних відомств, уважно стежить численна аудиторія, що складається, зокрема, з журналістів та інших лідерів думок, тобто осіб, чия позиція з тих чи інших питань впливає на думку мас.

Такі соціальні мережі, як Twitter і Facebook, досі є одними з найбільш політизованих соцплатформ на міжнародній арені. Цей факт легко відстежити за кількістю облікових

записів та спільнот, що належать політикам, а також державним та громадським організаціям. YouTube, Instagram та блоги також стали одним із найважливіших інструментів розповсюдження інформації, які також дають можливість швидко отримати відгук аудиторії та коригувати політичний порядок денний.

Взаємодія перших осіб держав та різних представників відомств, які відповідають за зовнішню політику, за допомогою мережі Інтернет та соціальних мереж отримує велику увагу і, безумовно, розкриває новий комунікаційний потенціал. На сьогоднішній день одними з ефективних та актуальних способів взаємодії з електоратом є проведення онлайн-дебатів у прямому ефірі або звернення безпосередньо до інтернет-користувачів. Загалом, новітні інформаційно-комунікаційні технології в аспекті цифрової дипломатії, мають на меті захищати національні інтереси держави, створювати її позитивний імідж на міжнародній арені.

Отже, потенціал цифрової дипломатії досить потужний, тому Україна теж не відстає від передових тенденцій у веденні зовнішньополітичної діяльності. Українська дипломатія активно послуговується такими інструментами: створення акаунтів дипломатичних представництв в соціальних мережах (Twitter, Facebook, Instagram), ведення облікових записів політичними діячами та дипломатами в соцмережах, постійне оновлення сайту МЗС.

У згаданій вище Стратегії зазначені й напрями пріоритетних країн та регіонів для цифрової дипломатії – США, Канада, Японія, Велика Британія, Франція, ФРН, Італія, Польща, Литва, Нідерланди, Бельгія, Ірландія, Швейцарія, Швеція, Норвегія, Фінляндія, Данія, Греція, Іспанія, Австрія, Чехія, Румунія, Угорщина, Туреччина, Малайзія, Сінгапур, Катар, ОАЕ, Кувейт, Ізраїль, Мексика Бразилія.

Таким чином, глобалізація, розвиток цифрових технологій, широке використання соціальних мереж, прискорення віртуалізації світу через пандемію COVID-19, швидке поширення інформації формують нові вимоги до публічної, у тому числі й до цифрової, дипломатії. Адже у цьому контексті відчутно зростає роль медіа та цифрових технологій у побудові іміджу країни і забезпечення всіх можливих умов для захисту та просування національних інтересів.

Література:

1. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021-2025 роки. 2021. 17 с. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97/public-diplomacy-strategy.pdf>.
2. Турчин Я. Електронна дипломатія як важлива складова зовнішньої політики держави. Інформація, комунікація, суспільство 2014 : матеріали 3-ої Міжнародної наукової конференції ІКС-2014 (м. Львів, Славське, 21–24 травня 2014 р.). Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. С. 104–105. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/24747/1/45-104-105.pdf>
3. Doshi P. Digital Diplomacy: Changing the World Through Communication. *American University School of Communication* – 2016. URL: <https://www.american.edu/soc/news/digital-diplomacy-q-a.cfm>. (Дата звернення: 18.01.2023).
4. Hanson F. Revolution @State: The Spread of eDiplomacy. *Lowy Institute for international policy*. 2012. URL: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/03_ediplomacy_hanson.pdf. (Дата звернення: 18.01.2023).

Кудлай І. В.

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ТА ПОМ'ЯКШЕННЯ ПРИКОРДОННИХ КОНФЛІКТІВ

Світ стикається з зростаючими ризиками конфліктів, насильства та нестабільності. Міжнародний збройний конфлікт та державна нестабільність, зокрема, становлять загрозу світу, інтересам держав усередині країни та за кордоном, а також їх союзникам та партнерам. В умовах цієї нестабільності противники та зловмисні діячі можуть полювати на слабкі уряди, експлуатувати їх населення, нарощувати вплив та просувати свої вузькі інтереси чи екстремістські ідеології.

У період з лютого 2014 р. по 23 лютого 2022 р. між росією та Україною мав місце збройний конфлікт, а також паралельні збройні конфлікти між Україною та сепаратистськими угрупованнями на сході країни. У лютому 2022 року росія вторглася в Україну, тим самим почавши нову фазу конфлікту. Тем не менш, у лютому 2022 року цей збройний конфлікт перетворився у війну, оскільки росія почала здійснювати повний контроль над такими групами. В даний час росія окупує ряд областей України, в тому числі Крим.

Військова агресія та гібридна війна - стандартна практика росії. Агресивна політика росії націлена не лише на Україну. Росія порушила територіальну цілісність Молдови та Грузії, заявила про свої територіальні претензії та готовність «захистити» російськомовне населення в країнах Балтії. Росія підтримує євро скептиків та радикальні рухи в Європі. Зафіксовано втручання російських спецслужб у передвиборчу кампанію під час президентських виборів у США у 2016 році, проведення кібератак на ОБСЄ, Німеччину та Францію.

Війна не визнає ні політичних, ні територіальних кордонів. Але між кордонами і в прикордонних районах існує політичний пробіл, за який державність і дипломатія можуть боротися.

Упродовж десятиліть Сполучені Штати допомагали країнам-партнерам, у тому числі тим, хто знаходиться в конфлікті, перебувають у небезпеці, або які відновлюються після конфлікту аби стати самостійнішими та демократичнішими. Багато з цих країн в даний час належать до найбільш процвітаючих економік світу і є важливими партнерами Сполучених Штатів у сфері економіки та безпеки. Ці зв'язки необхідні для вирішення спільних проблем.

Нестабільність підриває міжнародний світ та дестабілізує країни та регіони-партнери. Все більше країн переживають затяжні насильницькі конфлікти та/або високий рівень організованого насильства, включаючи насильство щодо цивільних осіб та об'єктів цивільної інфраструктури. Вкрай нестабільні країни та регіони борються з поєднанням неефективного та безвідповідального управління, слабкої соціальної згуртованості та корумпованих інститутів або лідерів, які не поважають права людини та основні свободи, такі як належний судовий розгляд та свобода релігії чи переконань. Нестабільні країни та регіони вразливі для збройних конфліктів, великомасштабного насильства чи іншої нестабільності, включаючи нездатність впоратися з транснаціональними загрозами чи іншими значними потрясіннями. Збройний конфлікт перешкоджає наданню гуманітарної допомоги та завдає прямої шкоди гуманітарному персоналу. Оборонна підтримка забезпечує безпеку цивільних, дипломатичних та гуманітарних зусиль, особливо в регіонах, що зазнають конфліктів.

Базова безпека необхідна для досягнення ширшої стабілізації та стратегічного запобігання.

Актуальність транскордонного співробітництва Європейського Союзу (ЄС) для пом'якшення прикордонних конфліктів у Європі може бути поставлена під сумнів у сучасному глобальному світі загрози та відсутності безпеки. У будь-якому разі, статистичні дані показують обмеженість транскордонного співробітництва у врегулюванні конфліктів у деяких прикордонних регіонах. Тим не менш, у розширеному ЄС, який включає держави-члени Центральної та Східної Європи та поширюється на сусідні країни через ініціативи транскордонного співробітництва, кількість реальних та потенційних прикордонних конфліктів, якими він займається, зростає. Однак є випадки прикордонних ландшафтів ЄС, які прийняли транскордонний підхід будівництва світу знизу, що веде до пом'якшення прикордонних конфліктів.

Разом з тим, транскордонне співробітництво допомагає пом'якшити недоліки цих кордонів, подолати периферійний статус прикордонних регіонів у своїй країні, а також покращити умови життя населення прикордонних регіонів. Воно охоплює всі культурні, соціальні, економічні та інфраструктурні сфери життя. Знання та розуміння особливостей сусіда, його соціальні, культурні, мовні та економічні характеристики - в кінцевому підсумку джерело взаємної довіри - а також політична воля є передумовами для будь-якого успішного транскордонного співробітництва.

Латишева В. В.

ВПЛИВ НАЦІОНАЛЬНОГО ЧИННИКА НА ПРОЦЕСИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

На сьогоднішній день, в Україні простежується негативна тенденція диспропорції соціально-економічного розвитку регіонів, урбанізації, занепаду сільської місцевості - асиміляції національних меншин, спричиненої економічними чинниками, зокрема відтік молоді у великі міста з сільської місцевості «в пошуках заробітку».

Вирішення цих проблем потребують активізації перетворень та удосконалення регіональної політики, основним критерієм ефективності якої є забезпечення сталого збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів.

Необхідною умовою забезпечення сталого розвитку національної економіки є ефективна зовнішньоекономічна політика, яка повинна базуватися на захисті національних інтересів. На сьогодні, вкрай необхідним є використання транскордонного потенціалу, спрямованого на мінімізацію регіональних диспропорцій соціально-економічного розвитку та оптимальне використання можливостей та ресурсів прикордонних регіонів.

Метою транскордонного співробітництва є усунення негативних наслідків прикордонного розміщення територій, тобто їх віддаленості від головних економічних центрів країни і одночасно використання тих можливостей, які відкриваються у зв'язку із близькістю території сусідньої країни. Така співпраця є одним із важливих засобів ліквідації диспропорцій в економічному і соціальному розвитку по обидва боки кордону [1, с. 6].

В нашій державі під впливом європейського досвіду утвердилося розуміння значення регіонів для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку. На політичному рівні

задекларована необхідність встановлення зв'язків між окремими територіями України та суміжних держав, поступового перенесення основної ваги інтеграційного процесу в регіони. На особливу увагу при цьому заслуговує інтенсифікація транскордонного співробітництва за участю територіальних общин або властей, органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади прикордонних регіонів.

Так, 1 листопада 2011 року набув чинності Протокол до Угоди про партнерство і співробітництво про Рамкову угоду між Україною та ЄС про загальні принципи участі України в програмах Співтовариства (Закон України про ратифікацію від 21.09.2011 р. № 3764), що дозволило Україні стати повноправним учасником більше ніж двадцяти галузевих програм у сферах енергетики, конкурентоздатності та інновацій, комунікації, споживчої політики, охорони здоров'я, культури, освіти та науки, молодіжної політики тощо. Протокол створив правові підстави для укладення меморандумів про взаєморозуміння, які визначають умови участі України у кожній конкретній програмі ЄС (умови, принципи участі, фінансові зобов'язання тощо).[2]

Підписання цього Протоколу підштовхнуло місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування зайняти активну позицію щодо використання можливостей прикордонної співпраці – політика Європейського добросусідства та партнерства (Cross-Border Cooperation (CBC) Scheme – European Neighborhood and Partnership Instrument (ENPI)). Адже, згідно із законодавством місцеві органи державної влади та органи місцевого самоврядування несуть пряму відповідальність за розвиток відповідних територій і наділені для цього відповідними повноваженнями. У їх компетенції розроблення, прийняття та реалізація стратегій регіонального розвитку, участь у загальнодержавних програмах та інш. [3,с. 23].

Досліджуючи в контексті вищезначених процесів саме Одеську область, варто відмітити, що вона досить унікальна за своєю структурою і виділяється з-поміж інших областей України. Тут проживає більше 100 національних меншин.

Більшість населених пунктів з різними національними меншинами проживають вздовж кордонів з етнічними країнами.

З одного боку для Одеської області характерна територіальна концентрація і компактне проживання меншин, і водночас утворенні національно-культурні товариства: болгарське, молдавське, та інші.

Тобто у нас фактично існує паралельно не конституйовані реальні територіальні громади національних меншин, де вони проживають.

З іншого боку – офіційно екстериторіальне об'єднання цих етнічних спільнот. Одеська область – це етнорегіон, етнічний чинник є одним з обумовлюючих специфіку об'єднання.

Так, професор, доктор наук з державного управління П. І. Надолішній вважає, що зараз потрібно уважно відслідковувати наскільки досконало створили вже існуючі об'єднані громади з поліетнічним населенням, щоб уникнути непорозумінь при об'єднанні аналогічних: а раз треба вивчити етнічний склад населення у громадах та радах [3].

Підсумовуючи вищезазначене, на нашу думку, вкрай необхідним є при розробці та реалізації програм, зокрема транскордонного співробітництва, місцевими органами державної влади та органами місцевого самоврядування спільно з громадськими організаціями враховувати інтереси та потенціал національних меншин, роблячи акцент на розвиток пріоритетних видів економічної діяльності особливо в містах компактного проживання національних меншин.

Досягнення економічного зростання та збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів можливе шляхом проведення активної державної політики сприяння розвитку транскордонного співробітництва, направленої на розвиток пріоритетних видів економічної діяльності через підтримку конкурентоспроможних пріоритетних напрямів підприємницької діяльності, підвищенні рівня професійної готовності населення до ведення підприємницької діяльності передусім у сфері творчих індустрій, зеленого туризму.

Звісно, що все вищезначене стане можливим лише за умови нашої перемоги, одержання репарацій та повноцінного членства у ЄС.

Література:

1. Розвиток транскордонного співробітництва з новими державами-членами ЄС : авт. кол. : В. М. Кривцова (кер.), О. М. Овчар, О. А. Остапенко та ін. К. : НАДУ, 2009. 40 с.

2. Урядовий портал URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article%3Fart_id=224168756&cat_id=223346217 (дата звернення: 24.01.2023).

3. Надолішній П.І. Управління сталим розвитком на засадах демократичного врядування: світоглядний і політико-правовий аспекти. // Теоретичні та прикладні питання державотворення: Електронне наукове фахове видання Одеського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентіві України. Вип. 8-2011. URL <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/tppd/index.html>. (дата звернення: 24.01.2023).

Лозовський О. М.

МОТИВАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В сучасних умовах господарювання ключовим питанням ефективного розвитку підприємства виступає проблема формування якісної системи менеджменту, спроможної генерувати дієвий механізм управління персоналом. Саме персонал створює простір для економічного зростання та зміцнення конкурентоспроможного становища організації на ринку. З часом навіть найцікавіша робота стає одноманітною, а існуючі мотиви і стимули не викликають великого захоплення, як на початкових стадіях застосування. Тому аналіз мотиваційних складових, пошук шляхів розвитку та використання інноваційних стимулів залишається актуальною і важливою проблемою сьогодення, що потребує подальшого дослідження.

Розгляду ключових аспектів мотивації праці присвячено роботи відомих зарубіжних і вітчизняних фахівців, зокрема А Маслоу, К. Алдерфера, Ф. Герцберга, Д. Мак-Клеланда, В. Врума, Л. Портера, Е. Лоулера, В. Андрієнко, О. Грішнова, Н. Ільєнко, С. Іваницької, М. Клітної, В. Ковальова, А. Колота, О. Корніюк, В. Корягіна, В. Лазненко, М. Семикіна, Н. Лукянченко, Т. Ткаченко, М. Ведернікова, М. Дороніна, О. Крушельницької, Н. Шалімова та ін. У своїх роботах вони ґрунтовно розглядають найважливіші проблеми мотивації праці в умовах сучасної економіки. При цьому найбільша увага приділяється вивченню основних чинників, які впливають на величину заробітної плати і мотивують персонал до високоєфективної, продуктивної праці [4].

Персонал являє собою певну сукупність осіб, що працюють на підприємстві та вкладають власну працю, фізичні та розумові здібності в досягнення організацією статутних завдань. Результативність діяльності кожного працівника визначається його особистими можливостями й мотивацією, усвідомленням його власної ролі в колективних зусиллях. Жодне із завдань менеджменту у будь-якій сфері функціонування підприємства неможливо реалізувати без зацікавленості працівників в їх вирішенні. Виступаючи найбільшою цінністю будь-якого підприємства, люди у той же час, є найменш передбачувані для управління [1].

Сьогодні в Україні існує багато проблем пов'язаних з системою мотивації та стимулювання праці персоналу. Їх умовно можна поділити на зовнішні і внутрішні. Згідно даних Державної служби статистики України середньооблікова кількість штатних працівників за 2010-2020 р.р. постійно зменшувалась. Природний рівень плинності кадрів за цей період в європейських країнах коливався у межах 3-5 % від загальної чисельності персоналу, а значення цього показника по економіці України становив близько 10,7 %.

Військові дії а сході України значно погіршили даний процес і призвели до скорочення. робочих місць, закриття цілої низки підприємств, великої кількості біженців. Все це, негативним чином впливає на подальший розвиток системи мотивації та стимулювання праці персоналу, де особливого значення набуває така мотиваційна складова, як наявність робочого місця і переорієнтація самої системи з матеріальної на нематеріальну складову.

Сьогодні вітчизняний роботодавець втратив можливість надання стабільного робочого місця власному персоналу, як це було до війни. Відповідно і економіка країни позбавлена можливості позитивно впливати на подальший розвиток мотиваційної системи господарюючого суб'єкта, особливо на рівень заробітної плати.

До даних проблем додаються ще і внутрішньоорганізаційні. Вони хоча і не є системними, але притаманні менеджменту вітчизняних підприємств. Відсутність індивідуального підходу до симулювання праці працівників, зокрема багатоступінчастої тарифної сітки відповідних категорій персоналу; брак фінансових можливостей на фінансування відповідних програм; недостатня компетентність керівників; нерозуміння відповідних методів мотивації та їхнього використання у тій чи іншій ситуації; невміння аналізувати первинні потреби персоналу; невдалий вибір мотиваційної стратегії управління персоналом; нерозуміння працівником завдань, які необхідно виконувати, складає неповний перелік основних недоліків, що негативним чином впливають на рівень мотивації працівників до трудової діяльності. В такій «системі координат» має працювати вітчизняний бізнес шукаючи власний шлях утримання ринкових позицій.

Запорукою ефективного функціонування підприємства на ринку є дієва система мотивації персоналу, застосування інструментів якої стимулює працівників працювати продуктивно для забезпечення досягнення особистісних цілей та цілей підприємства [3].

Головним завданням такої системи повинно стати спонукання персоналу працювати краще, ніж це обумовлено трудовими відносинами. Це можливо за рахунок дотримання наступних норм та правил:

по-перше, склад і структура винагород мають бути конкурентоспроможними відносно потенційних конкурентів;

по-друге, механізм стимулювання має бути зорієнтованим на досягнення кінцевих результатів господарської діяльності, як окремо взятого працівника, так і колективу у цілому;

третє, премії і додаткові виплати, зрозуміло, повинні бути більшими, чим вищий ранг працівника, але не повинні перевищувати розумно допустимої межі співвідношення між різними категоріями персоналу. У вирішенні даного питання допоможе досвід європейських країн. Головне, дотримуватись принципу соціальної справедливості і еквівалентності винагороди трудовому вкладу працівника.

Варто звернути увагу і на інші заохочувальні стимули та винагороди такі, як:
усні подяки від керівництва вищої ланки управління кращим працівникам;
пріоритет при плануванні графіків роботи і часу відпочинку тим, хто найбільш їх заслуговує;

розташування листів подяки, щоб усі могли їх бачити;
пріоритет в отриманні нового обладнання робочого місця (наприклад: комп'ютерів, програмного забезпечення, дороговартісних канцелярських приладів тощо);
надання додаткової відпустки, ніж передбачено графіком;
надання додаткового часу відпочинку за результатами операційної діяльності працівника.

У той же час, за наявності фінансових можливостей, варто стимулювати індивідуальні інтереси працівника наступною низкою винагород:

надавати подарункові сертифікати, скажімо, до свят, що дозволять працівнику придбати товари на відповідну суму, чи відвідати театр, концерт, виставку і т.і.;

здійснювати додаткове професійне навчання у тому числі підвищення кваліфікації за рахунок роботодавця з метою отримання можливості професійного та адміністративного росту;

виплачувати одноразові винагороди за тривалість роботи на даному підприємстві, у вигляді, як прямих матеріальних виплат так і різного роду подарунків. Дані винагороди можуть бути спрямовані і на інтереси родини співробітника;

фінансувати вартість газет, журналів, кабельного телебачення, інтернету, басейну і т. і. за вибором працівника;

надавати більші повноваження;

направляти на конференцію, семінар по темі, що цікавить працівника.

Варто пам'ятати стимулювання праці ефективно тільки у тому випадку, коли керівництво вміє добиватись і підтримувати відповідний рівень роботи, який фінансує.

Основою для побудови власних високоефективних систем мотивації персоналу повинен стати досвід країн Західної Європи, США та Японії. Цікавою, на наш погляд, виступає мотиваційна система японських корпорацій, яку можна охарактеризувати як «Японську стабільність». У Японії людина влаштовується на роботу на все життя. Це перша мотиваційна складова, яку варто досліджувати і брати на озброєння вітчизняному бізнесу. У даній ситуації нематеріальна мотивація працівників здійснюватиметься за психологічною схемою «батько-син», де батьком виступатиме система менеджменту підприємства, а сином – співробітник. Досить високу мотивацію до праці забезпечують і широкі можливості кар'єрного і професійного росту, стимулювання шлюбів між співробітниками, службові підвищення, які можуть бути і незначними, але їх регулярність відмінно мотивує працівників [2].

Потужним стимулом трудової діяльності також виступатиме медичне і соціальне страхування за рахунок організації та допомога у придбанні житла, оплаті кредиту, подорожей тощо. Важливо створювати атмосферу рівності між працівниками незалежно від їхніх посад, підтримувати баланс інтересів основних учасників господарюючого суб'єкта:

адміністрації, інвесторів і працівників. Дані заходи значно підвищують зацікавленість персоналу в досягненні кінцевих результатів роботи.

Отже, кожне підприємство має свободу вибору засобів мотивації, базуючись на досвіді інших компаній або розробляючи власні ідеї. Застосування запропонованих засобів мотивації персоналу, забезпечить отримання позитивних результатів роботи працівників будь-якого господарюючого суб'єкта оптимально поєднуючи, як матеріальну так і нематеріальну складові.

Література:

1. Ведерніков М.Д. Доцільність застосування зарубіжного досвіду мотивації персоналу на українських підприємствах. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2013. № 5. С. 18-21.
2. Заставнюк Л.І., Липовецька Т.Р. Проблематика системи мотивації персоналу в сучасному менеджменті підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Випуск 3(14). С. 166-172.
3. Климчук А.О., Михайлов А.М. Мотивація та стимулювання персоналу в ефективному управлінні підприємством та підвищенні інноваційної діяльності. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2018. № 1. С. 218-234.
4. Лутай Л.А. Заробітна плата як засіб стимулювання ефективної праці на підприємствах з виробництва будівельних матеріалів. *Економічний простір: збірник наукових праць*. Дніпро: ПДАБА, 2018. С. 158-167.
5. Степанцова Ю.М. Мотивація персоналу та можливість її вимірювання на вітчизняних підприємствах. *Сталий розвиток економіки*. 2012. № 3. С. 106-108.

Мельник Ю. П.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ КРАЇНАМИ

Прагнення України залучитися до європейської спільноти та стати членом ЄС поставило чимало викликів перед нашою державою з виконання критеріїв, що висувуються до країн-членів. Сьогодні, транскордонне співробітництво з країнами Європи в умовах військових дій та посилення економічної кризи є одним із основних напрямків налагодження тісної комунікації, як на політичному так і на економічному рівнях. Правовому регулюванню вказаних правовідносин вже приділено чимало уваги в законодавстві Ради Європи та України.

Так, Згідно ст. 4 Закону України «Про транскордонне співробітництво» від 24.06.2004 р. метою державної політики у сфері транскордонного співробітництва є створення сприятливих умов для ефективної та взаємовигідної співпраці суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва України, підвищення соціально-економічного розвитку регіонів України та рівня життя населення, транскордонне співробітництво в межах повноважень суб'єктів транскордонного співробітництва України може здійснюватися в економічній, соціальній, науково-технічній, культурно-освітній, екологічній та інших сферах, а також у питаннях надання взаємної допомоги у надзвичайних ситуаціях.

З часу прийняття основного нормативно-правового акту в сфері транскордонного співробітництва, з метою більш ретельного регулювання було прийнято чимало

нормативно-правових актів з розподілу обсягу субвенцій, порядку затвердження угод про співробітництво, державної програми із транскордонного співробітництва тощо.

Додатково, Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 р. в ст 5 визначив, що законодавство з питань державної регіональної політики складається з Конституції України, законів України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про транскордонне співробітництво», «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про державні цільові програми», «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», «Про Генеральну схему планування території України» та інших законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, а також міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Серед однієї з основних задач державної регіональної політики зазначається «стимулювання участі регіонів у програмах та проектах розвитку міжрегіонального та транскордонного співробітництва».

Зі сторони Ради Європи розробка нормативно-правової бази з транскордонного співробітництва відбулася значно раніше. 21.05.1980 р. була прийнята Рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями. Одним із ключових моментів Конвенції стало визначення самого поняття транскордонного співробітництва: «транскордонне співробітництво – будь-які спільні дії, спрямовані на поглиблення добросусідських відносин між територіальними общинами або властями, які знаходяться під юрисдикцією двох або декількох держав, та на укладення з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей». Конвенція також закріпила коло суб'єктів транскордонного співробітництва, визначивши, що «територіальні общини або власті» означає общини, власті або органи, які здійснюють місцеві або регіональні функції та визнаються як такі внутрішнім законодавством кожної держави. Однак кожна Договірна Сторона під час підписання цієї Конвенції або після цього у повідомленні на ім'я Генерального секретаря Ради Європи може визначити общини, власті або органи, види діяльності і форми, якими вона має намір обмежити сферу застосування цієї Конвенції або які вона має намір виключити з неї».

Одним із основних досягнень договірних сторін стало розроблення переліку ймовірних типових угод поміж сторонами транскордонного співробітництва:

- Типова міждержавна угода про розвиток транскордонного співробітництва.
- Типова міждержавна угода про транскордонні регіональні зв'язки.
- Типова міждержавна угода про транскордонні місцеві зв'язки.
- Типова міждержавна угода про транскордонне співробітництво на контрактній основі між місцевими органами влади.
- Типова міждержавна угода про органи транскордонного співробітництва між місцевими органами влади.
- Угода про основні принципи створення групи зв'язку між місцевими органами влади.
- Угода про основні принципи координації управління транскордонними місцевими державними справами.
- Угода про основні принципи створення транскордонних асоціацій приватного права.
- Договір про основні принципи поставки товарів або надання послуг між прикордонними місцевими общинами (типу «приватне право»).

– Договір про основні принципи поставки товарів або надання послуг між прикордонними місцевими громадами (типу «публічне право»).

– Договір про основні принципи створення органів транскордонного міжобщинного співробітництва.

Рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або властями тричі доповнювалась додатковими протоколами. 05.05.1998 р. було підписано «Протокол №2 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або властями», 01.12.1998 р. був підписаний «Додатковий Протокол до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або властями», 16.11.2009 р. був прийнятий Протокол №3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або властями стосовно Об'єднань єврорегіонального співробітництва.

Таким чином, сьогодні законодавство щодо транскордонного співробітництва поміж країнами Європи та Україною уявляє собою цілісну систему нормативно-правових актів з обох сторін, а співпраця відбувається на основі угод поміж країнами, що підлягають державній реєстрації.

Моїсєва Т. М., Животенков М.

УКРАЇНА – БРИТАНІЯ – ПОЛЬЩА: ПЕРШІ «КРОКИ» ТРИСТОРОННЬОГО АЛЬЯНСУ

Важливим суб'єктом міжнародних відносин, на сучасному етапі, є так звані «малі альянси»: *Веймарський трикутник* (Німеччина, Польща, Франція), *Вишеградська четвірка* (Польща, Словаччина, Чехія, Угорщина), *Центральноевропейська ініціатива* (18 країн Центральної та Східної Європи, в тому числі, Україна) та інші [1].

Україна виступає не лише стороною, а подекуди і ініціатором створення низки таких союзів, серед яких варто назвати: *«Люблінський трикутник»* (Україна, Польща, Литва), *«Асоційоване тріо»* (Україна, Грузія, Молдова), *«Квадрига»* (Україна, Туреччина).

Згадані альянси різняться за часом виникнення, географією та складом учасників, завданнями та характером (політичний, економічний, безпековий та ін.). Загальною спільною рисою є їх регіональний формат.

Наприкінці 2021 р., на тлі суттєвого загострення безпекової ситуації на українських кордонах, офіційний Київ ініціював формування нового тристороннього формату взаємодії України, Британії та Польщі. Публічно, про створення нового альянсу, заявила державна секретарка у закордонних справах Великої Британії Ліз Трасс, під час візиту до Австралії (21 січня 2022 р.) [8].

Офіційно, про започаткування нового тристороннього формату українсько-британсько-польської співпраці, було оголошено 17 лютого 2022 р., під час візиту Ліз Трасс до Києва. За результатами зустрічі, було опубліковано «Спільну заяву Міністра закордонних справ України, Державної секретарки Великої Британії та Міністра закордонних справ Республіки Польща».

Ключовими, на наш погляд, *тезами «Спільної заяви...»* є наступні: 1) обґрунтування логіки створення нового формату тристороннього співробітництва: глибокими історичними зв'язками; спільними цінностями; загальними підходами до питань миру і

безпеки; спільним історичним досвідом «протистояння агресорам, які загрожують свободі в Європі»; 2) наголос на праві кожної європейської держави на вільний вибір заходів безпеки, в тому числі – договорів про союз; 3) визначення цілі («спільна робота «для забезпечення стабільності та посилення стійкості України, зміцнюючи демократію на кордоні у Східній Європі») та основних напрямків співпраці (питання кібер- та енергетичної безпеки, протидії дезінформації, координація підтримки Міжнародної Кримської платформи); 4) домовленість відносно підготовки тристороннього Меморандуму про співпрацю; 5) запевнення британської та польської сторін щодо подальшої підтримки України «перед обличчям триваючої російської агресії» [4; 6].

22 вересня 2022 р., у Нью-Йорку, відбулася зустріч, у тристоронньому форматі, глав МЗС України (Дмитро Кулеба), Польщі (Збігнев Рау) та Великої Британії (Джеймс Клеверлі), на якій, зокрема, було скоординовано кроки протидії російській агресії (в контексті оголошення часткової мобілізації в рф) та ухвалено Спільну заяву. *Головні акценти в Заяві* було зроблено на питаннях: підтримки України до досягнення перемоги; розроблення стратегії довготривалої допомоги Україні (можливість попереджати та стримувати агресію рф в майбутньому); подальшого розвитку тристороннього співробітництва, в тому числі – «оборонні можливості трьох країн та східного флангу НАТО» [3].

Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба висловлює впевненість в тому, що «тристоронній альянс буде посилювати економічну, торговельну та енергетичну співпрацю» учасників, «сприятиме захисту України від російської агресії» та «стане дієвою запорукою миру, безпеки і розвитку в Європі» [4].

На безпековій складовій взаємодії наголосив і прем'єр-міністр Польщі Матеуш Моравецький, під час спільної прес-конференції з прем'єром України Денисом Шмигалем: «анонсований новий формат співпраці між Польщею, Україною та Британією передусім покликаний зміцнити безпеку у регіоні, у чому зацікавлені всі три країни» [5].

Особливістю нового формату, за словами Дмитра Кулеби, є те, що він ґрунтується не на локальній географії, а на спільних принципах та готовності до конкретних дій [7].

За оцінкою Надзвичайного та повноважного посла України у Сполученому Королівстві Вадима Пристайко, розвиток малого альянсу, певною мірою, було пригальмовано (так і не був документально задекларований, не отримав назви), тим не менш, на переконання посла, він набув матеріальних рис і працює на практиці [2].

На нашу думку, українсько-британсько-польський «трикутник», ще не продемонстрував своєї дієвості, найбільш результативним, на даний час, є формат двосторонньої взаємодії сторін.

Література:

1. Веселовський А. (02 лютого 2022 р.) Україна-Польща-Англія: значення «малого альянсу» і яким змістом його треба наповнити. / Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/tochka-zoru-alyans-ukrayina-polshcha-anhliya/31682876.html> (дата звернення: 15.01.2023)

2. Гуйван О. (1 серпня 2022) Союз України, Польщі й Великої Британії формально пригальмовано, однак він працює на практиці – Пристайко / АТ «НСТУ». URL: <https://suspilne.media/266571-souz-ukraini-polsi-j-velikoi-britanii-formalno-prigalmovano-odnak-vin-pracue-na-praktici-pristajko/> (дата звернення: 17.01.2023)

3. Дмитро Кулеба провів переговори тристороннього альянсу України, Польщі та Великої Британії щодо протидії російській агресії (22 вересня 2022 р.). /Міністерство

закордонних справ України: офіційна сторінка. URL: <https://mfa.gov.ua/news/dmitro-kuleba-proviv-peregovori-tristoronnogo-alyansu-ukrayini-polshchi-ta-velikoyi-britaniyi-shchodo-protidiyi-rosijskij-agresiyi> (дата звернення: 17.01.2023)

4. Дмитро Кулеба: Україна, Велика Британія та Польща офіційно оголосили про створення нового тристороннього альянсу (17 лютого 2022 р.). /Міністерство закордонних справ України: офіційна сторінка. URL: <https://mfa.gov.ua/news/dmitro-kuleba-ukrayina-velika-britaniya-ta-polshcha-oficijno-ogolosili-pro-stvorennya-novogo-tristoronnogo-alyansu> (дата звернення: 14.01.2023)

5. Моравецький розповів, чим корисний новий формат співпраці Польщі, України і Британії (1 лютого 2022 р.). / Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/02/1/7133392/> (дата звернення: 16.01.2023)

6. Спільна заява Міністра закордонних справ України, Державної секретарки Великої Британії та Міністра закордонних справ Республіки Польща (17 лютого 2022 р.). /Міністерство закордонних справ України: офіційна сторінка. URL: <https://mfa.gov.ua/news/spilna-zayava-ministra-zakordonnih-sprav-ukrayini-derzhavnoi-sekretarki-velikoyi-britaniyi-ta-ministra-zakordonnih-sprav-respubliki-polshcha> (дата звернення: 14.01.2023)

7. Україна, Польща і Британія створюють новий альянс: офіційно (17 лютого 2022 р.). / Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/02/17/7134167/> (дата звернення: 16.01.2023).

8. Червоненко В., Тороп О. (30 січня 2022) Тресторонній союз Британія-Україна-Польща. Як це буде і що дасть. /BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60173211> (дата звернення: 15.01.2023)

Небож І. В., Рісслінг Р. С., Кулагіна В. В.

СТАН АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА СПІВПРАЦІ З ЄС В ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Сучасна регіональна політика ЄС щодо розвитку транскордонних регіонів зумовила пошук нових форм транскордонного співробітництва в галузі фізичної культури та спорту з метою підвищення ефективності співпраці задля нівелювання наявності кордонів і досягнення повномасштабного інтегрованого простору. Співпраця у цій сфері має сприяти [1]:

популяризації фізичної культури і спорту, здорового способу життя;
підвищенню рівня національної компетенції у спортивній галузі;
інтеграції людей з розумовими та фізичними вадами через заняття спортом;
захисту спорту від таких загрозливих явищ, як допінг, договірні матчі, расизм та насильство.

У переважній більшості країн-членів ЄС вже прийшли до єврорегіональної форми транскордонного співробітництва як уніфікованої структури, що координує співпрацю та, у багатьох випадках, виконує роль організаційно-фінансового центру реалізації транскордонних проєктів галузі охорони здоров'я, фізичної культури та спорту.

Стан адаптації законодавства України та співпраці з ЄС:

Уряд схвалив Концепцію Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури та спорту на період до 2020 року (Розпорядження Кабінету Міністрів від 9 грудня 2015 р. №1320).

Урядом затверджено Державну цільову соціальну програму розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року (Постанова Кабінету Міністрів від 1 березня 2017 р. №115) [3].

Схвалено Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація" (Указ Президента України від 9 лютого 2016 р. №42) [4].

У Парламенті зареєстрований проект Закону України «Про внесення змін до статті 323 Кримінального кодексу України щодо боротьби з допінгом» № 7479 від 09.01.2018 [5].

21 грудня 2015 р. Україна підписала Конвенцію Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями. 16 листопада 2016 р. Верховною Радою України ратифіковано зазначену Конвенцію [6].

Запроваджено Національні антидопінгові правила (Наказ Мінмолодьспорту від 9 жовтня 2015 р. №3711), які зобов'язалися виконувати усі національні спортивні федерації [7].

7-8 листопада 2016 р. вперше в Україні, у м. Києві, відбулися засідання Європейського комітету з питань Всесвітньої антидопінгової агенції (САНАМА) та Моніторингової групи Антидопінгової конвенції Ради Європи (Т-DO). Під час засідань підписано Угоду про співробітництво між Національним антидопінговим центром України та НАДО Німеччини [2].

Прийнято нову редакцію Закону України «Про антидопінговий контроль у спорті» (№1835-VIII від 07.02.2017). Закон встановлює європейські принципи управління антидопінговою діяльністю через Наглядову раду антидопінгового контролю, а також визначає правові та організаційні засади щодо профілактики, запобігання застосування та поширення допінгу у спорті [2].

3 липня 2016 р. Україна підписала Конвенцію Ради Європи про комплексний підхід до питань безпеки, охорони та послуг під час футбольних матчів та інших спортивних заходів. Здійснюються заходи щодо її ратифікації [2].

Проте цього виявилось недостатньо з огляду на розвиток міжнародної конкуренції і підвищення ролі регіонів у самостійному вирішенні власних проблем, без очікування вказівок центру. Так, почали функціонувати «європейські угруповання територіального співробітництва», «трансграничні партнерства», «трансграничні кластери» і «трансграничні промислові зони», «трансграничні інноваційні проекти», «клондайкінг», «трансграничні регіони знань» тощо. Вони функціонують не лише на європейських кордонах, а й на американському континенті і стають тими «полюсами росту» в периферійних прикордонних регіонах, які впевнено конкурують із центральними, столичними регіонами і метрополіями.

Не можна стверджувати, що всі перераховані форми є однозначно високо ефективні, проте позитив їх діяльності у вирішенні конкретних завдань, які ставляться регіональною політикою сусідніх держав і їх угруповань, є вагомим чинником підвищення рівня розвитку фізичної культури та спорту віддалених від центру територій.

Не дивлячись на те, що в Україні одній із перших прийнятий закон «Про трансграничне співробітництво», і періодично приймаються Державні програми розвитку трансграничного співробітництва, реалізація завдань і використання можливостей ТКС вимагає пошуку нових підходів і організаційних форм.

Література:

1. Глава 25 розділу V «Економічне та галузеве співробітництво» Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. URL : https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/ugoda-pro-asociaciyu/TITLE_V.pdf
2. Спорт та фізична культура URL : <https://eu-ua.kmu.gov.ua/yevrointehratsiia/sport-ta-fizyczna-kultura> (дата звернення 25.12.2022)
3. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1320-2015-%D1%80#Text>
4. Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація" (Указ Президента України від 9 лютого 2016 р. №42). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016#Text>
5. Закон України «Про внесення змін до статті 323 Кримінального кодексу України щодо боротьби з допінгом» № 7479 від 09.01.2018 URL : https://ips.ligazakon.net/document/view/JH5RR00I?ed=2018_01_09
6. Конвенція Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями. 16 листопада 2016 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_c01#Text
7. Національні антидопінгові правила URL : https://nadc.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/2021_NADC-Ukraine-ADR_UA_2020-12-15_001.pdf

Ніколіна І. І.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИКИ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Цілі сталого розвитку утворили універсальну доктрину орієнтирів поступу європейських країн. Подолання нерівності, як одна з цілей сталого розвитку, забезпечується вільним доступом до ресурсів та можливостей для кожного індивіда. Розбудова безбар'єрності є детермінантом сталого розвитку України, особливо сьогодні, коли в умовах війни стрімко зростає кількість осіб з особливими потребами.

Категорія «безбар'єрність» помилково ототожнюється лише з подоланням фізичних перешкод, однак є набагато ширшою. В Україні наявний комплекс перешкод для різних, в тому числі, й маломобільних груп щодо доступності в інфраструктурній, економічній, освітній та цифровій сферах.

З метою подолання таких перешкод потрібно розробляти й впроваджувати комплекс заходів для зняття проблем доступу та кращої інтегрованості різних груп населення. Звичайно, реалізація політики безбар'єрності в сьогоdnішніх умовах воєнного часу ґрунтується на наявному правовому механізмі публічного управління.

Аналізуючи нормативно-правові акти нашої країни, можна зазначити, що в Україні є низка документів, які регулюють норми, правила і обов'язки, що стосуються маломобільних груп населення та створення безбар'єрного простору в Україні [1-6]:

Постанова КМУ «Про затвердження плану заходів щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями

та інших маломобільних груп населення на 2009 – 2015 роки «Безбар’єрна Україна» від 29.07.2009 р.

Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, ратифікована 16.12.2009 р.

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання» від 05.06.2014 р.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження критеріїв доступності для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення приміщень, що надаються дільничним виборчим комісіям звичайних виборчих дільниць для організації їх роботи та проведення голосування» від 09.10.2020 р.

Указ Президента України «Про забезпечення створення безбар’єрного простору в Україні» від 03.12.2020 р.

Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар’єрного простору в Україні на період до 2030 року» від 14.04.2021 р.

Важливою складовою формування політики безбар’єрності є узагальнення та імплементація передового досвіду, який допоможе впроваджувати кращі практики, мінімізуючи при цьому помилки.

Світові практики у сприянні безбар’єрному середовищу та соціальній інклюзії вже давно показують позитивні результати.

В Польщі практикується спеціальний внесок у Фонд реабілітації осіб з інвалідністю, який сплачують працедавці. Ці кошти використовують для обладнання робочих місць людей з інвалідністю. Польська держава надає певні пільги підприємствам, які приймають на роботу людей з інвалідністю.

В кожній країні свій, індивідуальний підхід до питання забезпечення архітектурної доступності. Наприклад, в місті Варшава, що у Польщі, здійснюються зміни в архітектурній доступності міста в рамках Варшавського плану скорегованого на маломобільні групи населення й розглядається як один з основних складових забезпечення прав осіб з інвалідністю.

В Німеччині безбар’єрність та інклюзивність стає невід’ємною частиною усіх сфер життя, особливо соціально-трудовай: активно реалізуються практики інклюзивного доступу до працевлаштування, проводяться заходи, які сприяють взаємодії працедавців та працівників.

В Швеції реалізуються спеціальні заходи з державної підтримки зайнятості осіб з інвалідністю та роботодавців, які їх працевлаштовують. Роботодавець може отримати фінансову компенсацію за надання особливих умов працівникам з інвалідністю.

В Україні уже відбуваються практики запровадження безбар’єрності в містах. Місто Славутич Київської області першим доєдналося до ініціативи «Без бар’єрів». Разом із громадською організацією «Безбар’єрність» та урбан-бюро Big City Lab Славутицька територіальна громада в 2021 році стала лабораторією з розробки та впровадження на практиці безбар’єрних архітектурних рішень. Інші територіальні громади в Україні також намагаються втілювати в життя проекти щодо соціально-політичної інклюзії та інтеграції кожного громадянина, наприклад Львівська МТГ та Вінницька МТГ.

Підсумовуючи наголосимо, що в період війни забезпечувати розвиток публічного механізму доступності та безбар’єрності (передусім в освіті, працевлаштуванні, доступності до основних державних послуг) нелегко, але вкрай необхідно. Вважаємо за необхідне спрямувати діяльність на розвиток «філософії безбар’єрного середовища» в українському суспільстві, забезпечити комунікацію з населенням щодо запитів на інтеграцію; провести заходи по підвищенню «фізичної», «цифрової» та «інформаційної»

безбар'єрності; здійснювати моніторингу та діагностику за виконанням державних та місцевих програм у сфері безбар'єрності.

Література:

1. Про затвердження плану заходів щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення на 2009-2015 роки «Безбар'єрна Україна»: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 2009 р. №784.

2. Про права осіб з інвалідністю: Конвенція ООН від 16 грудня 2009 р.

3. Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання: Закон України від 5 червня 2014 р. №1324-VII.

4. Про затвердження критеріїв доступності для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення приміщень, що надаються дільничним виборчим комісіям звичайних виборчих дільниць для організації їх роботи та проведення голосування: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2020. № 962.

5. Про забезпечення створення безбар'єрного простору в Україні: Указ Президента України від 3 грудня 2020р. №533/2020.

6. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021р. №366-р.

Озернюк Г. В.

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ШЛЯХОМ ПІДВИЩЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Питання інтенсифікації транскордонного співробітництва в контексті децентралізації влади, підсилення ролі місцевого самоврядування та досягнення рівномірності територіального розвитку в нашій країні, ставить перед регіонами непрості цілі серед яких залучення інвестицій та презентація регіону на внутрішньонаціональному та міжнародному рівнях. Військові дії та тимчасова окупація, розуміння складностей післявоєнного періоду, економічна криза вимагають залучення додаткових інвестицій та налагодження нової транскордонної співпраці з врахуванням зруйнованих регіонів та їх відбудови.

Поняття «інвестиційна привабливість» не отримало однозначного трактування серед науковців. З точки зору О. В. Бражко загальний смисл інвестиційної привабливості полягає в «інтегральній характеристиці, достатній соціально-економічній, організаційно-правовій, морально-психологічній і суспільно-політичній зацікавленості суб'єкта інвестиційної діяльності вкладати у той чи інший об'єкт свої кошти» [1, с.17]. В. М. Хобта зазначає, що інвестиційна привабливість полягає в аналізі наявного стану можливостей розвитку, розподілу отриманого прибутку, ліквідності та фінансової стійкості, рентабельності, активності тощо [2,с.322]. Г. В. Козаченко вказує на те, що інвестиційну привабливість регіону необхідно розглядати як суму об'єктивних і суб'єктивних умов, які перешкоджають чи сприяють інвестуванню [3, с. 57].

В своєму дослідженні оцінки привабливості регіону в умовах сучасних викликів Н. М. Давиденко обстоює думку, що привабливість конкретного регіону є узагальненою характеристикою конкретної адміністративно-територіальної одиниці країни, яка повинна

ґрунтуватися на дослідженні правової бази, фінансових можливостей, інвестиційних ризиках, рентабельності тощо [4, с. 88].

Критерій визначення конкурентних переваг об'єкту інвестування з точки зору В. В. Гомельської, перш за все, полягає в гарантії повернення коштів інвестора та доказуванні здатності ефективного використання його капіталу [5, с. 14].

Таким чином, рівень інвестиційної привабливості конкретної території визначається різними способами та різними суб'єктами. Інвестиційну привабливість на рівні всієї країни, як правило, з'ясовують крупні консалтингові агенції та органи державної влади. Адміністративно-територіальні одиниці та міста як об'єкти інвестування підлягають оцінці з боку територіальних органів влади та невеликих консалтингових фірм. Оцінка конкретної галузі чи підприємства частіше за все підлягає оцінюванню з боку приватних маркетингових контор.

Експертна оцінка територіальної привабливості передбачає проведення багатоаспектного дослідження наукових точок зору та уявлень спеціалістів з регіоналістики, лідерів різних рівнів від громадських до регіональних, аналізі проектів, що були реалізовані чи знаходяться на стадії реалізації, особливостей регіонального менеджменту та бізнесу тощо.

До критеріїв бізнес-привабливості регіону відносять дослідження безпеки бізнесу, географічного розміщення, природно-кліматичних ресурсів, регіональної інфраструктури та логістичної системи, ділового іміджу регіону, регіональної преференції, податків та зборів, стабільності регіональної політики, дотримання прав власності, впливу корупції, бізнес-активності, бізнес-клімату, купівельної активності населення, доходів населення, комерційної нерухомості, якості робочої сили, вартості робочої сили, розвиненості торгівлі тощо.

До переліку інвестиційних критеріїв привабливості регіону можливо віднести: інвестиційну привабливість регіону, інвестиційний імідж регіону, стабільність регіональної політики, географічне розміщення та природні ресурси, ділову культуру, регіональні преференції, податки та збори, розвиненість та доступність інформаційнокомунікаційних мереж, інституційні умови для реалізації проектів, діловий клімат, вплив корупції, адаптивність до інвестицій, спеціалізацію регіону, соціально-економічний розвиток, інноваційний потенціал, вартість та якість робочої сили тощо.

Цілями регіональної політики є не конкуренція регіонів, а їх співпраця та транскордонне співробітництво. Тому «привабливість регіону» необхідно розмежовувати від «конкурентоспроможності регіону».

В вказаному ракурсі розробка інформаційного кейсу та бренду стають одними з інструментів одночасного доказування та привабливання інвестицій до конкретного територіального регіону, а до кола критеріїв визначення економічної привабливості та інвестиційної привабливості перш за все відноситься територіальний імідж.

Визначення поняття «територіальний імідж» можливо співвідносити з поняттям «територіальний бренд», як дві обопільно доповнюючі одна-іншу характеристики. Територіальний імідж будується з врахуванням зовнішніх та внутрішніх факторів розвитку конкретного регіону та включає в себе символи регіону та загальний регіональний бренд, бренди торгівельних марок регіонального походження.

До критеріїв оцінки іміджу привабливості регіону можливо віднести зовнішній імідж регіону, який полягає в наявності регіонального бренду, показниках індексу цитування в засобах масової інформації, міжнародного іміджу регіону та наявності міжрегіональних

зв'язків, участь в різноманітних міжрегіональних та міжнародних заходах, оцінку інвестиційної привабливості та туристичної привабливості тощо.

Тому вдале управління розвитком регіону, продумана регіональна політика, останнім часом, набувають все більшого теоретичного та практичного значення, так як саме вони диктують вимір інвестиційної привабливості всього регіону.

Врахування територіальних особливостей, а саме територіальної історичної, етнічної, економічної, соціальної специфіки, з точки зору М. І. Долішнього є основою методів формування державних цілей регіональної політики [6, с. 170].

На основі таких державних цілей формується мета та обирається курс розвитку певного регіону, затверджуються регіональні програми розвитку та регіональні стратегії.

Таким чином, інвестиційна привабливість регіону сьогодні напряму залежить від факторів наявності органів управління інвестиційними процесами, суб'єктів інвестиційної діяльності, об'єктів інвестування, військових дій, пошкодження інфраструктури тощо.

Література:

1. Бражко О.В. Особливості формування оцінки інвестиційної привабливості економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2009. № 12. С. 16—20.
2. Хобта В.М. Управління інвестиціями: навч. посіб. Донецьк: ДонНТУ, 2006. 394 с.
3. Козаченко Г.В. Інвестиційний менеджмент: монографія. Луганськ: вид-во СНУ. 1999. 156 с.
4. Давиденко Н.М. Оцінка інвестиційної привабливості регіону в умовах сучасних викликів. *Економічний форум*. 2/2017 С. 86-93.
5. Гомельська В. В. Організаційно-економічні аспекти поліпшення інвестиційного клімату регіону. *Регіональна економіка*. 2003. № 3. С. 62-70.
6. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століття: нові пріоритети. К.: Наукова думка, 2006. 512 с.

Подгорна В. В., Кузьмич М. В., Апенько Д. В.

СПОРТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ РАСИЗМУ

Рух Black Lives Matter (BLM), що виник у 2014 р., отримав новий імпульс для свого розвитку після загибелі при затриманні поліцією афроамериканця Джорджа Флойда. Ці події викликали широкий резонанс не тільки в США, а й у низці інших країн. Ідеологічну основу цього громадського руху утворює ідея подолання расової дискримінації, яка теоретично спирається на досить популярну в сучасній гуманітаристиці Західної Європи та США критичну расову теорію – critical race theory (CRT) [4]. Згідно з нею, расова нерівність виявилася вплетеною у структури сучасного суспільства, створюючи невидиму основу для більшості інститутів та практик, орієнтованих на панівне становище білої людини [2, 3]. Відштовхуючись від цих постулатів, можна говорити про те, що практика расового протесту або підтримки расового протесту не локалізована в політичному просторі, вона широко поширюється на багато сфер соціального життя, у тому числі на спорт [6]. Політика, що лежить в основі BLM, аж ніяк не нове прочитання раси, має отримати об'єктивний прояв.

Метою роботи є дослідження того, чи являють собою акції BLM у спорті якісно нову форму боротьби з расизмом, чи йдеться про привнесення політичного виміру до змагального процесу.

Доводиться зі жалем визнати, що расизм як практика дискримінації в минулому досить широко представлений у спорті. Яскравими проявами було, наприклад, південноафриканський спорт часів апартеїду, жорстко розділений расовими перешкодами [10], або практики приниження за ознакою приналежності до раси, які відкрито виражалися футболістами-фанатами в ході проведення матчів.

У XXI столітті правозахисні організації у спорті, наприклад, Football Against Racism in Europe (FARE), продовжують фіксувати випадки обмеження прав, приниження гідності спортсменів за ознакою приналежності до раси та етносу, гендерних, культурних та мовних характеристик [4]. Дискримінація у спорті з різних підстав стає предметом дослідження зарубіжних авторів [7, 8, 9, 10]. Аналіз змісту їхніх робіт дозволяє говорити про актуальність проблеми расизму. Фундаментом протидії йому виступають два основоположні принципи: «Спорт стирає расові, етнічні, релігійні, гендерні та інші відмінності» («На полі ми всі рівні» – сучасний рекламний слоган УЄФА) та «Спорт поза політикою».

У прийнятому ООН Порядку денному у сфері сталого розвитку на період до 2030 р. наголошується, що спорт є одним із важливих факторів забезпечення сталого розвитку [1]. Це потужний інструмент зміцнення соціальних зв'язків, мереж та просування ідеалів світу, братерства, солідарності, ненасильства та справедливості. Спорт бачиться як мікромодель суспільства, тому спортивні змагання та загалом залученість до занять спортом стають універсальною мовою взаємодії, терпимості та взаєморозуміння.

Спорт, об'єднуючи людей незалежно від політичних, культурних, релігійних та расових кордонів, перетворюється на потужний інструмент сприяння миру. Цінності, що культивуються спортом, такі як робота в команді, справедливість, дисципліна, повага до супротивника та правил гри, розуміються у всьому світі і можуть бути використані у просуванні солідарності, соціальної згуртованості та мирного співіснування.

Виходячи з цих принципів, до статутів практично всіх спортивних організацій внесено положення про неприпустимість расової та іншої дискримінації та політичної нейтральності. Так, наприклад, у п. 1 ст. 4 Статуту ФІФА під загрозою усунення від спорту чи виключення зі спортивних організацій забороняються будь-які форми дискримінації країни, окремої особи чи групи людей за ознаками раси, кольору шкіри, етнічного, національного чи соціального походження, статі, інвалідності, мови, релігії, політичної чи іншої позиції, здоров'я, народження чи іншого статусу, сексуальної орієнтації чи з інших причин. При цьому у п. 2 наголошується, що ФІФА зберігає нейтральність у питаннях політики релігії [5].

Можна навести ряд інших прикладів створення системи організаційно-правових заходів, що мають на меті виключити дискримінаційні практики реалізації особистісного потенціалу у спорті за принципом приналежності до раси чи етнічного походження. Важливо підкреслити, що заходи, що описуються, реалізуються спеціальним апаратом менеджменту сучасного спорту і пов'язаних з ним цивільних об'єднань, але не самими спортсменами в процесі змагання. Тим самим, з одного боку, досягається захист гідності особистості, з іншого – виключається перетворення спорту на простір безпосереднього висловлювання політичних поглядів і позицій.

Популяризація руху BLM є одним із інструментів протидії расизму у спорті. Саме в контексті підтримки руху BLM безліч спортсменів, які зазнали дискримінації і замовчували

про це з різних причин, зважилися на відверті розповіді про відкритий або прихований расизм у спорті. При цьому розтин незримих і несвідомих механізмів дискримінації за расовим та етнічним принципом у спорті сприяло кращому розумінню ситуації в суспільстві в цілому, що наочно показують, наприклад, К. Сварт та Д. Маралак стосовно крикету [10].

Подібні дії втілюють закріплене у статутних документах політичне та ідеологічне різноманіття особистих орієнтацій спортсменів, яке не може бути підставою для їх дискримінації у спорті або перешкодою для їхнього спільного змагання зі спортсменами, які дотримуються іншої позиції.

Протидія расизму в сучасному спорті має вкрай неоднозначний характер, причина якого полягає у нечіткості розмежування аспектів боротьби з дискримінаційними практиками та політизації спорту.

Наявні три основні проекції расової проблеми у спортивному середовищі. У першому випадку йдеться про поведінкові практики, організаційно-правові обмеження або масові заборони, що перешкоджають реалізації фундаментального права на рівний доступ до реалізації особистості в спорті. Інакше кажучи, мають на увазі приниження людської гідності спортсменів за принципом расової чи етнічної приналежності. Подібні дії ведуть до зростання ненависті та ворожнечі, підвищують градус конфліктності, причому не тільки безпосередньо в спортивному середовищі, а й у суспільстві загалом, а тому боротьбу з подібними проявами расизму слід визнати найважливішим елементом менеджменту у сучасному спорті.

Другий вимір проблеми расизму у спорті торкається особистості самого спортсмена як соціально-активного індивіда. Заслугує на схвалення та підтримку політично грамотна позиція спортсменів, які використовують потенціал свого впливу на маси з метою вирішення соціальних проблем. Активність самих спортсменів, їхня принципова громадянська позиція, чесність і відкритість у боротьбі з расизмом, як усередині спорту, так і в суспільстві в цілому, включаючи підтримку руху BLM, є важливим елементом протидії расизму.

Однак цей громадянський активізм не повинен переходити межу, за якою спорт набуває політичного виміру. Якими б не були цілі політичних та соціальних рухів, їх підтримка безпосередньо в ході проведення спортивних заходів призводить до перетворення спорту на простір політичної агітації, насадження певних поглядів та позицій.

Привнесення політики в процес змагання в будь-якому вигляді зруйнує фундаментальні принципи існування самого спорту в сучасному світі. Таким чином, боротьба з расизмом необхідна на рівні створення системи правил та реалізації принципів, які гарантують кожному спортсмену захист від дискримінації та охорону його особистої гідності. Так само позитивно слід сприймати громадянський активізм спортсменів поза простором спортивного змагання. Однак за жодних умов неможливо допустити, щоб позаспортивні практики ставали частиною спортивного світу, перетворюючи спорт на інструмент впливу на владу або створення умов для реалізації претензій.

Література:

1. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року. URL : <http://www.ua.undp.org/> (дата звернення 29.12.2022)

2. Alkmeyer, T., & Bröskamp, B. (1996). Strangerhood and racism in sport. *Sport Science Review*, 5(2), 30–52.

3. Bonilla-Silva, E. (2013). Racism without racists: Color-blind racism and the persistence of racial inequality in the United States. Plymouth: Rowman & Littlefield Pub Inc.
4. Bruening, J.E.(2005). Gender and racial analysis in sport: Are all the women white and all the blacks men? Quest, 57(3), 330–349. <https://doi.org/10.1080/00336297.2005.10491861>
5. FIFA Statutes (September 2020 edition). (n.d.). Retrieved October 10, 2020, from <https://www.fifa.com/who-we-are/legal/rules-and-regulations/documents/> (дата звернення 29.12.2022)
6. Hylton, K. (2010). How a turn to critical race theory can contribute to our understanding of “race”, racism and anti-racism in sport. International Review for the Sociology of Sport, 45(3), 335–354. <https://doi.org/10.1177/1012690210371045>
7. Lusted, J. (2009). Playing games with “race”: Understanding resistance to “race” equality initiatives in English local football governance. Soccer & Society, 10(6), 722–739. <https://doi.org/10.1080/14660970903239941>
8. Massao, P., & Fasting, K. (2010). Race and racism: Experiences of black Norwegian athletes. International Review for the Sociology of Sport, 45(2), 147–162. <https://doi.org/10.1177/1012690210368233>
9. Oshiro, K., Weems, A., & Singer, J. (2020). Cyber racism toward black athletes: A critical race analysis of <http://TexAgs.com> online brand community. Communication and Sport, 23, 76–92. <https://doi.org/10.1177/2167479520911888>
10. Swart, K., & Maralack, D. (2021). Black Lives Matter: Perspectives from South African cricket. Sport in Society, 24(5), 715–730. <https://doi.org/10.1080/17430437.2020.1819693>

Подгорна В. В., Кокотєва А. С., Топорова Р. В.

УРАХУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ПРИ УДОСКОНАЛЕННІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Транскордонне співробітництво в межах розвитку фізичної культури на благо природного та культурного середовища завжди буде пріоритетним завданням держави та суспільства. Це завдання набуває особливої актуальності у світлі воєнного сьогодення нашої країни.

Наслідки впливу повномасштабного вторгнення російських загарбників до України будуть довгостроковими та матимуть не лише локальний, а й глобальний характер. Так, внаслідок російських ударів по нафтобазах, складах паливно-мастильних матеріалів згоріло понад 680,6 тисячі тонн нафтопродуктів, які забруднили повітря небезпечними речовинами. Крім того, у повітря потрапило понад 38 тисяч тонн викидів від горіння російської техніки та утворилося понад 352 тисячі тонн відходів, які забруднюють не лише повітря, а й землю. Загалом через лісові пожежі, від горіння нафтопродуктів та займання промислових об'єктів, викиди в атмосферне повітря вже перевищили 67 млн тонн. Руйнування екосистем, забруднення ґрунтів та водного простору, зменшення біорізноманіття, зростання кількості шкідників у лісах далеко не повний перелік екологічних проблем, з якими Україна зіштовхнеться вже після закінчення війни. Майбутня екологічна катастрофа в Україні матиме не лише локальний характер, оскільки забруднення водних та морських екосистем, підземних вод можливими радіаційними, хімічними чи токсичними відходами матиме транскордонний вплив на деякі країни Європи. Забруднене повітря також не має меж. Викиди в атмосферне повітря, викликані військовою агресією

РФ на території України, переносяться, осідають і впливають на території інших держав, іноді на відстані тисячі кілометрів [1].

Адже, зрештою, фізична культура зможе розвиватися лише за сталого використання природних ресурсів. Дослідження в галузі теорії та практики фізичної культури дають підстави судити про ефективність використання засобів природи, заснованих на взаємодії людини з повітрям, водою та землею для вдосконалення рухових якостей та психічних процесів. Разом з тим, на практиці склалася серйозна ситуація: фізична культура та спорт в екологічно неблагополучних умовах не сприяють зміцненню здоров'я населення, а найчастіше призводять до його погіршення.

Метою статті є аналіз основних напрямів удосконалення фізичної культури в умовах екологічної небезпеки.

Відтак важливо вже сьогодні подбати про ефективну систему моніторингу стану навколишнього природного середовища. Екологічний моніторинг є відправним пунктом для прийняття рішень щодо розвитку системи фізичної культури і визначається як спостереження за фізичними, хімічними, біологічними процесами, що відбуваються в навколишньому середовищі, за рівнем забруднення атмосферного повітря, ґрунтів, водних об'єктів, за наслідками його впливу на здоров'я людини, а також як забезпечення зацікавлених організацій та населення поточною та екстреною інформацією про зміни в навколишньому природному середовищі, попередженнями та прогнозами її стану.

Екологічне проектування, а точніше екологічна складова проектування програми розвитку фізичної культури, у широкому значенні – прогноз та оцінка впливу на навколишнє природне середовище будь-якого проекту фізкультурно-спортивної діяльності, що потенційно може негативно вплинути на навколишнє середовище, здоров'я та фізичну активність людини.

Загальні аспекти проектування та реалізації програми розвитку фізичної культури взаємопов'язані між собою, це:

пріоритетність фізичної культури в системі соціально-культурного та економічного розвитку освіти;

фізична культура має об'єднати та інтегрувати навколо себе представників інших сфер – окрім освіти, педагогіки, медицини ще й економіки, екології, соціального захисту тощо;

програма удосконалення фізичної культури повинна бути відкритою, що періодично змінюється, гнучко реагує на запити практики і потреби;

випереджальний, експериментально-інноваційний характер програми удосконалення фізичної культури та пов'язаний з організацією цілісної системи наукових досліджень.

Система муніципального управління повинна мати у своєму розпорядженні екологічні знання, знання про специфіку структури та функціонування конкретних ландшафтів, які залучаються до проектування; враховувати цільову спрямованість фізкультурно-спортивної діяльності (особливо нових видів фізичної активності) при розробці технології проведення конкретного спортивного заходу; знати основні положення державних стандартів та відомчих документів; володіти правовими основами охорони навколишнього природного середовища при організації фізкультурно-спортивної діяльності [2].

Етап проектування програми розвитку та удосконалення фізичної культури сьогодення включає:

аналіз стану здоров'я та фізичної активності населення,

визначення актуальних та перспективних напрямів розвитку фізичної культури, аналіз потреб населення в екологічній інформації, визначення та облаштування місць занять сприятливих для розвитку фізичної культури,

планування фізкультурно-спортивних заходів із спрямованістю на мінімізацію негативного впливу забруднюючих речовин;

аналіз якості довкілля та планування природоохоронних заходів, включення екологічної проблематики до змісту професійної підготовки та підвищення кваліфікації фізкультурних кадрів.

Очікуваними результатами такого підходу до удосконалення фізичної культури буде:

зниження захворюваності населення, збільшення осіб, які займаються фізичною культурою, підвищення ефективності навчально-тренувальних занять, у тому числі у групах здоров'я, організованих на самодіяльних засадах,

підвищення результативності спортивних змагань,

підвищення ефективності управлінських рішень в цілому.

У процесі реалізації програми повинен здійснюватися контроль із боку органів управління освіти та її корекція з урахуванням зміни екологічної ситуації. При цьому зазначимо, що в умовах зростання мінливості екологічного стану зовнішнього середовища необхідно бути готовим змінювати (коригувати) програму, орієнтуватися насамперед на формування довгострокових (перспективних) планів розвитку фізичної культури. Відповідно, фізкультурно-спортивним організаціям доцільно дотримуватися науково-обґрунтованої технології використання екологічної інформації в проектуванні та реалізації програми розвитку фізичної культури. Як основні обмеження можуть виступати ресурсні, нормативно-правові, соціальні, морально-етичні компоненти.

Література:

1. Природа та війна: як російська агресія вплинула на довкілля. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/08/infografika/suspilstvo/pryroda-ta-vijna-yak-rosijska-ahresiya-vplynula-dovkillya> (дата звернення 3.01.2023)

2. Спорт та фізична культура. Євроінтеграційний портал. URL : <https://eu-ua.kmu.gov.ua/evrointehratsiia/sport-ta-fizychna-kultura> (дата звернення 3.01.2023)

Прилуцька А. Є.

МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ УСТАНОВ ІНФОРМАЦІЙНО-СЕРВІСНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що з початком повномасштабної військової агресії Російської Федерації проти незалежної України всі установи інформаційно-сервісної галузі зіткнулися з ризиками зупинки або повного припинення професійної діяльності. . Необхідність забезпечення безпеки та захисту життя співробітників і споживачів інформаційних послуг обумовила вимоги реорганізації форм і способів професійної діяльності бібліотекарів, архівістів, співробітників інформаційних агенств, рекрутингових фірм, кадрових служб.

Особливе значення в цьому набуває бібліотечна міжнародна комунікація. Саме бібліотеки зараз активно працюють на культурному фронті та підтримують міжнародну наукову діяльність. Організація міжнародної співпраці у воєнний час – безумовно, новий виклик і взагалі новий досвід для всіх бібліотекарів. Зрозуміло, що найбільш оптимальною та безпечною формою організації процесу в умовах воєнного стану є дистанційна. І саме від впровадження дистанційних послуг та їх оперативного та якісного впровадження у забезпечення міжнародного зв'язку залежатиме подальша затребуваність та доцільність функціонування бібліотечної мережі країни.

В умовах воєнного стану працівники інформаційно-сервісної галузі створюють нові можливості для задоволення інформаційних потреб членів суспільства. Бібліотеки - шляхом збирання накопичених у фондах документів, різноманітних соціокультурних заходів, а також використання для цих цілей інформаційних ресурсів бібліотек та установ України та інших країн. Соціокультурні та техніко-технологічні інновації в міжнародному просторі призвели до помітних змін у багатьох сферах життя суспільства, зокрема, у бібліотечній галузі. Бібліотеки в усьому світі розширюють свою міжнародну діяльність, що зумовлено сучасним розвитком інформаційних технологій, комп'ютерної техніки та Інтернет-ресурсів.

Сучасні інформаційні технології дозволяють перенести багато міжнародних бібліотечних заходів у мережеве середовище. Це істотно виграє з точки зору оперативності, обсягу охоплення зацікавленої аудиторії, надання не тільки бібліографічної, а й повнотекстової інформації, забезпечення доступності інформації для тих користувачів, які в традиційному бібліотечному середовищі не користувалися б цими послугами та ця інформація взагалі.

Найпоширенішими послугами вітчизняних бібліотек у забезпеченні міжнародного співробітництва сьогодні є:

- забезпечення доступу до віддалених баз даних та електронних каталогів;
- надання довідково-інформаційних послуг у дистанційному режимі із залученням усіх доступних каналів зв'язку;
- функціонування розподіленої інформаційної системи;
- забезпечення доступу до першоджерел та надання копій (відсканованих, оцифрованих, роздрукованих).

Але на цьому перелік не вичерпується, оскільки поняття «сервіс віртуальної бібліотеки» відображає лише елемент складної системи дистанційної інформаційної роботи сучасної бібліотеки.

За думкою сучасних фахівців-інформологів з подальшим проникненням Інтернет-технологій віртуальні робочі місця на бібліотечних сайтах поступово стануть звичними та основними для інтенсивно працюючих користувачів. Саме таким чином науковці отримують якісну інформаційну підтримку – передумову успішної міжнародної наукової комунікації в епоху суспільства знань і цифрових технологій, а також у кризових ситуаціях.

Дослідження найбільш ефективних моделей інформаційно-сервісного забезпечення міжнародної співпраці представлені широким спектром різноманітних наукових підходів і концепцій. Вагомий внесок у дослідження теоретичних питань розвитку інформаційної діяльності бібліотек та надання ними бібліотечно-комунікаційних послуг зробили К.Василенко, І. Давидова, Л. Дубровіна, М. Слободяник, Г. Шемаєва та ін.

Значну увагу науковці приділяють вивченню інноваційних технологій, комп'ютеризації та використанню Інтернет-ресурсів у забезпеченні міжнародних проєктів, наукових програм. Такі дослідження здійснені групою науковців Національної бібліотеки

України імені В. І. Вернадського, Т. Лобузінюю, О. Воскобойніковою-Гузєвою, Т. Добко, Л. Костенко, А. Чекмарьовим.

Водночас недостатньо дослідженими залишаються проблеми орієнтації на цифровізацію та запровадження дистанційних форм обслуговування для здійснення міжнародної діяльності. Тому в умовах воєнного стану актуальною у контексті формування траєкторії подальших досліджень залишається проблема вибору та використання новітніх інформаційних технологій та оптимальних засобів надання основних видів дистанційного обслуговування в системі установ інформаційно-сервісної галузі.

Сайнчин О. С.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА НОВЕЛА ЩОДО ВИПРОВОДУВАННЯ (ГЛОРИФІКАЦІЯ) ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ АНТИРОСІЙСЬКОЇ КОАЛІЦІЇ

Законом, зокрема, Розділ XX Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК), доповнено ст.436-2 «Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників», в якій визначено такі десять форм злочину [4].

Нами зроблена спроба кваліфікація цих правопорушень та її відмежування від суміжних кримінальних правопорушень.

Виправдовування і визнання правомірною збройної агресії РФ проти України (ч. 1 ст. 436-2) слід відмежовувати від злочину, передбаченого ст. 436 КК («Пропаганда війни») у формі публічних закликів до агресивної війни або до розв'язування воєнного конфлікту. У ст. 436 КК: 1) йдеться про діяння у формі закликів; 2) ці заклики стосуються війни чи конфлікту, які ще не розпочалися, метою закликів є схилення до війни чи конфлікту, а у ч. 1 ст. 436-2 КК – про конкретну війну, яка триває з 2014 року; 3) ознакою закликів у ст. 436 КК є їхня публічність, у той час як діяння, передбачені ст. 436-2 КК, можуть вчинюватися і не публічно [3, 5].

Виготовлення, поширення матеріалів, у яких міститься виправдовування, визнання правомірною збройної агресії РФ проти України (ч. 2 ст. 436-2 КК), слід відмежовувати від виготовлення матеріалів із закликами до агресивної війни або до розв'язування воєнного конфлікту з метою їх розповсюдження або розповсюдження таких матеріалів (ст. 436 КК). Тут ознаками для розмежування є те, що у ст. 436 КК: 1) йдеться про матеріали, що містять заклики до війни чи конфлікту; 2) ці війна чи конфлікт ще не розпочалися, – а у ч. 2 ст. 436-2 КК – про матеріали щодо виправдовування чи визнання правомірною війни, яка вже триває.

Суб'єктивна сторона злочинів, передбачених ст. 436-2 КК, характеризується прямим умислом: винний бажає нав'язати певному колу осіб певну думку. При цьому не обов'язково, щоби винний сам вважав, наприклад, агресію РФ чи окупацію правомірними, він може діяти, наприклад, з корисливих мотивів або на виконання завдання.

Широкомасштабну організаційну діяльність громадянина України із виправдовування і визнання правомірною збройної агресії РФ проти України, керівництва мережею осіб, які здійснюють дії, передбачені ст. 436-2 КК, слід кваліфікувати за ст. 111 КК як державну зраду у формі надання допомоги іншій державі у здійсненні підривної діяльності.

Слід відмежовувати заперечення збройної агресії РФ проти України, розпочатої у 2014 році, у тому числі шляхом представлення збройної агресії РФ проти України як внутрішнього громадянського конфлікту, заперечення тимчасової окупації частини території України (ч. 1 ст. 436-2 КК) та виготовлення, поширення матеріалів, у яких міститься зазначене заперечення (ч. 2 ст. 436-2 КК) від публічного заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України (ч. 1 ст. 111 КК) – за такими ознаками:

у ст. 436-2 КК немає ознаки публічності, властивої для ч. 1 ст. 111-1 КК;

суб'єктом злочину, передбаченого ч. 1 ст. 111-1 КК, може бути будь-яка особа, а для злочину, передбаченого ст. 436-2 КК, характерним є спеціальний суб'єкт – громадянин України;

відповідно до ч. 1 ст. 111-1 КК зазначене заперечення здійснюється у формі співпраці з державою-агресором та з метою спричинити шкоду державі України, її патріотам чи союзникам; для злочину, передбаченого ст. 436-2 КК, ці ознаки не обов'язкові [6, 7].

Водночас, якщо громадянин України в умовах окупації, діючи у формі співпраці з державою-агресором та з метою спричинити шкоду державі України, публічно заперечує здійснення збройної агресії проти України, то відповідно до правил вирішення конкуренції кримінально-правових норм таке діяння мало би бути кваліфіковане за ч. 1 ст. 111-1 КК.

Проте, тут має місце не конкуренція, а колізія – суперечність норм, що регулюють одні й ті ж правовідносини: вчинене діяння охоплюється і ч. 1 ст. 111-1, і ст. 436-2 КК. Це помилка законодавця, яку треба виправити. Поки ж вона не виправлена, колізію слід вирішувати за правилами вирішення темпоральних колізій. Хоча наразі такі правила законом ще не затверджені, у ч. 4 ст. 58 («Подолання колізій під час застосування нормативно-правового акта») проекту Закону «Про правотворчу діяльність» (реєстр. №5707 від 25.06.2021 р.), прийнятого 16.11.2021 р. за основу, передбачено, що у разі виявлення колізії між положеннями різних нормативно-правових актів, які мають однакову юридичну силу, застосовуються положення нормативно-правового акта, що набрав чинності пізніше. Це положення ґрунтується на юридичній традиції, в силу якої багато нових законів містять положення, що «до приведення у відповідність із цим Законом законодавчі акти застосовуються в частині, що не суперечить цьому Закону» [1].

Закон, яким КК доповнено статтею 111-1 КК, набрав чинності 15 березня, а закон, яким КК доповнено статтею 436-2 КК, – 16 березня 2022 р.

Таким чином, оскільки обидва цих закони регулюють одне питання, то застосуванню підлягає більш новий закон, тобто ст. 436-2 КК.

Звільнення від кримінальної відповідальності. Особи, які вчинили нетяжкий злочин, передбачений частинами 1 і 2 ст. 436-2 КК, можуть бути звільнені від кримінальної відповідальності на підставі ст. 47 (з передачею особи на поруки) або ст. 48 КК (у зв'язку із зміною обстановки).

Покарання. У санкції ч. 2 ст. 436-2 КК передбачене додаткове покарання у виді конфіскації майна. Але відповідно до ч. 2 ст. 59 КК конфіскація майна встановлюється за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини (а також за злочини проти основ національної безпеки України та громадської безпеки незалежно від ступеня їх тяжкості). Злочин же, передбачений ч. 2 ст. 436-2 КК, є нетяжким (ч. 4 ст. 12 КК) і не є злочином проти основ національної безпеки України та громадської безпеки. Тобто це покарання за нього застосоване бути не може.

Для порівняння: коли правда іменується фейком. 4 березня 2022 року Держдума РФ ухвалила так званий «закон про фейки», який передбачає покарання за «хибну» інформацію про російських військових в Україні. Цим законом КК РФ доповнено трьома новими статтями 207-3, 280-3 і 284-2, якими встановлено відповідальність за такі діяння, відповідно:

публічне поширення під виглядом достовірної завідомо неправдивої інформації, що містить дані про використання Збройних Сил РФ з метою захисту інтересів РФ та її громадян, підтримки міжнародного миру та безпеки (покарання – від штрафу і, залежно від наявності різних обтяжуючих обставин, до позбавлення волі на строк від 10 до 15 років із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 5 років);

публічні дії, спрямовані на дискредитацію використання Збройних Сил РФ з метою захисту інтересів РФ та її громадян, підтримки міжнародного миру та безпеки, якщо вони вчинені особою після її притягнення до адміністративної відповідальності за аналогічне діяння протягом одного року, або призвели до смерті з необережності чи заподіяння шкоди здоров'ю громадян, майну, масовому порушенню громадського порядку або громадської безпеки, або створили перешкоди для функціонування чи припинення функціонування об'єктів життєзабезпечення, транспортної або соціальної інфраструктури, кредитних організацій, об'єктів енергетики, промисловості чи зв'язку (покарання – від штрафу і до позбавлення волі на строк до 5 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на той самий строк);

заклики до здійснення іноземною державою, державним об'єднанням чи союзом або державною (міждержавною) установою іноземної держави (державного об'єднання чи союзу) заходів обмежувального характеру, що виражаються у введенні або продовженні політичних чи економічних санкцій щодо РФ, громадян РФ або російських юридичних осіб, вчинені громадянином РФ після його притягнення до адміністративної відповідальності за аналогічне діяння протягом року (покарання – від штрафу до позбавлення волі на строк до 3 років зі штрафом).

Література:

1. Конституція України. К.: «Феміда». 1996. 112с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Х.: Одісей, 2017. 360 с.
3. Кримінальний кодекс України. К. «Правова єдність». 2015. 308с.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції: закон України за № 2110-IX від 03.03.2022.
5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-ге вид., переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2019. 1384 с. URL: <https://jurkniga.ua/wa-data/public/shop/products/75/19/11975/attachments/Науково-практичний%20коментар%20Кримінального%20кодексу%20України.pdf> (дата звернення 06.10.2022).
6. Одерій О.В. Теорія і практика розслідування правопорушень, які вчинялися на окупованих територіях: монографія. Харків: Діса плюс, 2015. 528 с.
7. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: закон України від 21.10.1993 № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> (дата звернення 06.09.2022).

Сиводєд І. С.

УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА В СИСТЕМІ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЩОДО ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Виконання норм міжнародного гуманітарного права (далі – МГП), в тому числі шляхом їх впровадження до законодавства України, є одним з обов'язків нашої держави, що впливають з міжнародних договорів у відповідній сфері. Україна є стороною Женевських конвенцій про захист жертв війни від 12 серпня 1949 року (Женевська конвенції про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі; Женевська конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях; Женевська конвенції про захист цивільного населення під час війни; Женевська конвенції про поводження з військовополоненими) та Додаткових протоколів до них 1977 року - основних міжнародних договорів з питань МГП.

Відповідно до єдиної для усіх вище перелічених Женевських конвенцій статті 1, Високі Договірні Сторони зобов'язуються дотримуватися та забезпечувати дотримання цих конвенцій за будь-яких обставин [1]. Специфікою виконання зобов'язань, що впливають з вищезазначених міжнародних договорів є також й те, що держава повинна забезпечувати виконання деяких норм МГП не лише під час збройних конфліктів, а й у мирний час. Для цього зацікавлені органи держави спільно з неурядовими організаціями, учбовими закладами, добровільними об'єднаннями та національними товариствами Червоного Хреста і Червоного Півмісяця повинні докладати зусиль для виконання цих зобов'язань [2].

Держави зобов'язанні поширювати знання про норми МГП, як договірні, так і звичаєві, серед збройних сил та цивільного населення, попереджати порушення норм МГП, застосовувати санкції до тих, хто їх порушує, забезпечувати захист емблем Червоного Хреста та Червоного Півмісяця тощо [2]. Процес імплементації на національному рівні вимагає тісної співпраці міністерств, відомств і неурядових організацій. Головним суб'єктом, що має обов'язки відповідно до МГП, є держава як основний суб'єкт міжнародного права.

Суб'єктами, яким норми МГП надають захист, є: 1) комбатанти, що беруть участь у збройному конфлікті. Їх не вважають належними до категорії «захищені особи», оскільки напад на них може бути правомірним. При цьому МГП містить норми, що захищають комбатантів від засобів та методів війни, які спричиняють їм надмірні страждання або роблять їхню загибель неминучою; 2) комбатанти *hors de combat*²⁰ – поранені, хворі або такі, що зазнали корабельної аварії, положення про захист яких передбачені в ЖК I та ЖК II; 3) військовополонені – комбатанти, які склали зброю та здалися, або комбатанти, що були захоплені в полон супротивником; головним інструментом, що присвячений їхньому захисту, є ЖК III; 4) цивільні особи під владою супротивника, основним документом про захист яких є ЖК IV.

Отже, МГП застосовується: 1) на території держав, що беруть участь у збройному конфлікті; 2) на будь-якій території, де відбуваються бойові дії або де сторони конфлікту вступають у певні відносини (наприклад, у відкритому морі); 3) на окупованих територіях

після завершення активної фази збройного конфлікту. Ін20 «Поза боєм» (фр.) – тобто комбатанти, виведені з ладу.

Іншим принципом застосування МГП у просторі є принцип єдності державної території, відповідно до якого норми МГП застосовуються на всій території держави, що бере участь у МЗК або на території якої відбувається НМЗК. Це не означає, що всі норми МГП повинні застосовуватися на всій території відповідної держави: очевидно, що норми, які регулюють засоби і методи ведення війни, застосовуються на тих частинах території держави, де відбуваються бойові дії.

Джерела міжнародного гуманітарного права.

Женевські конвенції від 12 серпня 1949 р. (Женевські конвенції про захист жертв війни)

Женевська конвенція (I) про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях, 12 серпня 1949 р.

Женевська конвенція (II) про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі, 12 серпня 1949 р.

Женевська конвенція (III) про поводження з військовополоненими, 12 серпня 1949 р.

Женевська конвенція (IV) про захист цивільного населення під час війни, 12 серпня 1949 р.

Додаткові протоколи до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р.

Додатковий протокол I до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів. Женева, 8 червня 1977 р.

Додатковий протокол II до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру. Женева, 8 червня 1977 р.

Додатковий протокол III до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується прийняття додаткової розпізнавальної емблеми. Женева, 8 грудня 2005 р.

Гаазька конвенція (III) про початок воєнних дій, 18 жовтня 1907 р.

Гаазька конвенція (IV) про закони та звичаї сухопутної війни. Додаток: Положення про закони та звичаї сухопутної війни, 18 жовтня 1907 р.

Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту, Гаага, 14 травня 1954 р.

Протокол про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту, Гаага, 14 травня 1954 р.

Другий протокол до Конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту, Гаага, 26 березня 1999 р.

Конвенція про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства, 26 листопада 1968 р.

Конвенція про заборону розробки, виробництва та накопичення запасів бактеріологічної (біологічної) і токсинної зброї та про їх знищення, 10 квітня 1972 р.

Конвенція про заборону воєнного або будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище, НьюЙорк, 10 грудня 1976 р.

Конвенція про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатись такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію, 10 жовтня 1980 р.

Протокол про осколки, які не піддаються виявленню до Конвенції про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатись такими,

що завдають надмірних ушкоджень або мають невідбиркову дію, (Протокол I). Женева, 10 жовтня 1980 р.

Протокол про заборону або обмеження застосування мін, мінпасток та інших пристроїв з поправками, внесеними 3 травня 1996 р., (Протокол II з поправками, внесеними 3 травня 1996 р.), що додається до Конвенції про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатись такими, що завдають надмірних пошкоджень або мають невідбиркову дію, 10 жовтня 1980 р.

Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців, Нью-Йорк, 4 грудня 1989 р.

Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення і застосування хімічної зброї та про її знищення, 13 січня 1993 р.

Римський статут Міжнародного кримінального суду, 17 липня 1998 р. (зі змінами на основі протоколів від 10 листопада 1998 р., 12 липня 1999 р., 30 листопада 1999 р., 8 травня 2000 р., 17 січня 2001 р. й 16 січня 2002 р.).

Джерела національного права України з питань міжнародного гуманітарного права.

Кримінальний кодекс України (статті 433 «Насильство над населенням в районі воєнних дій», 434 «Погане поводження з військовополоненими», 435 «Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та зловживання ними», 438 «Порушення законів та звичаїв війни», 439 «Застосування зброї масового знищення», 440 «Розроблення, виробництво, придбання, зберігання, збут, транспортування зброї масового знищення», 442 «Геноцид», 445 «Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала», 447 «Найманство».

Закон України «Про символіку Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала в Україні» від 08.07.1999 р. № 862-IV.

Закон України «Про Товариство Червоного Хреста України» від 28.11.2002 р. № 330-IV.

Закон України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України» від 24.03.1999 р. № 548-XIV.

Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014 р. № 1207-VII.

Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року № 964-IV.

Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2000 р. № 1157 «Про утворення Міжвідомчої комісії з імплементації в Україні міжнародного гуманітарного права».

Кодекс поведінки військовослужбовця Збройних Сил України – учасника бойових дій (Додаток 6 до Наказу Міністра оборони України № 400).

Про затвердження Порядку виготовлення, видачі та реєстрації особистих іменних посвідчень медичного персоналу, що використовує емблему Червоного Хреста Постанова Кабінету Міністрів України від 12 червня 2000 р. № 939.

Література:

1. Конвенція про захист цивільного населення під час війни. Женева, 12 серпня 1949 року. : веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення 30.10.2022).

2. Кримінальний кодекс України: Верховна Рада України. : веб-сайт. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-14> (дата звернення 30.10.2022).

3. Стратегія запобігання та протидії сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом, в Україні. ООН Жінки та Моніторингова Місія ООН з прав людини. 2018. : веб-сайт. URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2020-09/crsv%20strategy%20ua_0.pdf (дата звернення 30.10.2022).

Татакі Д. Д.

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Збройний конфлікт, що триває на території України з 2014 року негативно впливає на демографічну ситуацію в країні. Процес депопуляції України має такі загрозливі масштаби що це викликало занепокоєння у західній пресі ще 2016 року [1], зокрема, в контексті перспектив розвитку економіки країни.

Треба зауважити що проблема старіння та вимирання населення стоїть майже перед усіма країнами Європи. До початку повномасштабної агресії Російської Федерації наша країна займала четверте місце у світі за темпами депопуляції поступаючись лише Болгарії, Литві та Латвії (ніби благополучним країнам ЄС та НАТО) [2]. Першою країною, в якій було зареєстровано природне скорочення населення (без війн та епідемій) була ФРН ще у 1972 році. У своєрідному рейтингу вмираючих народів європейські народи в середньому випереджають народи Африки що страждають від голоду та епідемій (в першу чергу ВІЛ).

Причина депопуляції країн Європи, Японії, а з 2022 року ще і КНР у низькій народжуваності. Для країн Центральної та Східної Європи ця тенденція ускладнюється відтоком працездатного населення до більш благополучних країн. Фактично Центральна Європа є донором трудових ресурсів для Західної Європи, так званих «польських сантехніків». Україна, в свою чергу, виступала донором трудових ресурсів і для країн Західної Європи і для Польщі та деяких інших країн Центральної Європи.

Починаючи з 24 лютого 2022 року поступовий процес відтоку населення України у західному і частково північному напрямках перетворився на лавиноподібний. Зараз за кордонами України перебуває близько восьми мільйонів наших співвітчизників [3] які переходять від війни. Нажаль, країни що приймають біженців з України не розкривають інформацію про статевий та віковий їх склад. З високою вірогідністю можемо припустити що переважно це жінки фертильного віку та діти, через те що люди зрілого віку менш мобільні, а виїзд працездатних чоловіків значно обмежений законодавчо. Виїзд значної кількості дітей та молодих жінок створює додатковий дисбаланс у структурі населення (переважання людей літнього віку) і ставить під загрозу майбутнє нашої країни. Вже зараз, відповідно до опитувань, чверть з більш ніж мільйона українських біженців у ФРН планують назавжди залишитись у цій країні. Лише близько третини біженців планують повернутись в Україну після закінчення збройного конфлікту, значна кількість поки не визначилась із своїми планами [4].

Країни Європи зацікавлені у залишенні значної кількості українських біженців на своїй території, особливо тих хто активно адаптується, вивчає мову країни перебування, шукає роботу, навчаються і таке інше. Чим довше триватимуть бойові дії на території

України, тим більше українських біженців адаптуються до умов країн перебування і залишаться у них покращувати структуру населення.

Отже, поки країни Європи допомагають Україні вистояти проти російської агресії, українські біженці допомагають європейським країнам вирішувати проблему старіння населення та депопуляції, збільшуючи кількість робочих рук. Україна в такій ситуації ризикує залишитись країною літніх людей, що доживають своє життя у зруйнованій війною країні. Над цим питанням треба починати замислюватись вже зараз коли урядовці ведуть переговори з західними партнерами про інвестиції у відбудову економіки України. Все це не матиме сенсу за відсутності достатньої кількості працездатного населення [5].

Література:

1. Peterson N. Why Ukraine is dying a slow death (literally). *The National Interest*. 2017. February 22. URL: <https://nationalinterest.org/blog/the-buzz/why-ukraine-dying-slow-death-literally-19529>.
2. The world factbook. *Central Intelligence Agency*. URL: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2066rank.html>
3. Ukraine refugee situation. *Operational data portal*. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
4. Кожен четвертий український біженець у Німеччині планує залишитися. *Укрінформ*. 15.12.2022 13:50 URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3634789-kozen-cetvertij-ukrainskij-bizenec-u-nimeccini-planue-zalisitisa.html>
5. Романенко Ю. Многие 30-40-летние реально не понимают, что им никакая пенсия не светит в Украине. *Всеукраїнська асоціація пенсіонерів*. 2016. 21 квітня. URL: <http://www.uarp.org/ru/news/1461259043>.

Федорова А. І.

УКРАЇНА – ПОЛЬЩА: ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

В умовах повномасштабної війни Росії проти України транскордонне співробітництво набирає нових обертів. Ряд європейських країн, що межують з Україною, надавали й продовжують надавати різноманітну допомогу.

Українське законодавство транскордонне співробітництво визначає як «спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, наукових, технологічних, екологічних, культурних і інших відносин між суб'єктами і учасниками таких відносин в Україні і відповідними суб'єктами і учасниками таких відносин із сусідніх держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством» [3].

Україна активно бере участь у програмах транскордонного співробітництва, що є одним зі шляхів підтримки сусідніх країн Європейським Союзом. Транскордонне співробітництво у рамках євро регіонів здійснюється в Україні з 1993 р. З 2006 р. Кабмін України кожні чотири роки затверджує Державні програми розвитку транскордонного співробітництва на 2007-2010, 2011-2015, 2016-2020, 2021-2027 рр.. В програмах визначені мета та завдання, основні напрямки виконання, шляхи та способи розв'язання проблем, очікуванні результати, обсяги та джерела фінансування. В крайній програмі зазначено, що

найсерйознішим викликом та перепоною для транскордонного співробітництва України на її східному та південному державному кордоні є збройна агресія РФ проти України [6].

Тому в наш час, особливо з повномасштабним вторгненням Росії, пріоритетним виступає транскордонне співробітництво на західному кордоні в рамках таких єврорегіонів як Верхній Прут, Дністер, Карпатський та Нижній Дунай.

Ми зупинимо нашу увагу на взаємовідносинах з Польщею, проаналізувавши різноманітні угоди, договори тощо; прослідкуємо зміни, що сталися з початком повномасштабної війни.

Україна та Польща сформували за більш ніж 30 років правову та інституційну базу транскордонних відносин. Основи взаємодії були викладені у Договорі між Україною і Республікою Польщею про добросусідство, дружні відносини і співробітництво (1992 р.) та Угоді між Урядом України та Урядом Республіки Польща про міжрегіональне співробітництво (1993 р.) Підписання цих договорів спричинило інтенсивний діалог та співпрацю в політичній, економічній, військовій, культурній та спортивній сферах та інших галузях. У кожній сфері діяльності держави були розроблені інституційні механізми співпраці, такі як Консультативний комітет при президентах, Польсько-українська парламентська асамблея, низка міжурядових комітетів і рад, що відповідають профільним міністерствам, у тому числі Міжурядова комісія з питань економічного співробітництва, Міжурядова координаційна рада з міжрегіонального співробітництва, Польсько-українська постійна конференція з питань європейської інтеграції тощо.

Польща з перших днів повномасштабної війни допомагає Україні, висловлює свою рішучу позицію щодо подій в Україні. Вже на початку березня 2022 р. в результаті введення Європейським Союзом санкцій проти Москви та Мінська через вторгнення в Україну Польща призупинила транскордонне співробітництво з Росією та Білоруссю. Міністр фондів та регіональної політики Гжегож Пуда зазначав: «Наша робота в контексті нової редакції програм транскордонного співробітництва на зовнішніх кордонах ЄС зосереджена на Україні. Я не бачу можливості продовження співпраці з Росією та Білоруссю» [5].

Від початку війни поляки передають нашим військовим допомогу: шоломи, міномети, боеприпаси, стрілецька зброя, БПЛА-комплекти, ББМ, гармати-гаубиці Krab, переносні зенітно-ракетні комплекси Pioupi тощо, надають гуманітарну допомогу. Польща виступала одним з основних лобістів щодо питання «закриття неба» над Україною та передачі винищувачів MiG-29. Саме польський Сенат закликав європейських лідерів пришвидшити вступ України до Європейського Союзу. Зазначимо, що Польща і до повномасштабного вторгнення активно просувала питання вступу України в ЄС.

Польща прийняла найбільшу кількість біженців з України, максимально спростивши умови перетину кордону. Так, на 10 січня 2023 р. за даними ООН Польща прийняла 1 563 386 біженців, зареєстрованих для тимчасового захисту або аналогічних національних схем захисту в Європі, при загальній кількості зареєстрованих біженців – 4 928 311. При цьому загальна цифра біженців з України до Європи становить 7 968 510. Хоча, як зазначається на сайті, цифри є приблизними, оскільки серед зареєстрованих можуть міститися кілька реєстрацій однієї особи у двох або більше країнах ЄС; реєстрації, які залишаються незавершеними з різних причин; або реєстрації біженців, які переїхали далі, у тому числі за межі Європи [7]. Для українців в Польщі створюються центри біженців, надається харчування, медична допомога тощо. Було сформовано спеціальний потяг для транспортування важко поранених. На залізничних станціях поляки залишали дитячі візочки для українок з дітьми. Всі ці дії показують, дійсно, дружні та приязні стосунки між нашими країнами.

Двостороння праця з Польщею набирає обертів. Лише після консультацій у Києві у червні 2022 р. було підписано між урядами України та Польщі вісім угод про співпрацю у сферах енергетики, військово-оборонного комплексу, транскордонного та митного співробітництва, екологічної політики, відбудови України, а також співробітництва у питанні національної пам'яті. Для вирішення ключових питань українсько-польського міжрегіонального співробітництва на міжурядовому рівні діє Українсько-польська Міжурядова Координаційна Рада з питань міжрегіонального співробітництва, що приймає рішення з ключових питань міжрегіонального співробітництва, визначає загальні напрямки і головні принципи його розвитку, надає компетентним органам України та Польщі відповідні пропозиції, розробляє спільні програми діяльності, спрямовані на розвиток міжрегіональної співпраці та в цілому координує міжрегіональне співробітництво на рівні областей України та воєводств Республіки Польща [4, с.72].

В листопаді відбулося чергове засідання українсько-польської робочої групи з енергетики, де учасники обговорили питання співпраці у сфері електроенергетики, нафтогазовій галузі, атомній енергетиці, зеленій енергетиці та енергоефективності. Ці питання є досить нагальними для України в умовах постійних російських обстрілів української енергетичної інфраструктури. На засіданні приділили увагу виконанню Меморандуму про наміри співпраці у сфері енергетики з метою підвищення енергетичної безпеки в Центральній і Східній Європі та відмови від російських енергоресурсів, що був підписаний влітку профільними міністрами Польщі та України [8].

Російське вторгнення в Україну зупинило чимало транскордонних проєктів та поставило під серйозну загрозу цілу низку програм, критично важливих для розвитку сусідніх з ЄС регіонів, а також для України й Молдови. Однак вже в липні 2022 р. Єврокомісія вирішила продовжити попри несприятливі умови фінансування багатьох проєктів, зважаючи на їх користь для населення України й Молдови та їхніх європейських партнерів. Зазначалося, що для проєктів на території України й Молдови новий механізм фінансування застосовуватиметься ретроспективно, з 24 лютого 2022 року – дати початку повномасштабної російської агресії. Представлені в липні пропозиції стосувалися 13 транскордонних проєктів і двох програм транснаціонального співробітництва із залученням дев'яти країн-членів ЄС з одного боку, та України й Молдови, а також Білорусі й Росії – з другого. Передбачалося, що Єврокомісія на 100% візьме на себе фінансування транскордонних програм з Україною і Молдовою, імплементація яких надзвичайно важлива для розвитку соціальної інфраструктури у прикордонних регіонах, включаючи підтримку шкіл, лікарень, органів соціальної опіки та установ [2].

На початку грудня 2022 р. Єврокомісія схвалила чотири нові програми із залученням 10 країн-членів ЄС, а також України та Молдови, на суму 533 млн євро фінансування ЄС у 2021-2027 роках для сприяння транскордонному та транснаціональному співробітництву, стимулювання «зеленого» переходу та підтримки охорони здоров'я та освіти. Ці планується розподілити наступним чином:

215 млн євро – на транснаціональне співробітництво в Дунайському регіоні;

54 млн євро – на транскордонне співробітництво між Румунією та Україною;

77 млн євро – на транскордонне співробітництво між Румунією та Молдовою;

187 млн євро – на транскордонне співробітництво між Польщею та Україною у сфері охорони природи, здоров'я та кордонів. Програма сприятиме зміцненню регіональних закладів охорони здоров'я, покращенню доступу до спеціалізованої та екстреної медичної допомоги, а також підтримці довгострокового медичного обслуговування [1].

Отже, хоч на початку війни основна співпраця між Україною і Польщею була переорієнтована переважно на гуманітарну та військову підтримку для України, то зараз ми бачимо, що транскордонні проекти з підтримки ЄС не лише поновлюють свою діяльність, а й затверджуються нові, в яких акцент робиться на охорону кордонів, довкілля, освіти та здоров'я.

Література:

1. Єврокомісія виділила понад пів мільярда євро на розвиток транскордонних зв'язків. *УКРІНФОРМ*. 03.12.2022. URL: <https://bit.ly/3кроHsr> (дата звернення: 17.01.2023)
2. Єврокомісія профінансує транскордонні проекти з Україною, перервані війною. *УКРІНФОРМ*. 23.07.2022. URL: <https://bit.ly/3XADmiZ> (дата звернення: 17.01.2023)
3. Закон України «Про транскордонне співробітництво» №2515-VIII від 04.09.2018. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15#Text> (дата звернення: 17.01.2023)
4. Окуньовська Ю. В. Транскордонне співробітництво з Україною в умовах війни. *Вісник ДонНУ імені Василя Стуса*. Сер.: Політичні науки. 2002, №7. С.70-74. URL: <https://orcid.org/0000-0001-5769-7345>
5. Польща призупинила транскордонне співробітництво з Росією та Білоруссю. *PORTAL POLSKIEGO RADIA SA*. 09.03.2022. URL: <https://bit.ly/3Wl35e6> (дата звернення: 17.01.2023)
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки» №408 від 14.04.2021. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.01.2023)
7. Ситуація з біженцями в Україні. Портал оперативних даних. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (дата звернення: 17.01.2023)
8. Україна і Польща розвиватимуть транскордонні проекти енергетичної інфраструктури. *Урядовий портал*. 28.11.2022. URL: <https://bit.ly/3ITPsQ1> (дата звернення: 17.01.2023)

Чістякова І. М.

ВІЙНА В УКРАЇНІ ЯК АПОФЕОЗ ТЕРОРИЗМУ В ЄВРОПІ. ГЕНОЦИД УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ ЯК ПРОЯВ ТЕРОРИЗМУ

Найвищим ступенем тероризму в Європі стала війна Росії з Україною. Розпочавшись у 2014 році відкритим протистоянням на Сході України, захопленням частини території Донбасу та Криму, 24 лютого 2022 року переросла в повномасштабну, жорстоку та провокаційну війну.

Головною задачею Росія поставила знищення України як держави, української нації як етносу, української ідентичності.

Щоб знищити українців як етнос, Росія проводить політику геноциду та етноциду, метою якої є захоплення території, знищення мови та культури, обмеження економічних та політичних можливостей за етнокультурною ознакою.

У геноциді Росії проти України беруть участь російська армія, добровольці-найманці, приватна армія "Вагнер" під керуванням рецидивіста-злочинця Пригожина, професіонали-найманці інших націй та народів, вони організовані, озброєні та проплачені Росією, громадяни України в минулому, які від неї відмовилися та проживають на території ДНР та ЛНР.

Геноцид досяг своєї жорстокішої форми в період з 24 лютого 2022 року. Геноцид українського народу відбувається у цинічній та жорстокій формі, що виходить за межі норм ведення війни.

Знищуються масово цивільні об'єкти, такі як міста, селища, села. Захоплюються території, і тут вже терористичні методи досягають апогея: знищення, тортури населення, яке не підтримує загарбників і говорить, думає українською, грабiж, мародерство, викрадення та вивіз в Росію українських дітей.

Мета війни – фрагментація України в інтересах Росії. Ініціатор війни – Росія, організатор війни – Росія, фінансист війни – Росія, постачальник найманців-терористів, воєнної техніки, зброї та боєприпасів – Росія. Геноцид – наслідок цієї мети, цієї ініціативи, цієї організації, цього фінансування та цих поставок.

Всіх, хто бере участь в цій війні на боці Росії, слід називати російськими терористами, оскільки їх метою є знищення громадян з українською ідентичністю та зруйнування України в ім'я путінської архаїчної ідеї імперської Росії. Всіх їх варто називати російськими терористами, оскільки їх метою є знищення громадян з українською ідентичністю, зруйнування економіки України, захоплення територій і насадження там путінської "законності" та здійснення геноциду українців з боку Росії.

Тактика геноциду була сформульована Путіним в його публічному виступі ще 4 березня 2014 року, коли він прямо сказав, що український народ не повинен привалювати над етнічними руськими і закликав до знищення українців, прикриваючись псевдополітичними характеристиками, такими як "нацисты", "бандеровцы", "русофобы" та інше...

Ще 28 червня 2014 року голова громадської організації "Народное ополчение Донбасса" Павел Губарев в своєму блозі виклав "Методическое пособие для борьбы против хунты". Це, по суті, пам'ятка початківця-терориста. Нелюдська та мерзенна методика рясніє такими рекомендаціями: "... стреляйте не колеблясь, даже в заведомо несовершеннолетних и девушек. Они с вами так не поступают только потому, что тупые, они бы вас не пожалели..." Тут навіть казати нема про що! Саме з такими людьми закликали укладати угоди на Мінських нарадах.

Всі події, що відбуваються в Україні постійно становляться частиною інформаційної війни. Інформаційна війна не є безневинною. Це найпотужніша зброя, це не просто слова. Вона призводить до агресії в свідомості людей, формує ненависть та веде до того самого геноциду, стає ще однією його зброєю.

Способи, якими воює Росія проти України, перетворює колись дружній народ українців у ворога на багато років. Можна зробити народ ошуканим, розлюченим, приниженим та ображеним, але ж завжди потрібно пам'ятати, що завтра з воюючим народом прийдеться співпрацювати. Такі дії Росії не залишають ніяких шансів ані російському народові, ані російській еліті змінити відносини між народами в найближчому майбутньому. Між Україною та Росією тепер кров. Це дійсність, в якій нам усім доведеться жити.

Зараз для всього світу перемога України у війні з Росією буде значним фактором в практиці світової боротьби з тероризмом в цілому.

Саме тому весь цивілізований світ згуртувався у підтримці України, її політичної, соціальної, культурної ідентичності.

Організовується підтримка військова, макро- та мікрофінансова, усіма способами популяризується українська мова, культура, музика, література.

Це все веде до майбутнього прогресу самоідентифікації України у світі. Але головним завданням є перемога на полі бою, яка скаже "ні!" багатьом проявам тероризму проти людства.

Будь-яка форма тероризму згубна для цивілізації. Тому так важливо міжнародне співробітництво в умовах його знищення.

Міжнародний тероризм не має кордонів, географічного місцерозташування, він проникає в усі сфери людського буття, а організації, що його здійснюють, претендують на роль політичних суб'єктів та борються з ним.

Всіма силами світ повинен боротися з тероризмом, використовуючи правові, політичні, соціокультурні норми. А в ряді випадків, як у війні в Україні, використовувати збройні методи, у даному випадку військові. І перемога України над Росією на полі бою ознаменує величезний шаг у боротьбі зі світовим тероризмом, буде прикладом безпрецедентної єдності цивілізованих сил в боротьбі за мир, справедливість, взаємовигідне існування, співробітництво в політичних, правових, соціокультурних цілях.

Ширяєва Л. В., Балахонова О. В., Євсєєва Д. В.

ЄВРОРЕГІОНИ У ЯКОСТІ МЕХАНІЗМУ КООРДИНАЦІЇ МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО І ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

В Європі надається велике значення транскордонному співробітництву в рамках єврорегіонів, яке розглядається як стабілізуючий фактор у відносинах між країнами. В основі функціонування єврорегіонів знаходяться такі принципи: самоврядування, транскордонної кооперації, рівних повноважень сторін, дотримання внутрішнього законодавства. Єврорегіон розглядається як географічно обмежена частина прикордонної території, яка формується з декількох територіально-адміністративних одиниць по обидва боки кордону, що утворюються на основі взаємних інтересів в області економіки, охорони природи, розвитку культури та спорту. Виникаючі проблеми вирішуються за взаємною участю всіх сторін, що входять до єврорегіону.

Єврорегіон як форма транснаціонального співробітництва, тобто співробітництва між двома або більшою кількістю адміністративних одиниць, розташованих в різних європейських державах, є визначенням, використовуваним Радою Європи [1, с. 182-183]. Цей термін не слід плутати з поняттями «регіони в Європі» або «вимір зовнішньої політики», що діють в рамках ЄС. Єврорегіон не є наднаціональною або наддержавною структурою, а є формою, яка сприяє міжрегіональному співробітництву між його членами. Рішення органів єврорегіону не мають сили юридичних документів або норм і стосуються тільки партнерських відносин між членами єврорегіону. Рішення органів єврорегіону є рекомендаціями і вступають в силу після їх затвердження, реєстрації владою зацікавлених сторін.

Перший єврорегіон був створений сімдесят років тому — ще у 1948 р. Він називався Middengebied Euroregion, або Бенілюкс (Benelux). Хоча існує інша точка зору, згідно з якою

перший в історії євро регіон називався Regio Басілієнсіс і був створений між французькими та

німецькими адміністративними одиницями у 1963 р. З часом кількість євро регіонів стрімко збільшувалася, так як подібна форма транскордонного співробітництва виявилася досить ефективною з точки зору забезпечення спільних інтересів залучених до нього учасників і прикордонного населення, а також зручною з точки зору управління, здійснюваного на місцевому та регіональному рівнях.

У даний час євро регіонам надають великої ваги в створенні сприятливих умов для співробітництва з країнами Центральної та Східної Європи (ЦСЄ). Євро регіон – це можливість для прикордонних територій виявити, показати, реалізувати та підсилити за рахунок іншої сторони свої переваги, а також це шлях до гнучких правових форм [2, с. 24].

Під євро регіоном розуміють загальну угоду про партнерство, спільноту з правами юридичної особи, співтовариство за інтересами, громадську організацію та ін. Якщо в Західній Європі євро регіони мають консолідований бюджет і отримують додаткове фінансування від ЄС, то в країнах ЦСЄ вони зазнають великих труднощів при формуванні загальних бюджетів. Згідно з глосарієм термінів ЄС євро регіон – це форма співробітництва прикордонних територій сусідніх держав.

Таким чином, євро регіон – це одна з форм міжнародного транскордонного співробітництва європейських країн в області економіки, культури, освіти, транспорту, екології та ін., створювана на основі принципів субсидіарності. Різноманіття у визначенні

євро регіону відображає спроби багатьох авторів визначити це поняття з точки зору проблематики досліджень, в яких вони спеціалізуються.

Але головним є те, що жодне з визначень не може вважатися універсальним, тобто таким, що містить вичерпний і загальноприйнятий перелік основних ознак цього явища.

Ідентифікуємо головні риси, що характеризують феномен євро регіону:

географічна: євро регіон – це територія яка має конкретне географічне положення;

політична: частини цієї території знаходяться під юрисдикцією суверенних держав, що мають спільний кордон;

адміністративна: у цьому сенсі євро регіон складається з прикордонних адміністративно-територіальних утворень держав, що мають спільний кордон;

функціональна: євро регіон є формою транскордонного співробітництва [2, с. 24-25].

Євро регіони виступають каталізаторами реалізації політики транскордонного регіоналізму. У євро регіонах створюються сприятливі умови для співробітництва вздовж кордону. Це стосується і проведення спільних досліджень у сфері просторового розвитку, підтримки соціального та економічного розвитку в ЄС; обміну знаннями, технологіями; економічного та екологічного співробітництва; участі в мережі європейських кластерів. Співпрацюючи один з одним, євро регіони відстоюють:

регіоналістську філософію, яка підтримує принцип субсидіарності;

справжнє партнерство регіонів з європейськими органами влади;

вплив сенергетики, викликаного прикордонним співробітництвом;

поняття солідарності, що супроводжує близькість і спорідненість;

роль в таких органах, як Комітет регіонів ЄС, Конгрес місцевих влад Ради Європи.

Євро регіони сприяють реалізації транскордонного регіоналізму через таке:

просторове планування транскордонних центрів, створення полюсів зростання;

організація транскордонних ринків зайнятості;

формування, розвиток і модернізація прикордонної інфраструктури, необхідне організаційне та технічне забезпечення функціонуючих прикордонних пропускних пунктів

відповідно до стандартів, прийнятих в ЄС;

створення сучасної комунікаційної системи та системи зв'язку, які необхідні для стандартизації та докорінної перебудови прикордонної інфраструктури.

У рамках економіки євро регіонів особлива роль належить формуванню інноваційної моделі транскордонного регіоналізму, яка передбачає таке:

концентрація ресурсів прикордонних регіонів на проведенні фундаментальних і прикладних досліджень за напрямками, в яких ці території мають науковий, технологічний, виробничий потенціал;

введення програмно-цільового підходу до інноваційної і транскордонної діяльності та розширення участі малого і середнього бізнесу в інноваційному співробітництві;

формування різних організаційних форм інноваційного розвитку прикордонних регіонів.

Отже, євро регіон – це форма транскордонного співробітництва між територіальними або місцевою владою прикордонних регіонів двох або більше держав, що мають спільний кордон, яка спрямована на координацію взаємних зусиль та здійснення узгоджених заходів у різних сферах життєдіяльності відповідно до національного законодавства і норм міжнародного права для вирішення спільних проблем в інтересах людей, що населяють його територію по обидва боки державного кордону [2, с. 26].

Треба відзначити, що євро регіони – це відносно молода форма транскордонного співробітництва. Перший євро регіон Басілієнсіс – був створений у 1963 р. у регіоні Верхнього Рейну і охоплював територію Юраско і Вогезьких гір і гір Шварцвальд. До його складу увійшли землі Баден (Німеччина), департамент Верхній Ельзас (Франція), район Базель (Швейцарія). Досвід євро регіону Басілієнсіс має цінність не тільки як перший зразок в історії євро регіонів, але й як приклад прямого співробітництва між прикордонними адміністративно-територіальними одиницями держав, що мають різний політичний устрій. Структура управління євро регіону Басілієнсіс побудована за схемою, що стала класичною і продовжує використовуватися з незначними варіаціями при створенні інших євро регіонів. У політичному сенсі створення євро регіону Басілієнсіс можна вважати символом подолання складнощів у відносинах між Німеччиною і Францією, які протягом тривалого історичного періоду заважали вирішити проблему так званих спірних територій.

Євро регіони сьогодні виступають однією з організаційних форм транскордонних відносин, де в межах своєї компетенції та за згодою центральних державних органів на базі спеціальних розширених повноважень, пов'язаних з міжнародним співробітництвом, місцеві органи влади прикордонних областей мають можливість розробляти спільні стратегії розвитку транскордонного регіону, об'єднуючи спільні зусилля для їх реалізації [2, с. 26]. Саме тому євро регіони належать до відповідних організацій прикордонного транскордонного міжрегіонального (міжмуніципального) співробітництва. Зазвичай до їх складу входять території, які належать трьом і більше країнам. Євро регіони, які створені за участю двох країн, належать до білатеральних організацій.

Перші євро регіони також були створені уздовж історичного Рейнського коридору від Італії до Нідерландів з тисячолітнім досвідом вільних міст. Саме тут євро регіони стали найбільш ефективною формою транскордонного співробітництва. На державних кордонах Бельгії, Німеччини, Люксембургу, Швеції та Італії сформувалися економічні полюси зростання Саара, Ельзасу, Лотарингії та інших історичних областей. На території цих євро регіонів розташовані столиці ЄС – Страсбург і Маастрихт, де були закладені основи сучасної інтеграції. З початком процесу трансформації соціально-економічних систем в країнах ЦСЄ євро регіони стали формуватися і на східних зовнішніх кордонах ЄС.

Єврорегіони використовувалися для подолання відносної економічної відсталості прикордонних територій цих країн відносно до центру і з метою поетапної інтеграції. За останні роки створені десятки єврорегіонів на кордонах країн ЄС і країн ЦСЄ, однак вони поки не стали ефективною формою транскордонного співробітництва. Регіональна політика є інтегрованою частиною єдиної економічної політики ЄС. Це зумовлює і забезпечує комплексне вирішення проблеми подолання асиметричного розвитку регіонів. Якісно новий підхід в розгляді процесів, які відбуваються всередині ЄС, дає можливість говорити про нову якість регіональної політики. Фактично політика згуртування (cohesion policy) означає переплетення і узгодження регіональної та соціальної політик, що забезпечує більш високу ефективність їх реалізації.

Слідуючи європейському досвіду, Україна ще в 1993 р., коли про необхідність транскордонного співробітництва йшлося лише в наукових колах, звернула свої погляди на такий феномен, як єврорегіони. Сьогодні за участю України створені та функціонують єврорегіони: міжнародна асоціація «Карпатський єврорегіон», «Буг», «Нижній Дунай», «Верхній Прут», «Дніпро», «Слобожанщина», «Ярославна». У даний час йде процес створення нових єврорегіонів: «Сян», «Дністер», «Донбас», «Чорне море». На окрему увагу заслуговує вивчення перспектив подальшого розвитку співробітництва між прикордонними регіонами України, з одного боку, та Білорусь – з іншого.

У методичних матеріалах Асамблеї європейських прикордонних регіонів – «Практичний посібник з транскордонного співробітництва» – на с. 9 розділу А1 дається таке визначення єврорегіону:

об'єднання регіональних і локальних громад по обидва боки кордону між державами, іноді з парламентською асамблеєю;

транскордонна організація з постійним секретаріатом, фахівцями, керівництвом (адміністрацією) і власні адекватні фінансові ресурси;

базується на національних асоціаціях, цільових союзах (об'єднаннях) або фондах по обидва боки кордону, згідно з приватним правом і відповідно до діючих норм публічного права;

відповідно до норм публічного права базується на міжнародних угодах (договорах), які регулюють також членство в територіальних общинах.

Особливості діяльності єврорегіонів:

розвиток і стратегічно орієнтоване співробітництво на тривалий період, а не на одиничні заходи;

це завжди транскордонний, а не національний прикордонний регіон;

не є новим адміністративним (управлінським) рівнем;

є центром поводження всіх транскордонних відносин: громадян, політиків, установ, економіки, соціальних партнерів, носіїв культури тощо;

узгоджувальний орган як між різними структурами та компетенціями по обидва боки кордону, гак і в психологічних відносинах;

партнерське співробітництво як вертикальне (європейський, державний, регіональний, локальний рівень) по обидва боки кордону, так і горизонтальне уздовж кордону;

застосування транскордонних рішень національними структурами по обидва боки кордону і відповідно до чинних у них систем управління /методів (унікнення конфліктів різних структур і компетенцій);

транскордонна участь політиків і громадян, установ та соціальних партнерів в програмах, проектах і процесах прийняття рішень;

власна ініціатива і використання власних коштів як передумови для допомоги та підтримки третіх сторін [2, с. 28-29].

Зміст транскордонного співробітництва у формі єврорегіонів містить таке:
визначення предметної області, сфери діяльності, узгодження спільних інтересів (наприклад транскордонна інфраструктура, підприємництво);
співробітництво в усіх сферах життя: проживання, робота, вільний час, культура тощо;

соціально-культурне співробітництво поряд з економіко-інфраструктурним;
застосування угод / договорів / домовленостей / конвенцій / умов, які були укладені на європейському рівні або між окремими державами у транскордонній практиці;
консультування, підтримка і координація транскордонного співробітництва особливо в таких пріоритетних сферах:

- економічний розвиток;
- транспорт і повідомлення (комунікації, зв'язок);
- просторове впорядкування;
- охорона навколишнього середовища та природи;
- культура і спорт;
- охорона здоров'я;
- енергетика;
- відставання (периферійність) економіки;
- туризм і відпочинок;
- розвиток сільського господарства;
- інновації та технологічні трансфери;
- школа і вища освіта;
- соціальна кооперація;
- рятувальна система і запобігання надзвичайним ситуаціям;
- комунікація (засіб спілкування);
- громадська безпека [2, с. 29].

Таким чином, Європейська комісія однозначно розуміє під єврорегіоном організацію як форму транскордонного співробітництва (а не територію) і розрізняє транскордонний і прикордонний регіон. Освіта єврорегіонів відбувається шляхом укладення угод про транскордонне співробітництво між органами місцевої влади прикордонних територій. Регіональне співробітництво - багатостороннє співробітництво в галузі політики, економіки, транспорту і зв'язку, культури, екології та в інших напрямках на різних умовах територіальної ієрархії. Розрізняються міжрегіональне, субрегіональне і транскордонне співробітництво. На цій підставі формуються об'єднання адміністративно-територіальних одиниць муніципального і регіонального рівнів, які зацікавлені у спільній реалізації різнопланових проєктів в рамках даної сукупності прикордонних регіонів.

Основні принципи формування єврорегіонів:

добровільність участі в єврорегіоні (що забезпечується можливістю виходу зі структури);

- рівні права партнерів, консенсус у прийнятті остаточних рішень;
- паритетне представництво і участь у фінансуванні [2, с. 30].

Формування єврорегіонів передбачає також можливість створення відповідної організаційної структури та системи фінансування в формі міжнародних міжрегіональних асоціацій, об'єднань, консорціумів і т. п. Єврорегіони є однією з основних організаційних форм транскордонного співробітництва. У наукових дослідженнях з даної проблематики

зустрічається цілий ряд визначень євро регіону, деякі з них підкреслюють значення формально-просторових, інші – суспільно-економічних зв'язків, визначаючи його як організацію, яка виходить за рамки державних кордонів окремих держав, рамки якої визначаються схожими проблемами, а також готовністю до кооперації окремих одиниць і територіальних установ по обидва боки кордону. Основна відмінність транскордонного співробітництва від діяльності в рамках євро регіону полягає в масштабі заходів. Транскордонне співробітництво часто зводиться до вирішення однієї конкретної проблеми, а євро регіон створюється на тривалу перспективу, враховуючи комплекс питань, якими він повинен займатися. Створення євро регіонів визначається сукупністю факторів, серед яких можна виділити такі групи:

історичні – спільне історичне минуле, яке часто супроводжується географічною схожістю, що приводить до функціональної та структурної подібності;

політичні – транскордонне співробітництво є важливим елементом процесу європейської політичної інтеграції;

економічні – необхідність економічної активізації периферійних прикордонних регіонів, можливість користуватися програмами допомоги ЄС, пошук компліментарних економічних структур;

соціологічні – громадське співробітництво, мета якого полягає в налагодженні міжособистісних відносин з повагою до культурних відмінностей прикордонних територій.

Євро регіон є формою транскордонного регіону, яка відрізняється високим ступенем інституціоналізації структур транскордонного співробітництва, формуючи при цьому вищу стадію транскордонної взаємодії. У транскордонному співробітництві домінуючим є функціональний елемент, а в євро регіональному – структурний.

Створення євро регіонів стимулює євроінтеграційні процеси між регіонами обох боків кордону, а опосередковано – і між країнами. Їх організаційна структура дозволяє тісніше співпрацювати регіонам різних країн, створюючи умови для комплексного визначення пріоритетних завдань в інтеграції прикордонних регіонів. Виникає питання: чи є створення євро регіону завершенням існуючого співробітництва між прикордонними регіонами або тільки його початком? Це залежить від економічного розвитку прикордонних територій, що входять до складу євро регіону. У менш розвинених регіонах основний акцент робиться на співробітництві в сфері інфраструктури, економіки, охорони навколишнього середовища, реалізації транскордонного співробітництва, в більш розвинених пріоритетними є наукові дослідження, культура, туризм або екологічне сільське господарство.

У 1990-х рр. концепція євро регіонів почала поширюватися на країни Центральної та Східної Європи. Особливо активну участь у розвитку євро регіональних структур приймає Польща. Польські прикордонні території залучені до діяльності 15 євро регіонів (створених за участю Німеччини, Чехії, Словаччини, України, Угорщини, Румунії, Білорусі, Литви, Росії, Швеції та Данії): на західному кордоні – «Ніса», «Шпрее-Нейсе-Бобер», «Європа Віадрина», «Померанія»; на півдні прикордонні – «Глаценсіс», «Прадзяд», «Сілезія», «Тешинська Сілезія», «Бескиди», «Добрава», «Татри», «Карпатський»; на східному прикордонні – «Буг», «Німен», «Балтика». Основні напрямки взаємодії цих євро регіонів зосереджені, головним чином, на обслуговуванні транскордонного транспорту, сприянні прикордонній торгівлі та розвитку туризму. Досвід регіонального розвитку більшості країн ЦСЄ доводить доцільність і ефективність створення такого механізму міжрегіонального та транскордонного співробітництва, який би базувався на єдиній інституційній основі і метою якого було б застосування комплексного підходу до питань територіального

(просторового) розвитку з використанням всього набору інструментів регіональної політики [1, с. 211-214].

В результаті проведених в НУ «Одеська політехніка» та Ізмаїльському державному гуманітарному університеті досліджень проведено визначення стратегії розвитку транскордонного сиро-еколого-рекреаційного кластеру «Фрумушика-Нова» [3, с. 346-355]. Сьогодні Фрумушика-Нова – це центр етнографічного, сільського, зеленого туризму та сімейного відпочинку. На його території розташовується найбільший в Європі вівчарський комплекс з вирощування овець каракульської породи; найвищий гранітний пам'ятник України, внесений до Національного реєстру рекордів України; етнографічний музей просто неба; центр сімейного відпочинку; парк скульптур, міні-зоосад.

Література:

1. Захарченко В.І, Метіль Т.К., Топалова І.А. Наукові основи управління ринковою системою регіону: монографія. За ред. В.І. Захарченко. Одеса: Атлант, 2016. 316 с.
2. Захарченко В.І, Коваленко С. І., Меркулов М.М., Ширяєва Л.В. Кластеризація транскордонного співробітництва у контексті євроінтеграції України. За ред. В.І. Захарченко. Одеса: Бахва, 2017. 100 с.
3. Захарченко В.І, Паларієв О.А. Кластерна форма територіально-виробничої організації: монографія. Рига: Baltija Publishing, 2020. 376 с.

Shlenova Maryna

PECULIARITIES OF PERSONNEL MANAGEMENT UNDER THE MARTIAL LAW

The martial law in Ukraine made companies reform many internal processes as soon as possible. Due to the quick adaptation to new realities and the search for alternatives, companies could continue and effectively manage their activities, including interaction with their personnel.

In this regard, the issue of personnel management becomes especially important.

Personnel management is the organization of work with personnel documents on issues of acceptance, transfer, dismissal, accounting, attestation, training, advanced training, internship, and pension provision of employees. It determines the specificity of the production relations between the employer and employees within an organization.

In peacetime, keeping personnel records was a rather ordinary task, quite understandable and predictable. Under the martial law, the companies had many problems regarding the further documentary support of production relations. They included drawing up and exchanging personnel documents, communicating with employees, including submitting applications to the employer, and confirming employee orders.

On March 24, 2022, the Law of Ukraine "On the organization of labor relations under martial law" [1] entered into force, which defines the organization of personnel records and the temporary special conditions of archival storage of personnel documents.

Article 7 of the Law stipulates that the procedure for the organization of personnel records and archival storage of personnel documents in areas of active hostilities during martial law is determined by the employer independently, on the condition of keeping reliable records of the work performed by employees and labor costs [1].

In the conditions of martial law, the procedure for exchanging documents related to the organization of production relations is complicated. This is because some employees emigrated to other regions of Ukraine or abroad. In this context, the process of exchanging personnel documents can be organized electronically, in particular, by signing electronic documents with electronic signatures.

To simplify personnel management and formalize personnel procedures during martial law, employers can organize personnel management as follows:

- determine procedures and means of communication between employees and employers;
- approval of internal acts (procedures and instructions) for the unification of personnel management under the martial law. For example, this is a list of documents whose validity should be suspended, the procedure for submitting and sending applications, the procedure for distributing orders throughout the organization, the procedure for providing work books in the case of dismissal, etc.

At the beginning of the introduction of martial law in Ukraine, employers had many questions about reforming relations with employees; but within three months, many changes to the labor legislation of Ukraine were adopted. However, the optimization process is still ongoing. Currently, there is no universal way of exchanging documents related to personnel management. Considering all the requirements of the legislation, each employer must determine the procedure for the support of production relations during martial law.

References:

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 01.07.2022 р. № 2352-IX. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/T222136?an=2> (дата звернення: 24.01.2023).

БІБЛІОГРАФІЯ

Автори:

- Апенько Д. В.** здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Національного університету «Одеська політехніка»
- Бабіна В. О.** кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та права Національного університету «Одеська політехніка»
- Бакланова Н. М.** кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та права Національного університету «Одеська політехніка»
- Балаханова О. В.** доктор економічних наук, професор, професор кафедри бізнесу і права Відокремленого структурного підрозділу закладу вищої освіти «Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»» Вінницького соціально-економічного інституту
- Білоусов О. С.** доктор політичних наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин та права Національного університету «Одеська політехніка»
- Бондар В. О.** асистент кафедри менеджменту та адміністрування Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ
- Гегечкорі О. В.** кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Національної академії Національної гвардії України
- Громаковська З. П.** старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту Національного університету «Одеська політехніка»
- Деркач Т. В.** Доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту Міжнародного гуманітарного університету
- Євсєєва Д. В.** викладач кафедри управління підприємницькою та туристичною діяльністю Ізмаїльського державного гуманітарного університету
- Єрмак С. О.** доктор економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств Державного університету «Одеська політехніка»
- Животенков М.** здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Національного університету «Одеська політехніка»
- Захарченко В. І.** доктор економічних наук, професор кафедри міжнародного менеджменту та інновацій Державного університету «Одеська політехніка»
- Заюков І. В.** доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та адміністрування Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ
- Іващенко Д. І.** курсант 511 навчальної групи, курсу №3, факультету логістики Національної академії Національної гвардії України
- Каліберда О. Г.** старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту Національного університету «Одеська політехніка»
- Касонго А.** здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Національного університету «Одеська політехніка»
- Кислюк Л. В.** Кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, доцент кафедри документознавства Харківського національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»
- Кілко В. В.** здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Національного університету «Одеська політехніка»
- Ковалик О. А.** кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародного менеджменту та інновацій Національного університету «Одеська політехніка»

- Кокотєєва А. С.** старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту Національного університету «Одеська політехніка»
- Кривдіна І. Б.** кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та права Національного університету «Одеська політехніка»
- Кубко В. П.** кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та права Національного університету «Одеська політехніка»
- Кудлай І. В.** старший викладач кафедри міжнародних відносин та права Національного університету «Одеська політехніка»
- Кузьмич М. В.** старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту Національного університету «Одеська політехніка»
- Кулагіна В. В.** здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Національного університету «Одеська політехніка»
- Латишева В. В.** кандидат наук з державного управління, доцент кафедри міжнародних відносин та права Національного університету «Одеська політехніка»
- Лозовський О. М.** кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та адміністрування Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
- Мельник Ю. П.** кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та права Національного університету «Одеська політехніка»
- Меркулов М. М.** доктор економічних наук, професор, професор кафедри управління підприємницькою та туристичною діяльністю Ізмаїльського державного гуманітарного університету
- Метіль Т. К.** кандидат економічних наук, доцент, завідувачка кафедри управління підприємницькою та туристичною діяльністю Ізмаїльського державного гуманітарного університету
- Миргородська О. О.** здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Національного університету «Одеська політехніка»
- Моїсєєва Т. М.** кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та права Національного університету «Одеська політехніка»
- Мурашко І. С.** кандидат економічних наук, доцент кафедри управління підприємницькою та туристичною діяльністю Ізмаїльського державного гуманітарного університету
- Небож І. В.** старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту Національного університету «Одеська політехніка»
- Ніколіна І. І.** кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри менеджменту та адміністрування Вінницького торговельно-економічний інституту ДТЕУ
- Оборський Г. О.** дійсний член Академії інженерних наук України, доктор технічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, ректор Національного університету «Одеська політехніка»
- Озернюк Г. В.** кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та права Національного університету «Одеська політехніка», адвокат, член Одеської обласної колегії адвокатів
- Подгорна В. В.** кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри фізичного виховання та спорту Національного університету «Одеська політехніка»
- Попазова М.С.** здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Національного університету «Одеська політехніка»
- Потапчук А. В.** здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Національного університету «Одеська політехніка»

Прилуцька А. Є. кандидат філософських наук, професор, завідувач кафедри документознавства Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут», Відмінник освіти України.

Рісслінг Р.С. старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту Національного університету «Одеська політехніка»

Саїнчин О. С. академік Української академії наук, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності Інституту права ім. Князя Володимира Великого МАУП, адвокат, член Одеської обласної колегії адвокатів.

Сиводєд І. С. кандидат юридичних наук, докторант, доцент кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності Інституту права ім. Князя Володимира Великого МАУП, начальник відділу Спеціалізованої прокуратури у військовій та оборонній сфері Офісу Генерального прокурора України

Татакі Д. Д. старший викладач кафедри міжнародних відносин та права Національного університету «Одеська політехніка»

Топорова Р. В. здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Національного університету «Одеська політехніка»

Федорова А. І. кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри філософії, історії та політології Національного університету «Одеська політехніка»

Хліфі Н. здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Національного університету «Одеська політехніка»

Чістякова І. М. кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри міжнародних відносин та права Національного університету «Одеська політехніка»

Ширяєва Л. В. доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки та фінансів Одеського національного морського університету

Шленьова М. Г. кандидат філологічних наук, доцент. Доцент кафедри документознавства Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут»

Учасники обговорення:

Здобувачі вищої освіти за освітньою програмою спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Національного університету «Одеська політехніка», група ІМ-191, ЗІМ -181

Гасанова Е.

Голядкін Я. А.

Душко А. О.

Заянчуковський Р.

Зеленін М.О.

Іванова С. С.

Ідрісова М. В.

Котов К. І.

Михайліченко А. Р.

Моломан А. С.

Реуца М. І.

Родіна В. В.

Рясний М. Г.
Скліфосовська Д. С.
Сорокіна А. Д.
Степаненко К. І.
Топор Г. А.

*Здобувачі вищої освіти за освітньою програмою спеціальності 291
«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Національного
університету «Одеська політехніка», група ІМ-201*

Бзіта А.В.
Гиштимулт А.О.
Горбачова О.І.
Дорошенко П.В.
Зуєва О.Ю.
Коротенко М.Р.
Павлішина Д.О.
Чебан Е.О.
Черниченко Д.Г.
Юнко І.П.
Доперук В.І.

*Здобувачі вищої освіти за освітньою програмою спеціальності 291
«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Національного
університету «Одеська політехніка», група ІМ-211*

Біла Д. С.
Бондар К. А.
Вергун А. М.
Дудіна К. О.
Заснова Л. О.
Заяць А. М.
Зелений Д. В.
Кашира Є. А.
Холодкова І. К.
Щедельська Є. І.
Яровий М. В.

*Здобувачі вищої освіти за освітньою програмою спеціальності 291
«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Національного
університету «Одеська політехніка», група ІМ-221*

Довгий Д. О.
Колесніченко Є. М.
Ломажук В. С.
Муляр В. А.
Садкова В. О.
Ханділян Є. В.
Хмельюк Д. Д.
Чеснокова С. О.

Наукове видання

МАТЕРІАЛИ КРУГЛОГО СТОЛУ

«ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»

Відповідальний за випуск: Озернюк Г.В., Чістякова І.М.

Друк. арк. 7.
Формат А4

